

พัฒนาการการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.2489 - 2549

สารนิพนธ์
ของ
ถนอมจิตต์ รื่นเรือง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
เมษายน 2550

พัฒนาการการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.2489 - 2549

บทคัดย่อ
ของ
ถนอมจิตต์ รินเรือง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์
เมษายน 2550

ถนอมจิตต์ รื่นเรือง. (2550). พัฒนาการการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.2489 – 2549. สารนิพนธ์ กศ.ม.(ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาวิตรี พิสูจน์พงศ์.

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงพัฒนาการการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ. 2489 – 2549 ว่าเกิดขึ้นจากปัจจัยใดและมีพัฒนาการมาอย่างไร ตลอดจนผลการดำเนินงานการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ

จากการศึกษาพบว่า พัฒนาการการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการเกิดขึ้นเนื่องจากปัจจัยภายใน คือ ที่ตั้ง เส้นทางคมนาคมที่สะดวก และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และจากปัจจัยภายนอก คือ การสนับสนุนจากหน่วยงานราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 เมื่อครั้งเสด็จแห่พระบรมสารีริกธาตุและพระปฏิมากรรมมาบรรจุที่องค์พระสมุทรเจดีย์และจัดงานสมโภชขึ้น เมื่อ พ.ศ.2371 เป็นต้นมา ซึ่งในระยะแรกแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ต่อมารัฐบาลได้บรรจุแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520 – 2524) เป็นฉบับแรก แต่จังหวัดสมุทรปราการยังไม่เริ่มดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง จนต่อมาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 – 2544) จังหวัดสมุทรปราการเริ่มจัดกิจกรรมเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาล คือ การจัดงานแสดง แสง สี เสียง มหัศจรรย์เมืองปากน้ำขึ้น เมื่อ พ.ศ.2541 จังหวัดสมุทรปราการจึงเป็นที่รู้จักมากขึ้นของนักท่องเที่ยว จนกระทั่งถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) จังหวัดสมุทรปราการได้จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด ทั้งยังได้รวมกลุ่มการท่องเที่ยว เรียกว่า กลุ่มเบญจบูรพาสุวรรณภูมิ ประกอบด้วย 5 จังหวัดคือ จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดนครนายก จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดสระแก้ว โดยเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวมากขึ้นและสร้างรายได้ให้กับจังหวัดอีกทางหนึ่ง จังหวัดสมุทรปราการยังได้จัดสร้างและปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคและจัดทำโครงการต่างๆ เพื่อรองรับและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่จะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

THE DEVELOPMENT OF TOURISM IN SAMUTPRAKAN PROVINCE ,1946 – 2006

AN ABSTRACT

BY

TANOMCHIT RUENROENG

Present in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Master of Education degree in History
at Srinakharinwirot University

April 2007

Tanomchit Ruenroeng. (2007). *The Development of Tourism in Samutprakan Province, 1946 -2006*. Master ' s Project, M.Ed. (History). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University, Project Advisor : Asst. Prof. Sawitri Pisnupong

This paper focuses on the development of tourism in Samutprakan province, 1946 – 2006 . It talks about the factors that created tourism and its development in many aspects, including the administration of tourism in the province.

It is found that the tourism industry of Samutprakan started to develop from two domestic factors which were its location on convenient transportation routes and its various tourism resources. There were also outside factors that contributed to the development. These were the supports from both the government and private sectors. Tourism in Samutprakan started during King Rama III when he went to the parade of Buddha relics and the Tripitaka to Phra Samutchedi and its celebration in 1828. In the beginning, the touristy places in the province were mostly historical. Later on, the first tourism development plan was placed in the 4th National Economic and Social Development Plan (1977 – 1981) ; however, the province did not start developing their tourism seriously then yet. Not until the 8th National Economic and Social Development Plan (1997 – 2001) did the province start to respond to the government's policy by holding Light and Sound Amazing Paknam Show in 1998. During the 9th National Economic and Social Development Plan (2002 – 2006), Samutprakan had their own policy to promote the tourism industry. They also established a tourism group called Benja Burapa Suwannabhumi. This group consists of 5 provinces: Samutprakan, Chacheongsao, Nakhon Nayok, Prachin Buri and Sra kaew. These provinces tie their touristy places together to draw more tourists into the region and hence increase their revenues. Samutprakan has also built and improved their infrastructures and created many projects to accommodate a larger number of tourists and promote the growing tourism industry in the future.

พัฒนาการการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.2489 - 2549

สารนิพนธ์

ของ

ถนอมจิตต์ รินเรือง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์

เมษายน 2550

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและคณะกรรมการสอบ
ได้พิจารณาสารนิพนธ์เรื่องพัฒนาการการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.2489 – 2549 ของ
ถนอมจิตต์ รื่นเรือง ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาวิตรี พิสนุพงศ์)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต ชุ่มวิวัฒน์)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาวิตรี พิสนุพงศ์)

.....กรรมการสอบสารนิพนธ์
(อาจารย์อัมพร เอ็งสุโสภณ)

.....กรรมการสอบสารนิพนธ์
(นายบุญชัย ทັນสมัย)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีคณะสังคมศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติมา สังข์เกษม)

วันที่ เดือน เมษายน พ.ศ.2550

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาวิตรี พิณพวงค์ ประธานควบคุมสารนิพนธ์ที่เมตตาให้คำปรึกษา และข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนกรุณาแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆมาโดยตลอด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.ชมพูนุท นาดีรักษ์ และคณาจารย์ในภาควิชาประวัติศาสตร์ทุกท่าน ที่ให้คำแนะนำ ให้ความรู้และเป็นกำลังใจเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณ นายบุญชัย ทันสมัย ผู้อำนวยการศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสมุทรปราการ ที่ได้สละเวลาอันมีค่ามาเป็นกรรมการสอบสารนิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณ ผอ.ศุภฤกษ์ เกิดดี ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดมงคลนิมิตร รองผู้อำนวยการ และคณะครูโรงเรียนวัดมงคลนิมิตร ที่ให้ความเข้าใจ เห็นใจ และให้การสนับสนุนในทุกๆเรื่อง ทุกโอกาสมาโดยเสมอ

ขอกราบขอบพระคุณ ครอบครัวที่เป็นกำลังใจที่ดีและให้การสนับสนุน และขอขอบคุณเพื่อนๆ ทุกคนที่คอยเป็นกำลังใจที่ดีและช่วยเหลือมาโดยตลอด

ประโยชน์และคุณค่าอันเกิดจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศความดีให้แก่ ครู อาจารย์ บิดา มารดา ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัย จนสามารถสร้างสรรคงานชิ้นนี้และสามารถสำเร็จการศึกษาได้ และในงานวิจัยหากมีสิ่งใดบกพร่อง ผู้วิจัยขอน้อมรับผิดทุกประการ

ถนอมจิตต์ รื่นเรือง

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทนำ.....	ก
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	ค
จุดมุ่งหมายของการศึกษา.....	ง
ความสำคัญของการศึกษา.....	ง
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	ง
วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	ง
แหล่งศึกษาค้นคว้าข้อมูล.....	จ
1 ภูมิหลังและสภาพทั่วไปของจังหวัดสมุทรปราการ.....	1
ความรู้ทั่วไปของจังหวัดสมุทรปราการ.....	1
คำขวัญประจำจังหวัดสมุทรปราการ.....	2
ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดสมุทรปราการ.....	3
ลักษณะภูมิประเทศ.....	6
ลักษณะภูมิอากาศ.....	7
ทรัพยากรธรรมชาติ.....	7
สภาพสังคม การเมือง การปกครอง.....	9
สภาพเศรษฐกิจ.....	13
การบริการขั้นพื้นฐาน.....	17
2 ปัจจัยที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ.....	20
ปัจจัยภายใน.....	20
ที่ตั้ง.....	20
เส้นทางคมนาคม.....	21
ทรัพยากรการท่องเที่ยว.....	27
ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ.....	27
ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถานวัตถุ และศาสนา.....	31

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
2	(ต่อ)
	ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม.....41
	ปัจจัยภายนอก.....48
	การส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐ.....48
	การส่งเสริมการท่องเที่ยวจากหน่วยงานในจังหวัดสมุทรปราการ.....51
3	พัฒนาการการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการ.....55
	พัฒนาการการท่องเที่ยวก่อนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1.....55
	พัฒนาการการท่องเที่ยวช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-3..61
	พัฒนาการการท่องเที่ยวช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4...65
	พัฒนาการการท่องเที่ยวช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5...67
	พัฒนาการการท่องเที่ยวช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6...68
	พัฒนาการการท่องเที่ยวช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7...72
	พัฒนาการการท่องเที่ยวช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8...75
	พัฒนาการการท่องเที่ยวช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9...79
4	ผลการดำเนินงานการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ.....93
	จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้.....94
	แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว.....96
	โครงการก่อสร้างและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก.....100
	ปัญหาสภาพแวดล้อมในจังหวัดสมุทรปราการที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว.....102
	นโยบายและมาตรการรักษาสภาพแวดล้อม.....104
	หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ.....107

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
5 บทวิเคราะห์สรุป.....	110
บรรณานุกรม.....	114
ภาคผนวก.....	121
ภาคผนวก ก.....	122
ภาคผนวก ข.....	125
ภาคผนวก ค.....	132
ภาคผนวก ง.....	136
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์.....	138

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 การแบ่งเขตการปกครองในจังหวัดสมุทรปราการ.....	10
2 จำนวนประชากรในจังหวัดสมุทรปราการ.....	10
3 จำนวนโรงเรียน จำนวนครู และจำนวนนักเรียนในจังหวัดสมุทรปราการ.....	12
4 มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดสมุทรปราการในแต่ละสาขาการผลิต.....	13
5 แสดงปริมาณและมูลค่าของสัตว์เลี้ยง พ.ศ.2547.....	15
6 แสดงประเภทแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดสมุทรปราการ.....	47
7 แสดงพัฒนาการการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ.....	90
8 จำนวนนักท่องเที่ยวประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2547-2549.....	94
9 จำนวนรายได้จากการท่องเที่ยวประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2547 – 2549.....	95
10 แหล่งท่องเที่ยวก่อน พ.ศ. 2489 -2549	96

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ตราประจำจังหวัดสมุทรปราการ.....	1
2 การแบ่งเขตการปกครองในจังหวัดสมุทรปราการ.....	9
3 เส้นทางคมนาคมทางบกจังหวัดสมุทรปราการ.....	23
4 พระสมุทรเจดีย์ในอดีต.....	58

บทนำ

จังหวัดสมุทรปราการตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตอนปลายสุดเหนืออ่าวไทย อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของกรุงเทพมหานคร ห่างประมาณ 25 กิโลเมตร¹ แบ่งออกเป็น 5 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอพระประแดง อำเภอบางพลี อำเภอบางบ่อ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ และกิ่งอำเภอบางเสาธง

ประวัติความเป็นมาเมืองสมุทรปราการปรากฏขึ้นในสมัยอยุธยาที่มีความสำคัญในฐานะเมืองหน้าด่านทางทะเล² สร้างขึ้นบริเวณคลองบางปลากดในสมัยพระเจ้าทรงธรรม(พ.ศ. 2136 – 2171) โดยทรงโปรดให้สร้างขึ้นแทนเมืองพระประแดงเดิมเนื่องจากเมืองพระประแดงอยู่ห่างไกลทะเล และทรงเล็งเห็นความสำคัญด้านการค้ากับฮอลันดาที่เข้ามาติดต่อค้าขายกับไทยบริเวณบางปลากดจึงทรงโปรดให้สร้างเมืองสมุทรปราการขึ้นครั้นต่อมาเมืองสมุทรปราการกลายเป็นเมืองร้างเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าครั้งที่ 2³

ในสมัยรัตนโกสินทร์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงเห็นว่ากรุงเทพฯยังไม่มีป้อมปราการป้องกันข้าศึกทางทะเล จึงโปรดให้สร้างเมืองพระประแดงขึ้นมาใหม่ บริเวณทางใต้ของคลองลาดโพธิ์แต่ยังไม่สำเร็จพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้ดำเนินการสร้างเมืองและป้อมปราการที่ยังคงค้างอยู่โดยให้ชื่อว่าเมืองนครเขื่อนขันธ์พร้อมทั้งอพยพชาวมอญมาอยู่ ขณะเดียวกันทรงบูรณะเมืองสมุทรปราการขึ้นมาใหม่ โดยโปรดเกล้าฯให้กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์และเจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) ควบคุมการก่อสร้างและย้ายมาตั้งที่บริเวณบางเจ้าพระยาแล้วเสร็จ พ.ศ. 2365 ในระหว่างสร้างเมืองสมุทรปราการ รัชกาลที่ 2 ยังโปรดให้สร้างพระมหาเจดีย์ขึ้นบนเกาะกลางน้ำตรงบริเวณท้ายป้อมผีเสื้อสมุทร ทรงพระราชทานนามว่า พระสมุทรเจดีย์⁴

สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ยกฐานะเมืองสมุทรปราการเป็นจังหวัดสมุทรปราการ และยกฐานะเมืองนครเขื่อนขันธ์เป็นจังหวัดพระประแดงตามชื่อที่เรียกมาแต่เดิม⁵ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 7 ทั่วโลกเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำรัฐบาลต้องการประหยัดค่าใช้จ่าย จังหวัด

¹ ศึกษาธิการจังหวัด . (2542). *วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรปราการ* . หน้า 1

² เฉลิม สุขเกษม .(2515) . *สมุทรปราการ* . หน้า 1

³ ศึกษาธิการจังหวัด . (2542) . *เล่มเดิม* . หน้า 28

⁴ บรรจง ศศิธรากร .(2539) . *พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยกับองค์พระสมุทรเจดีย์* . หน้า 17

⁵ ศิริพร กิตติสุขเจริญ . (2543) . *สมุทรปราการ* . หน้า 28

พระประแดงได้ถูกลดฐานะเป็นอำเภอหนึ่งขึ้นอยู่กับจังหวัดสมุทรปราการ ต่อมาระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากประเทศไทยประสบภาวะทางเศรษฐกิจและการเมือง ดังนั้นใน พ.ศ.2486 จังหวัดสมุทรปราการถูกยุบไปขึ้นกับจังหวัดพระนคร หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลได้ตราพระราชกฤษฎีกาตั้งจังหวัดสมุทรปราการขึ้นมาใหม่อีกครั้ง เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ.2489

จังหวัดสมุทรปราการเป็นเมืองตั้งอยู่ปากแม่น้ำเจ้าพระยาเหนืออ่าวไทยยังคงมีแหล่งธรรมชาติที่สวยงาม เช่น ป่าชายเลน นอกจากนี้ยังเป็นจังหวัดที่มีประวัติความเป็นมาที่สำคัญจังหวัดหนึ่ง เห็นได้จากโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์รวมทั้งศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ทั้งของชาวไทยและชาวมอญอันเหมาะแก่การท่องเที่ยว

ซึ่งพัฒนาการของการท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรปราการกล่าวได้ว่ามีจุดเริ่มต้นตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 3 ทรงจัดให้มีงานสมโภชพระสมุทรเจดีย์ ในพ.ศ. 2371 และนับเป็นครั้งแรกมีพระมหากษัตริย์และเจ้านาย ได้เสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการองค์พระสมุทรเจดีย์ งานสมโภชพระสมุทรเจดีย์ดำเนินเรื่อยมาทุกปีจนกลายเป็นงานเทศกาลระดับประเทศในเวลาต่อมา¹ ภายหลังจากจังหวัดสมุทรปราการเกิดแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆตามมา เช่น สถานตากอากาศบางปูสร้างขึ้นใน พ.ศ.2482 สมัยจอมพล ป.พิบูลสงครามเพื่อเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจด้วยอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพ² จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

จังหวัดสมุทรปราการเป็นเป้าหมายหนึ่งของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการพัฒนาเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศด้วยมีศักยภาพในการท่องเที่ยวทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น สถานตากอากาศบางปู ฟาร์มจระเข้และสวนสัตว์สมุทรปราการ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เช่น พระสมุทรเจดีย์ ป้อมพระจุลจอมเกล้า พิพิธภัณฑ์ทหารเรือ เมืองโบราณ และแหล่งท่องเที่ยวทางขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม เช่น ประเพณีสงกรานต์พระประแดง งานประเพณีรับบัว โดยมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคกลางเขต 3 ทำให้จังหวัดสมุทรปราการเป็นที่รู้จักในด้านการท่องเที่ยวนอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวคือ เป็นเมืองที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมหานครสะดวกในการเดินทางไป-กลับ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวจากกรุงเทพมหานคร และนักท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการเอง นักท่องเที่ยวเป็นชาวไทยประมาณร้อยละ 90 ส่วนชาวต่างประเทศประมาณร้อยละ 10 มีส่วนแบ่งนักท่องเที่ยว

¹ วิเชียร โรจนุตมะ .(2539). พระสมุทรเจดีย์จังหวัดสมุทรปราการ . หน้า 27-30

² ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดสมุทรปราการ .(2547). สมุทรปราการเมืองแห่งการเรียนรู้. หน้า 26

ร้อยละ 2 ของประเทศ¹ ปัจจุบันภาครัฐได้จัดแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวในลักษณะการรวมกลุ่มเขตการท่องเที่ยวขึ้นโดยจังหวัดสมุทรปราการได้รวมกลุ่มกับจังหวัดฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี สระแก้ว เรียกว่า กลุ่มจังหวัดเบญจบูรพาสุวรรณภูมิ คือการรวมกลุ่มของทั้งภาครัฐและเอกชน² เป็นแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและในยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการยังกำหนดเป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพเชิงนิเวศที่ใกล้เมืองหลวง (One day tour)³

จากการดำเนินงานของหน่วยงานในจังหวัด ภาคเอกชน ทำให้อัตราการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการเฉลี่ยร้อยละ 6.18 ต่อปี การท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการสามารถทำรายได้ให้กับผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ได้มากพอสมควร ถึงแม้ว่าภาคอุตสาหกรรมจะก่อให้เกิดมลภาวะแวดล้อม แต่แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการก็สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวในท้องถิ่นและต่างถิ่นตลอดจนชาวต่างชาติเข้ามาเที่ยวได้⁴

จากความสำคัญของจังหวัดสมุทรปราการตลอดจนความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยวทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาปัจจัยและพัฒนาการการท่องเที่ยวรวมทั้งผลการดำเนินงานการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการตั้งแต่ พ.ศ. 2489 จนถึง พ.ศ. 2549 ซึ่งเป็นปีสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องพัฒนาการการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ ในปัจจุบันยังไม่มีผู้ใดศึกษา แต่พบว่ามีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

¹ คณะทำงานประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดเบญจบูรพาสุวรรณภูมิ . (2546). *โครงการพัฒนาและจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงรุกกลุ่มเบญจบูรพาสุวรรณภูมิ* . หน้า 9

² แหล่งเดิม . หน้า 1

³ สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ .(2547). *สรุปสำหรับผู้บริหาร: ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการ*. หน้า 1-5

⁴ คณะทำงานประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดเบญจบูรพาสุวรรณภูมิ . (2546). *เล่มเดิม*. หน้า 42

อภิรักษ์ ไวทยกุล.(2546). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาใช้บริการสถานตากอากาศบางปู*. สารนิพนธ์ บธ.ม.(การจัดการ) กรุงเทพฯ:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. งานวิจัยนี้แสดงให้เห็น พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว และแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาใช้บริการสถานตากอากาศบางปู รวมทั้งการบริหารและการจัดการสถานตากอากาศบางปูเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

อรวรรณ ศรีอุดม.(2543). *การศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2453 – 2468)*. ปริญญาโท ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์ไทย) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร . งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แตกต่างจากปัจจุบันอย่างไร สาเหตุทำให้เกิดการท่องเที่ยว การดำเนินงานและผลการดำเนินงานเป็นอย่างไร และได้กล่าวถึงเมืองท่องเที่ยว การดำเนินงานและผลการดำเนินงานเป็นอย่างไร

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

1. ศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการ (พ.ศ.2489 – 2549)
2. ศึกษาพัฒนาการการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการ (พ.ศ.2489 – 2549)
3. ศึกษาผลการดำเนินงานการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการ (พ.ศ.2489 – 2549)

ความสำคัญของการศึกษา

1. ทราบถึงผลที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการ (พ.ศ.2489 – 2549)
2. ทราบถึงพัฒนาการการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการ (พ.ศ.2489 – 2549)
3. ทราบถึงผลการดำเนินงานการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการ(พ.ศ.2489 – 2549)

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาค้นคว้าปัจจัยที่เกื้อหนุนและพัฒนาการการท่องเที่ยวตลอดจนการดำเนินงานการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการโดยเน้นศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2489 ถึง พ.ศ.2549 ซึ่งเป็นปีสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้ใช้วิธีทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าจะใช้ข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) และข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources)

แหล่งศึกษาค้นคว้าข้อมูล

1. สำนักหอสมุดแห่งชาติ
2. สำนักหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรปราการ
4. ห้องสมุดการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
5. ห้องสมุดประชาชนจังหวัดสมุทรปราการ
6. ห้องสมุดโรงเรียนสมุทรปราการ อ.เมือง จ. สมุทรปราการ
7. ห้องสมุดโรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ
8. สำนักวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
9. สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

บทที่ 1

ภูมิหลังและสภาพทั่วไปของจังหวัดสมุทรปราการ

1. ความรู้ทั่วไปของจังหวัดสมุทรปราการ

จังหวัดสมุทรปราการ ตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคกลางระหว่างเส้นละติจูด 13 -14 องศาเหนือ และลองจิจูด 100 -101 องศาตะวันออก มีเนื้อที่ประมาณ 1,004.092 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 627,557.50 ไร่ นับเป็นพื้นที่ ร้อยละ 0.2 ของพื้นที่ประเทศไทย ตั้งอยู่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา เหนืออ่าวไทย มีพื้นที่ครอบคลุมทั้งสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศตะวันออกเป็นระยะทางประมาณ 29 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ระยะทาง 55.00 กิโลเมตร

ทิศใต้ ติดต่อกับอ่าวไทย ระยะทาง 47.20 กิโลเมตร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทรา ระยะทาง 42.60 กิโลเมตร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร(เขตบางขุนเทียน) ระยะทาง 34.20 กิโลเมตร ¹

จังหวัดสมุทรปราการ มีความหมายดังนี้ สมุทร แปลว่า ทะเล และปราการ แปลว่า กำแพง สมุทรปราการ จึงหมายความว่า กำแพงชายทะเล หรือกำแพงริมทะเล ซึ่งหมายถึงเมืองหน้าด่านทางทะเล หรือริมทะเลที่มีกำแพงมั่นคงสำหรับป้องกันข้าศึก



ภาพประกอบ 1 ตราประจำจังหวัดสมุทรปราการ

ตราประจำจังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย รูปพระสมุทรเจดีย์ และพระวิหารซึ่งภายในพระวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปยืนปางห้ามสมุทรและพระพุทธรูประติมาชัยวัฒน์ ²

¹ สมุทรปราการ . (2548) . ที่ตั้งและอาณาเขต. (Online)

² ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2546) . แผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยว

2. คำขวัญประจำจังหวัดสมุทรปราการ

ป้อมยุทธนาวี พระเจดีย์กลางน้ำ ฟาร์มจระเข้ใหญ่ งามวิไลเมืองโบราณ สงกรานต์พระประแดง ปลาสลิดแห้งรสดี ประเพณีรับบัว ครบถ้วนทั่วอุตสาหกรรม

คำขวัญประจำจังหวัดสมุทรปราการ มีความหมายดังนี้

ป้อมยุทธนาวี นับแต่ครั้งโบราณสมุทรปราการเป็นเมืองหน้าด่าน มีป้อมปราการที่สร้างขึ้นเพื่อป้องกันการรุกรานทางน้ำของข้าศึกศัตรูมาโดยตลอด ทั้งที่อยู่ในอำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ และอำเภอพระประแดง ซึ่งมีจำนวนถึง 24 ป้อม

พระเจดีย์กลางน้ำ เป็นปูชนียสถานที่สำคัญและเป็นสัญลักษณ์ของชาวจังหวัดสมุทรปราการและชาวไทยทั่วประเทศ องค์พระสมุทรเจดีย์ เดิมตั้งอยู่บนเกาะกลางน้ำแต่ในปัจจุบันแม่น้ำตื้นเขินเนื่องจากกระแสน้ำเปลี่ยนทิศทางทำให้พระสมุทรเจดีย์ไม่ได้ตั้งอยู่กลางน้ำอีก แต่ชาวสมุทรปราการยังคงเรียกพระสมุทรเจดีย์ว่า พระเจดีย์กลางน้ำ

ฟาร์มจระเข้ใหญ่ มีชื่อเต็มว่าฟาร์มจระเข้และสวนสัตว์สมุทรปราการ ตั้งอยู่ที่ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมืองสมุทรปราการ ขนาดของฟาร์มจระเข้ในปัจจุบันเป็นฟาร์มจระเข้ที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก

งามวิไลเมืองโบราณ เป็นแหล่งรวบรวมศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมทั้งของจริงและแบบจำลอง มาจัดแสดงในภาพรวมของโบราณสถานที่สำคัญของจังหวัดต่างๆในประเทศไทย เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่รู้จักทั่วโลกเหมาะสำหรับผู้สนใจศึกษา เกี่ยวกับศิลปกรรม สถาปัตยกรรม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตไทย

สงกรานต์พระประแดง เป็นเทศกาลที่ประกอบด้วยประเพณีหลายอย่างของชาวไทยเชื้อสายมอญ ในงานมีประเพณีการแห่หงส์ธงตะขาบ การแห่กัณฑ์ปลา การเล่นน้ำสงกรานต์ และในช่วงกลางวันจะมีการเล่นส่บ้า ในช่วงเทศกาลสงกรานต์มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้ความสนใจเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก

ปลาสลิดแห้งรสดี ปลาสลิดแห้ง เป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงของชาวอำเภอบางบ่อ โดยแหล่งเลี้ยงปลาสลิดมีมากทั้งในอำเภอบางพลี และกิ่งอำเภอบางเสาธง นักท่องเที่ยวที่ได้มาเยือนยังจังหวัดสมุทรปราการ มักจะซื้อไปเป็นของฝาก ด้วยรสกลมกล่อมและไม่เค็มเกินไปจึงกลายเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียงและของฝากของจังหวัดสมุทรปราการ

ประเพณีรับบัว เป็นประเพณีของชาวอำเภอบางพลี และกิ่งอำเภอบางเสาธง จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีตั้งแต่วันที่ 13 ค่ำ เดือน 11 และ วันที่ 14 ค่ำ เดือน 11 ก่อนออกพรรษา 1 วัน ณ บริเวณคลองสำโรง หน้าวัดบางพลีใหญ่ถึงที่ว่าการอำเภอบางพลี มีขบวนแห่หลวงพ่อโตจำลอง

พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ของชาวอำเภอบางพลีและชบวนเรือที่ตำบลต่าง ๆ ตกแต่งเข้าประกวดอย่างสวยงาม

ครบถ้วนทั่วอุตสาหกรรม จังหวัดสมุทรปราการ เป็นแหล่งของอุตสาหกรรม มีนิคมอุตสาหกรรมซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก เป็นแหล่งที่มีประชาชนทั่วประเทศเข้ามาประกอบอาชีพมาก

จากคำขวัญจังหวัดสมุทรปราการจะเห็นว่าจังหวัดสมุทรปราการประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและของดีประจำจังหวัด ซึ่งล้วนเป็นทรัพยากรที่ทำให้จังหวัดสมุทรปราการมีการพัฒนาการท่องเที่ยวขึ้นมาเป็นลำดับและเป็นที่ยอมรับมากขึ้นในปัจจุบัน

3. ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดสมุทรปราการ

เมืองสมุทรปราการสร้างขึ้น ในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม กษัตริย์องค์ที่ 21 แห่งกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ.2136 - 2171) โดยทรงโปรดฯให้สร้างเมืองสมุทรปราการขึ้นบริเวณคลองบางปลากด ตั้งอยู่ทางฝั่งขวาหรือฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา เพราะทรงเล็งเห็นถึงความสำคัญ ในการควบคุมการค้าขายกับฮอลันดา ซึ่งเป็นฝรั่งที่เข้ามาทำการค้าขายกับกรุงศรีอยุธยาและตั้งสถานีการค้าบริเวณนั้น อีกทั้งทรงเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องสร้างเมืองหน้าด่านทางทะเลแทนเมืองพระประแดงเดิมที่หมดความสำคัญทางยุทธศาสตร์ลง ด้วยอยู่ห่างไกลปากแม่น้ำไปทุกขณะเนื่องจากชายฝั่งได้งอกออกไป¹ ต่อมาเมืองสมุทรปราการกลายเป็นเมืองร้างในสมัยเมื่อคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2310)²

ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ทรงเล็งเห็นว่าไทยยังไม่มีหัวเมืองชายทะเลที่มั่นคงแข็งแรงพอไว้รับข้าศึกทางทะเล จึงโปรดฯให้สร้างเมืองใหม่และป้อมปราการขึ้น 1 ป้อม บริเวณคลองลาดโพธิ์แต่การสร้างเมืองยังไม่แล้วเสร็จ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเสด็จสวรรคต ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ทรงโปรดฯ ให้สร้างเมืองต่อจากที่ยังค้างอยู่แล้วและพระราชทานชื่อว่า เมืองนคร

¹ ราชบัณฑิตยสถาน . (2528). *อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 5*.

หน้า 1543 – 1544 .

² ศึกษาธิการจังหวัด . (2542). *วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรปราการ* . หน้า 23.

เขื่อนขันธุ์และให้ย้ายชาวมอญจากเมืองปทุมธานีลงไปอยู่ และเพื่อให้เมืองนครเขื่อนขันธุ์มีความมั่นคง ป้องกันข้าศึกทางทะเล จึงโปรดฯให้สร้างป้อมขึ้นอีก 3 ป้อม ดังปรากฏในพระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 ดังนี้

เมื่อ ณ เดือน 5 ปีกอ จศก จุลศักราช 1176 พ.ศ. 2357 ทรงพระราชดำริว่าที่ลัดต้นโพธิ์นั้นเมื่อในรัชกาลที่ 1 สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ได้โปรดให้กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท เสด็จลงไปปะการที่จะสร้างเมืองขึ้นไว้ป้องกันข้าศึกที่จะมาทางทะเลอีกแห่งหนึ่ง การยั้งค้างอยู่เพียงได้ลงมือทำป้อมยังไม่ทันแล้ว จะไว้ใจแก่การศึกสงครามทะเลมิได้ ควรจะต้องทำขึ้นให้สำเร็จ จึงโปรดให้สมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล เป็นแม่กองเสด็จลงไปทำเมืองขึ้นที่ปากลัด ตัดเอาแขวงกรุงเทพมหานครบ้าง และแขวงเมืองสมุทรปราการบ้าง รวมกันตั้งเป็นเมืองใหม่อีกเมืองหนึ่ง พระราชทานชื่อว่าเมืองนครเขื่อนขันธุ์ ให้ย้ายครัวมอญเมืองปทุมธานีพวกพระยาแจ้ง มีจำนวนชายฉกรรจ์สามร้อยคน ลงไปอยู่ ณ เมืองนครเขื่อนขันธุ์ แล้วทำป้อมขึ้นข้างฝั่งตะวันออกสามป้อม ... การสร้างเมืองนครเขื่อนขันธุ์สำเร็จ ได้ตั้งพิธีฝังอาถรรพณ์ปักหลักเมืองเมื่อ ณ วันศุกร์ เดือน 7 แรม 10 ค่ำ ปีกุน สัปตศก จุลศักราช 1177 พ.ศ. 2357...¹

และให้ขุดคลองลัดใหม่ขึ้นเหนือคลองลัดโพธิ์ให้ชื่อว่าคลองลัดหลวง เมืองนครเขื่อนขันธุ์จึงตั้งอยู่ระหว่างปากคลองลัดโพธิ์กับคลองลัดหลวง ประชาชนจึงนิยมเรียกชื่อเมืองนี้ว่า ปากลัด²

นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ยังโปรดฯให้บูรณะเมืองสมุทรปราการขึ้นมาใหม่ให้เป็นเมืองหน้าด่านปากน้ำเจ้าพระยาดังเดิม ด้วยเกรงญวนจะยกทัพเรือเข้าตีถึงกรุงเทพฯ ได้ง่าย โดยมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯให้พระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์และเจ้าพระยาพระคลัง(ดิศ)เป็นแม่กองควบคุมการก่อสร้างเมืองสมุทรปราการพร้อมป้อมปราการสร้างขึ้น

¹ ดำรงราชานุภาพ , สมเด็จพระบรมราชชนก. (2505). พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เล่ม 1. หน้า 203 – 205 .

² ศึกษาธิการจังหวัด . (2542). วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรปราการ . หน้า 33.

ทั้ง 2 ฝั่งแม่น้ำรวม 6 ป้อม เมืองสมุทรปราการใหม่ถูกสร้างขึ้นที่บริเวณ บางเจ้าพระยา* โดยแล้วเสร็จ พ.ศ. 2365¹ ดังปรากฏในพระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 ดังนี้

ได้ข่าวเข้ามาถึงกรุงเทพ ฯ ตั้งแต่ปีเถาะ เอกศก จุลศักราช 1181 ว่า องตำกุนเจ้าเมืองไช่งอนเกณฑ์ไพร่ภูวนบ้าง เขมรบ้าง ผลัดละ 10,000 คน ให้มาขุดคลองแต่ทะเลสาบออกมาเมืองไผทมาศ เป็นคลองกว้าง 12 วา ลึก 7 ศอก การที่ภูวนขุดคลองนี้ เป็นเหตุให้คิดเห็นในกรุงเทพ ฯ ว่า ถ้าคลองที่ ภูวนขุดสำเร็จแล้ว ภูวนอาจยกกองทัพเข้ามาตีหัวเมืองทางทะเลได้ง่ายกว่า แต่ก่อน ทรงพระราชดำริเห็นว่าที่เมืองสมุทรปราการยังไม่มีที่ป้องกันมั่นคง จึงโปรดให้ พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ เป็นแม่กองกับ พระยาสุริยวงศ์โกษา ซึ่งได้เลื่อนเป็นเจ้าพระยาพระคลัง ลงไปจัดการสร้าง เมืองสมุทรปราการให้เป็นป้อมปราการสำหรับป้องกันข้าศึก ในครั้งนั้นสร้าง ป้อมขึ้นทางฝั่งตะวันออก 4 ป้อม ... การสร้างเมืองสมุทรปราการ ได้ทำพิธีฝัง หลักเมืองเริ่มเมื่อ ณ วันอาทิตย์ เดือน 4 ขึ้น 7 ค่ำ ปีมะเมีย จัตวาศก ณ วันพุธ เดือน 4 ขึ้น 10 ค่ำ ย่ำรุ่งแล้ว 4 นาฬิกา 6 บาท ได้ฤกษ์เอาผ่านยันต์ ทอง , เงิน , ทองแดง , ดีบุก และศิลา ลงสู่ภูมิบาท แล้วยกเสาหลักเมือง...²

ในระหว่างสร้างเมืองสมุทรปราการใหม่พระองค์ยังโปรดให้สร้างมหาเจดีย์ขึ้นบริเวณท้ายป้อม ฝั่งซ้ายสมุทร และพระราชทานนามว่า พระสมุทรเจดีย์ แต่ยังสร้างไม่สำเร็จพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ ล้านภาลัยทรงเสด็จสวรรคตก่อนเมื่อ พ.ศ.2367³ ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ทรงโปรดให้ดำเนินการสร้างพระสมุทรเจดีย์ต่อให้แล้วเสร็จทั้งยังโปรดให้ขยาย เมืองและป้อมปราการเพิ่มจากเดิมจนถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

* ปัจจุบัน คือ ตำบลปากน้ำ

¹ สมุทรปราการ. (2548). ประวัติความเป็นมาของจังหวัดสมุทรปราการ . (Online)

² ดำรงราชานุภาพ , สมเด็จพระนเรศวรมหาราช. (2505) . พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เล่ม 2. หน้า 171 – 174.

³ เฉลิม สุขเกษม . (2515). สมุทรปราการ . หน้า 34.

ครั้นสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงเห็นถึงความทรุดโทรมของป้อมปราการที่ไม่มั่นคงแข็งแรง รวมทั้งขณะนั้นไทยมีข้อพิพาทกับฝรั่งเศส จึงโปรดฯ ให้สร้างป้อมขึ้นใหม่ที่ตำบลแหลมฟ้าผ่า ทรงพระราชทานชื่อป้อมว่า ป้อมพระจุลจอมเกล้า จัดเป็นป้อมปืนที่ทันสมัย ซึ่งป้อมพระจุลจอมเกล้ามีส่วนในเหตุการณ์สำคัญ เช่น กรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสใน ร.ศ .112 (พ.ศ.2436) ¹

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกฤษฎีกาเลื่อนฐานะเมืองสมุทรปราการขึ้นเป็นจังหวัดสมุทรปราการประกอบด้วย 4 อำเภอได้แก่ อำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอบางเหี้ย* อำเภอบางพลี และอำเภอเกาะสีชัง** พร้อมกับเปลี่ยนชื่อเมืองนครเขื่อนขันธ์และเลื่อนฐานะขึ้นเป็นจังหวัดพระประแดง ประกอบด้วย 3 อำเภอได้แก่ อำเภอพระประแดง อำเภอพระไขนง และอำเภอราชบุรีบูรณะ

ต่อมาสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ทั่วโลกเกิดวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำ รัฐต้องประหยัดค่าใช้จ่าย ทรงโปรดฯ ให้ยุบจังหวัดพระประแดงลงไปเป็นอำเภอหนึ่งขึ้นกับจังหวัดสมุทรปราการ ส่วนอำเภอราชบุรีบูรณะไปขึ้นกับจังหวัดธนบุรี และอำเภอพระไขนงขึ้นกับจังหวัดพระนคร

ในสมัยรัชกาลที่ 9 ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ. 2486 รัฐบาลได้ยุบรวมจังหวัดสมุทรปราการให้ไปขึ้นกับจังหวัดพระนคร เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบ รัฐบาลได้ตราพระราชกฤษฎีกาประกาศตั้งจังหวัดสมุทรปราการขึ้นใหม่ เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2489 ²

4. ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่จังหวัดสมุทรปราการส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านกลางพื้นที่ แยกเป็นด้านตะวันตกและด้านตะวันออก ไม่มีภูเขา แต่มีลำคลองสาขามากมาย และมีพื้นที่ป่าชายเลนบริเวณที่ราบแบ่งได้เป็น 3 ส่วนได้แก่

1. บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา ที่ราบทั้งสองฝั่งเป็นที่ราบลุ่มทั้งหมด แต่เดิมใช้ในการทำนาทำสวน และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ แต่ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นชุมชนเมือง

¹ ประสิทธิ์ โสวิไลกุล. (2536). *ป้อมพระจุลจอมเกล้า* .หน้า 4.

* ปัจจุบันคือ อำเภอบางป่อ

** ปัจจุบันเป็นอำเภอเกาะสีชัง ขึ้นกับจังหวัดชลบุรี

² ศึกษาธิการจังหวัด . (2542). *วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณะภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรปราการ* .หน้า 60.

2. บริเวณตอนใต้ติดกับชายทะเล เป็นบริเวณที่ได้รับอิทธิพลของน้ำทะเล ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม พื้นดินเค็มจัดในฤดูแล้ง เหมาะแก่การทำป่าจาก ป่าชายเลน และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง เช่น ทำนากุ้ง และเลี้ยงหอยแครง

3. บริเวณที่ราบตอนเหนือและตะวันออก เป็นพื้นที่ราบกว้างใหญ่ มีความสำคัญกับจังหวัดมาก เนื่องจากมีประตุน้ำและเก็บกักน้ำ เหมาะแก่การทำนาและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ¹ จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดชายทะเล มีป่าชายเลน ทั้งป่าจาก ไม้ปรัง ไม้โกงกาง ที่เกิดขึ้นเองและปลูกขึ้นตามชายฝั่งทะเล จึงทำให้เกิดอาชีพ เช่น เผาถ่าน เย็บจาก ทำขนมจาก ทำไส้ปัดยุง

5. ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดสมุทรปราการ เป็นจังหวัดชายทะเล ได้รับอิทธิพลของลมบกลมทะเลจึงทำให้อากาศไม่ร้อนจัดและหนาวจัด อุณหภูมิอยู่ระหว่าง 21.8 – 35.6 องศาเซลเซียส ในฤดูร้อนอากาศมีความชื้นสูง เนื่องจากอิทธิพลของลมทะเลของอ่าวไทยและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ฤดูฝนมีฝนตกมากช่วงเดือนกันยายนถึงเดือนธันวาคม ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยตลอดปี 1,175.72 มิลลิเมตร เฉลี่ยฝนตกตลอดปี 37 วัน²

6. ทรัพยากรธรรมชาติ

จังหวัดสมุทรปราการตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มแม่น้ำ ติดชายฝั่งทะเล มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน ทำให้ทรัพยากร น้ำ ดิน และป่าชายเลน เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของจังหวัด

6.1 ทรัพยากรน้ำ

จังหวัดสมุทรปราการอยู่ปากแม่น้ำและปากอ่าวไทย จึงอุดมสมบูรณ์ไปด้วยน้ำ และลำคลองหลายสาย ที่นำไปใช้เพื่อการเกษตรและใช้เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่ง ทรัพยากรน้ำสามารถแบ่งแหล่งน้ำออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

6.1.1 แหล่งน้ำธรรมชาติ ประกอบด้วย แหล่งน้ำผิวดิน เนื่องจากสภาพพื้นที่ทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม จึงมีแม่น้ำ ลำคลองและแหล่งน้ำผิวดินอื่น ๆ มากมาย แม่น้ำ ลำคลองสายสำคัญที่ไหลผ่านจังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา คลองสำโรง คลองด่าน คลองบางปลา เป็นต้น

¹ ฝ่ายนโยบายและแผนกองแผนและงบประมาณ .(2548). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนารองคการบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ. หน้า 8

² สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสมุทรปราการ .(2548). ภูมิอากาศ .(Online)

นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำใต้ดิน เป็นน้ำใต้ดินประเภทน้ำบาดาลในหินปูน แต่ปัจจุบันมีการสูบน้ำบาดาลมาใช้ประโยชน์มาก ทำให้ชั้นพื้นดินทรุดตัว

6.1.2 แหล่งน้ำชลประทาน แบ่งตามพื้นที่ออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

6.1.2.1 พื้นที่ชลประทานในเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา เป็นโครงการเก็บรักษาน้ำและระบายน้ำ การชะล้างดินเค็ม และการบรรเทาปัญหาน้ำท่วม ครอบคลุมพื้นที่ของจังหวัดสมุทรปราการฝั่งตะวันออก รวม 405,800 ไร่ มีด้วยกัน 2 โครงการคือ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาคลองด่าน ครอบคลุมพื้นที่ในเขตอำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอบางพลี อำเภอบางบ่อ กับบางส่วนของกรุงเทพมหานคร และจังหวัดฉะเชิงเทรา และโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาพระองค์ไชยานุชิต ครอบคลุมพื้นที่ในเขตอำเภอบางบ่อและบางส่วนของจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยทั้งสองโครงการรับน้ำจากแหล่งน้ำตอนบนของประเทศ

6.1.2.2 พื้นที่การชลประทานนอกเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา มีพื้นที่จำนวน 150,600 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ฝั่งตะวันตกของจังหวัด จำนวน 115,700 ไร่ ที่เหลือเป็นฝั่งตะวันออกส่วนใหญ่อยู่ระหว่างแนวถนนสุขุมวิทกับแม่น้ำเจ้าพระยาและชายฝั่งทะเลอ่าวไทย

6.2 ทรัพยากรดิน

ลักษณะดินส่วนใหญ่เป็นดินเค็ม เนื่องจากอยู่ติดทะเล มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางไม่เกิน 1 เมตร ทำให้น้ำทะเลสามารถท่วมถึงได้ทุกพื้นที่ พื้นดินเค็มเคยเป็นทะเลมาก่อน เนื้อดินเป็นดินเหนียวมีโครงสร้างหนาที่บ ดินชั้นบน สีเทาเข้มหรือสีน้ำตาลปนเทา ปฏิกริยาดินชั้นบนเป็นกรดปานกลางถึงกรดเล็กน้อย ส่วนดินชั้นล่างสีเทาเข้มหรือสีเทาอมเขียวปฏิกริยาดินชั้นล่างเป็นกรดเล็กน้อยถึงเป็นด่าง ศักยภาพของดินเหมาะสำหรับการทำนาปลูกข้าว สภาพพื้นที่ราบเรียบเนื้อดินเป็นดินเหนียว การระบายน้ำเร็วในช่วงฤดูฝนจะมีน้ำขังที่ผิวดินนาน 4- 5 เดือน พื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก คือดินบริเวณอำเภอบางพลี อำเภอบางบ่อ และตอนกลางของอำเภอบางเสาธง ดินบางบริเวณยังมีลักษณะของดินเค็มและดินกรด เนื่องจากมีน้ำทะเลท่วมถึง ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการใช้ดินเพื่อการเกษตรกรรม

6.3 ทรัพยากรป่าชายเลน

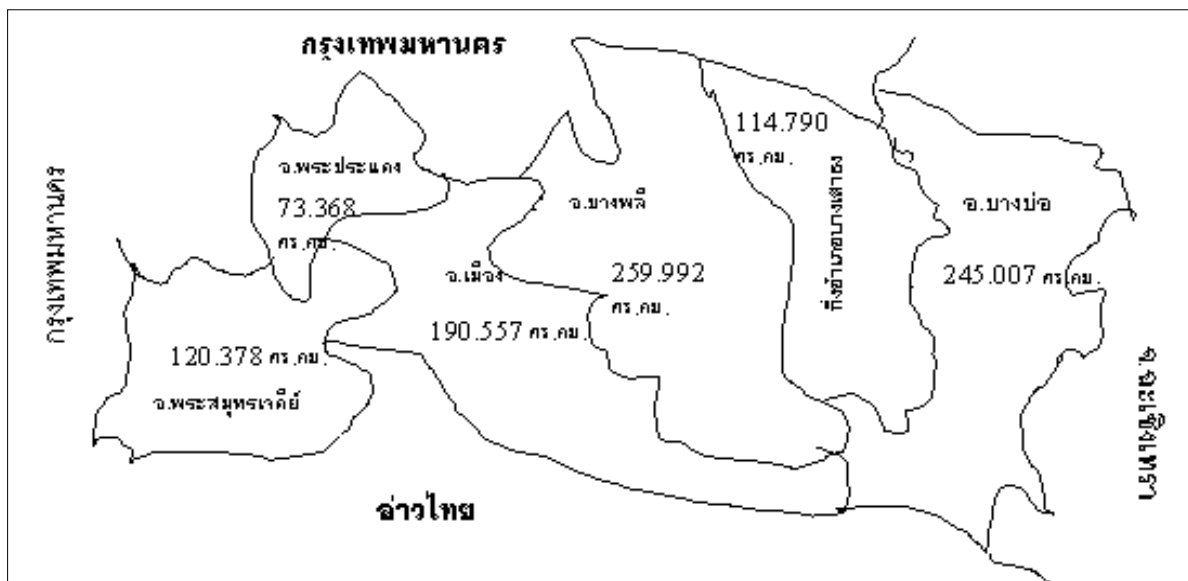
สมุทรปราการมีพื้นที่ตอนล่างติดกับอ่าวไทย เป็นระยะทาง 47.20 กิโลเมตร มีน้ำทะเลขึ้นมาปนกับน้ำจืดเป็นน้ำกร่อย จึงมีป่าชายเลนมาก ในปัจจุบันพบว่าพื้นที่ในจังหวัด ไม่มีการประกาศเป็นเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ สภาพพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ตั้งแต่ตำบลปากน้ำ อำเภอเมืองสมุทรปราการ ไปจนถึงตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ สภาพโดยทั่วไปบางแห่งถูกน้ำทะเลกัดเซาะพังทลาย บริเวณตั้งแต่หาดอมราถึงคลองด่านตลอดแนวชายฝั่งมีไม้โกงกาง ไม้ปรงและไม้เสม็ดขึ้นเป็น

หย่อม ๆ เฉพาะบริเวณบางปู มีพื้นที่ป่าชายเลนประมาณ 487 ไร่ อยู่ในความดูแลของกองทัพบก ทางด้านชายฝั่งตะวันตก ตั้งแต่ป้อมพระจุลจอมเกล้า อำเภอพระสมุทรเจดีย์ ริมทะเลมีแนวไม้ โกงกางขึ้นอยู่ประปรายตลอดแนว โดยมีเนื้อที่ประมาณ 1,650 ไร่ อยู่ในความดูแลของกองทัพเรือ เนื้อ ที่ป่าชายเลนทั้งหมดของจังหวัด ในปี พ.ศ.2544 มีจำนวน 1,856.25 ไร่¹

7. สภาพสังคม การเมือง การปกครอง

7.1 การปกครอง

จังหวัดสมุทรปราการ แบ่งการปกครองเป็น 5 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ 50 ตำบล 399 หมู่บ้าน องค์การส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ จำนวน 49 แห่ง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาล 16 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 32 แห่ง



ภาพประกอบ 2 การแบ่งเขตการปกครองในจังหวัดสมุทรปราการ

¹ ศิริพร กิตติสุขเจริญ. (2543). สมุทรปราการ. หน้า 35-39.

ตาราง 1 การแบ่งเขตการปกครองในจังหวัดสมุทรปราการ

อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล	อบต.
เมืองสมุทรปราการ	13	95	6	6
พระประแดง	15	67	3	6
บางพลี	6	83	1	6
บางบ่อ	8	74	3	7
พระสมุทรเจดีย์	5	42	2	4
กิ่งอำเภอบางเสาธง	3	38	1	3
รวม	50	399	16	32

ที่มา : ฝ่ายนโยบายและแผนกองแผนและงบประมาณ.(2548). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนางานองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ. หน้า 4

7.2 ประชากร

จังหวัดสมุทรปราการ เป็นจังหวัดที่รองรับการขยายตัวจากกรุงเทพมหานคร คือภาคอุตสาหกรรม ทำให้มีประชากรย้ายถิ่นเข้ามาเป็นจำนวนมาก สาเหตุส่วนใหญ่มาจากการย้ายตามบุคคลในครอบครัวและเพื่อเข้ามาหางานทำ ประชากรที่ย้ายเข้ามามีทั้งย้ายเข้าและไม่ย้ายเข้าในทะเบียนราษฎร ส่งผลทำให้ประชากรที่มีอยู่จริงสูงกว่าจำนวนประชากรในทะเบียนราษฎร

ตาราง 2 จำนวนประชากรในจังหวัดสมุทรปราการ

อำเภอ	ชาย	หญิง	รวม
เมืองสมุทรปราการ	225,471	239,392	464,863
พระประแดง	98,501	105,209	203,710
บางพลี	74,689	81,077	155,766
พระสมุทรเจดีย์	45,241	46,458	91,699
บางบ่อ	43,482	44,849	88,331

ตาราง 2 (ต่อ)

อำเภอ	ชาย	หญิง	รวม
กิ่งอำเภอบางเสาธง	24,340	25,077	49,417
รวม	511,724	542,062	1,053,786

ที่มา : ศูนย์บริการกรมการปกครอง.(2548).รายชื่ออำเภอ. สืบค้นข้อมูลเมื่อ 4 กรกฎาคม 2548, จาก <http://www.amphoe.com/menu.php>

ในด้านเชื้อชาติ ประชากรส่วนใหญ่ในจังหวัดสมุทรปราการเป็นชาวไทย นอกจากนี้ยังประกอบด้วยคนไทยเชื้อสายอื่นอีก คือชาวไทยเชื้อสายมอญ ซึ่งอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยชาวมอญที่อาศัยอยู่ในอำเภอพระประแดงปัจจุบันอพยพเข้ามา 2 ครั้ง คือครั้งแรกใน พ.ศ. 2316 สมัยกรุงธนบุรี โดยมีเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) เป็นหัวหน้าได้ตั้งหลักแหล่งที่เมืองสามโคกและปากเกร็ด ซึ่งต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) ทรงโปรดฯ ให้ย้ายครัวมอญ ของเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) ไปดูแลป้อมและเมืองนครเขื่อนขันธ์ การอพยพของมอญที่เกี่ยวข้องกับพระประแดง ครั้งที่ 2 เกิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) พ.ศ. 2385 ซึ่งครั้งนี้เกิดขึ้นจากการที่ชาวมอญไม่พอใจพระเจ้าประดุงของพม่า เถกเถียงงานก่อสร้างพระเจดีย์ใหญ่ จึงก่อกบฏเมืองเมาะตะมะภายหลังถูกปราบปรามอย่างทารุณ ต้องหนีเข้ามายังประเทศไทย ซึ่งการอพยพครั้งนี้ นับเป็นการอพยพครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ โดยมีจำนวนทั้งสิ้นราว 40,000 คน และพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) โปรดฯ พระราชทานที่ทำกินให้กับชาวมอญ ที่ปากเกร็ด สามโคกและพระประแดง ซึ่งชาวมอญที่อพยพมาทั้ง 2 ครั้งนี้สืบทอดมาเป็นชาวไทยเชื้อสายมอญปากลัดในปัจจุบัน¹ นอกจากนี้ยังประกอบด้วยชาวไทยเชื้อสายลาว โดยได้ถูกกวาดต้อนมาหลังจากปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์และมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่อำเภอบางพลีจนถึงปัจจุบัน²

¹ องค์ บรรจุน. (2549). มอญปากลัด. ใน. *ที่ระลึกงานประเพณีแห่งศีล ธงตะขาบ*. หน้า 97- 102.

² ศิริพร กิติสุขเจริญ. (2543). *สมุทรปราการ*. หน้า 41- 44.

7.3 การศึกษา

จังหวัดสมุทรปราการ เป็นจังหวัดที่มีความพร้อมด้านการจัดการศึกษา คือมีการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบในทุกๆระดับและทั้งภาครัฐและภาคเอกชนสามารถให้การศึกษแก่ประชาชนอย่างเพียงพอ โดยจังหวัดสมุทรปราการ แบ่งพื้นที่การศึกษออกเป็น 2 เขต ได้แก่ เขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ประกอบด้วย อำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอพระประแดง และอำเภอพระสมุทรเจดีย์ เขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 ประกอบด้วย อำเภอบางพลี อำเภอบางบ่อ และกิ่งอำเภอบางเสาธง มีสถานศึกษาที่เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาแบ่งออกเป็นสายสามัญและสายอาชีพ มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ มีโรงเรียนสังกัดเทศบาล และมีมหาวิทยาลัยเอกชน 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ และมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

ตาราง 3 จำนวนโรงเรียน จำนวนครู และจำนวนนักเรียนในจังหวัดสมุทรปราการ

อำเภอ	จำนวนโรงเรียน	จำนวนครู	จำนวนนักเรียน
เมืองสมุทรปราการ	95	3,446	81,529
พระประแดง	58	1,545	32,166
พระสมุทรเจดีย์	24	646	14,682
บางพลี	40	1,309	32,381
บางบ่อ	43	626	15,476
กิ่งอำเภอบางเสาธง	20	384	11,303
รวม	280	7,956	187,538

ที่มา : ฝ่ายนโยบายและแผนกองแผนและงบประมาณ.(2548). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ. หน้า 20

7.4 ศาสนา

ประชากรในจังหวัดสมุทรปราการนับถือศาสนาต่าง ๆ ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ และศาสนาอื่นๆ คือ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ศาสนาซิกข์ โดยประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 93.30 โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรมีเชื้อสายมอญ จะเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา

และมีพิธีกรรมมากกว่าพุทธศาสนิกชนทั่วไป¹ ส่วนศาสนาอื่นๆ มีประชาชนนับถือเฉลี่ยดังนี้ศาสนาอิสลาม 4.43 % ศาสนาคริสต์ 2.06 % และศาสนาอื่นๆ 0.21 %

8. สภาพเศรษฐกิจ

ในปี 2545 จังหวัดสมุทรปราการ มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ประมาณ 230,776 ล้านบาท ซึ่งมูลค่าการผลิตนั้นเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี ประมาณร้อยละ 81.10 ของผลิตภัณฑ์จังหวัดมาจากการผลิตอุตสาหกรรมโดยมีมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัว 338,326 บาทต่อคนต่อปี

ตาราง 4 มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดในแต่ละสาขาการผลิต

สาขาการผลิต	มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด (ล้านบาท)	
<u>ภาคเกษตร</u>	รวม	5,229
เกษตรกรรม		311
การประมง		4,918
<u>ภาคนอกเกษตร</u>	รวม	225,547
การผลิตอุตสาหกรรม		187,164
การไฟฟ้า ก๊าซ และการประปา		6,380
การก่อสร้าง		1,727
การขายส่ง การขายปลีก การซ่อมยานยนต์ จักรยานยนต์ ของใช้ส่วนบุคคลและของใช้ในครัวเรือน		10,308
โรงแรมและภัตตาคาร		1,436
การขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า และการคมนาคม		7,099
ตัวกลางทางการเงิน		2,801
บริการด้านอสังหาริมทรัพย์ การให้เช่าและบริการทางธุรกิจ		4,798
การบริหารราชการแผ่นดินและการป้องกันประเทศ การประกันสังคม		644

¹ ศิริพร กิตติสุขเจริญ . (2543). *สมุทรปราการ*. หน้า 60.

ตาราง 4 (ต่อ)

สาขาการผลิต	มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด (ล้านบาท)
การศึกษา	965
การบริการด้านสุขภาพและสังคมสงเคราะห์	993
การให้บริการชุมชน สังคม และบริการส่วนบุคคลอื่น ๆ	992
ลูกจ้างในครัวเรือนส่วนบุคคล	240
รวมทั้งสิ้น	230,776

ที่มา : ฝ่ายนโยบายและแผนกองแผนและงบประมาณ.(2548.). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ. หน้า 24

8.1 ภาคอุตสาหกรรม

ด้านอุตสาหกรรมเป็นสาขาที่สร้างรายได้สูงสุดของจังหวัด โดยเฉพาะอุตสาหกรรมการผลิตที่สำคัญ คือ อาหารแปรรูป สิ่งทอ ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ เคมีภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์โลหะ พลาสติก เครื่องจักร โดยโรงงานอุตสาหกรรมจะตั้งกระจุกกระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ คือ อำเภอเมืองสมุทรปราการและอำเภอพระประแดงจะมีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่หนาแน่นกว่าอำเภออื่นๆ มีนิคมอุตสาหกรรมภายในจังหวัด 2 แห่ง คือนิคมอุตสาหกรรมบางพลี และนิคมอุตสาหกรรมบางปู ผลผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมของจังหวัดสมุทรปราการส่งไปจำหน่ายภายในประเทศและส่งไปจำหน่ายต่างประเทศ สำหรับวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตนำเข้าจากต่างประเทศ ประมาณ 80 % วัตถุดิบที่มีอยู่ในประเทศ 20% อุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบในประเทศมักจะเป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวกับอาหารกระป๋อง เช่น การผลิตผักและผลไม้กระป๋อง¹

8.2 การเกษตรกรรม

ลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของจังหวัดสมุทรปราการ เป็นลักษณะการเกษตรแบบผสมผสานและไร่นาสวนผสม เป็นการใช้พื้นที่เกษตรกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ จังหวัดสมุทรปราการมีสภาพพื้นที่เหมาะแก่การเกษตรกรรม เพราะสภาพเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ และเป็นแหล่ง

¹ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองสมุทรปราการ . (2542). *สมุทรปราการ*. หน้า 139 - 141 .

ขนถ่ายสินค้าทางเรือ รวมทั้งโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ปัจจุบันพื้นที่เพาะปลูกมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม ที่พักอาศัย การค้าและพาณิชยกรรมมากขึ้น

8.2.1 กสิกรรม

ข้าว เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดของจังหวัด การปลูกข้าวในจังหวัดจะทำตลอดปี ทั้งข้าวนาปี และข้าวนาปรัง การปลูกในส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่อำเภอบางพลี และอำเภอบางบ่อ โดยทำการเพาะปลูกแบบนาหว่าน ปัจจุบันการทำนาของจังหวัดสมุทรปราการมีแนวโน้มลดลง อันเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการ เช่น น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมหรือแหล่งชุมชน การขาดแรงงาน เนื่องจากแรงงานภาคการเกษตรหันไปทำงานภาคอุตสาหกรรม และจากการที่ปัจจัยการผลิตที่มีราคาสูงขึ้น ไม้ผล เป็นพืชเศรษฐกิจอีกอย่างหนึ่งของจังหวัด ผลไม้ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสมุทรปราการ คือ มะม่วงน้ำดอกไม้ ปลูกมากในอำเภอบางพลี อำเภอบางบ่อและอำเภอเมืองสมุทรปราการ นอกจากนี้ยังมีมะพร้าว ปลูกมากในอำเภอมะขาม

8.2.2 ปศุสัตว์

ปริมาณการเลี้ยงสัตว์มีจำนวนน้อยมาก เนื่องจากสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปไม่เหมาะสมกับการเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่เป็นสัตว์ขนาดเล็ก ปัญหาการเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ คือที่ดินมีราคาสูง เป็นสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรลงทุนเลี้ยงสัตว์แล้วไม่คุ้มค่า เมื่อเปรียบเทียบกับการใช้ที่ดินในรูปอื่นๆ ประกอบกับต้นทุนอาหารสัตว์มีราคาสูง เกษตรกรมักประสบปัญหาขาดทุนจึงต้องเลิกกิจการไป การเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญ คือ สุกร ไก่ เป็ด และห่าน

ตาราง 5 แสดงปริมาณและมูลค่าของสัตว์เลี้ยง ปี พ.ศ. 2547

ชนิด	ปริมาณเลี้ยง (ตัว)	ราคาเฉลี่ย(บาท/ตัว)	มูลค่ารวม (ล้านบาท)
1. สุกร	4,292	4,000	19.892
2. ไก่	62,813	68	17.432
3. เป็ด	33,434	80	4,122.88
4. ห่าน	27,714	220	17.754
5. โค	673	15,000	8.580

ตาราง 5 (ต่อ)

ชนิด	ปริมาณเลี้ยง (ตัว)	ราคาเฉลี่ย(บาท/ตัว)	มูลค่ารวม (ล้านบาท)
6. กระป๋อง	23	20,000	1,140
7. แพะ	247	2,200	0. 818

ที่มา :สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ. (2548). บรรยายสรุปจังหวัดสมุทรปราการ. หน้า 22

8.2.3 การประมง

จังหวัดสมุทรปราการเหมาะแก่การทำประมงทั้งประมงน้ำจืดและประมงน้ำกร่อย หรือการเพาะเลี้ยงชายฝั่งทะเล เนื่องจากเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ปากแม่น้ำเจ้าพระยาติดชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย และมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน การประมงน้ำจืดที่สำคัญและมีการเลี้ยงมากที่สุด คือ ปลาสลิด ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่อำเภอบางบ่อ อำเภอบางพลี และอำเภอเมืองสมุทรปราการ ปัจจุบันการเพาะเลี้ยงปลาสลิดมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากการขยายตัวอย่างรวดเร็วของเมืองและภาคอุตสาหกรรม นอกจากปลาสลิดแล้วยังมีปลาชนิดอื่น ๆ อีก ได้แก่ ปลานิล ปลาตะเพียน และปลาดุก ด้านการประมงน้ำกร่อย เนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการมีชายฝั่งทะเลยาวถึง 47.20 กิโลเมตร อยู่ในเขตอำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ อำเภอบางบ่อ ลักษณะเป็นดินโคลนเหลวเกิดจากอิทธิพลของการตกตะกอนของน้ำในแม่น้ำ โดยแม่น้ำเจ้าพระยาได้นำเอาแร่ธาตุอาหารจากในแม่น้ำตอนบนมาตกตะกอนบริเวณปากแม่น้ำ นอกจากนี้บริเวณปากแม่น้ำยังมีบริเวณพื้นที่น้ำจืดไหลมาบรรจบกับน้ำเค็มกลายเป็นน้ำกร่อย เหมาะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหารของสัตว์ บริเวณที่ติดชายฝั่งทะเลดังกล่าวจึงกลายเป็นแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งหลายชนิด เช่น กุ้งแชบ๊วย กุ้งกุลาดำ หอยแครง ปลากะพง ปูทะเล หอยแมลงภู่ เป็นต้น การประมงอีกประเภทที่สร้างรายได้ให้กับจังหวัดสมุทรปราการ คือ การประมงน้ำเค็ม มีมูลค่าและผลผลิตในปริมาณสูง เนื่องจากมีเรือประมงพาณิชย์ขนาดใหญ่ที่ออกไปจับสัตว์น้ำนอกน่านน้ำไทยโดยสัตว์น้ำที่สำคัญคือ ปลาทุ กุ้ง ปลาย หอย ปลาหมึกและสัตว์น้ำอื่น ๆ โดยมีหน่วยงานของรัฐอำนวยความสะดวกต่อการทำประมงทะเล เช่น กองประมงนอกน่านน้ำ และสำนักงานประมงจังหวัดสมุทรปราการ ¹

¹ ศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ. (2542). วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณะภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรปราการ .หน้า 4-7.

8.3 การพาณิชย์กรรม

ในภาคการค้าของจังหวัดมีความเกี่ยวข้องกับภาคอุตสาหกรรมมาก เนื่องจากผลิตผลส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุตสาหกรรม และผู้บริโภคหรือประชากรส่วนใหญ่เป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ทำให้การขยายตัวด้านพาณิชย์กรรมขึ้นอยู่กับ การขยายตัวด้านอุตสาหกรรม ในปี พ.ศ.2546 จังหวัดสมุทรปราการมีจำนวนผู้จดทะเบียนธุรกิจการค้าจำนวน 21,017 ราย ซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 10 ต่อปี โดยมีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้น เนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการมีโอกาสเป็นศูนย์กลางการค้าเพื่อรองรับความเจริญจากการเป็นที่ตั้งของสนามบินสุวรรณภูมิที่สร้างแล้วเสร็จและเปิดให้บริการในปี พ.ศ. 2549 ¹

9. การบริการขั้นพื้นฐาน

9.1 การคมนาคมขนส่ง

9.1.1 การคมนาคมทางบก เดิมจังหวัดสมุทรปราการใช้การคมนาคมทางน้ำเป็นหลักเพื่อการขนส่งสินค้าและวัตถุดิบสู่โรงงานแต่ปัจจุบันเปลี่ยนมาใช้การคมนาคมทางบกเป็นส่วนใหญ่ เพราะความสะดวกรวดเร็ว เนื่องจากเป็นจังหวัดบริเวณทลที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ที่รองรับการขยายตัวของประชากรจากกรุงเทพมหานคร และเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก นอกจากนี้เป็นเมืองท่าสำคัญในการขนส่งสินค้าเข้าและสินค้าออก ทำให้เมืองมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทั้งยังมีหมู่บ้านจัดสรรชุมชนเกิดใหม่ จึงมีการปรับปรุงและซ่อมแซมถนนเป็นประจำ ทั้งยังมีปัญหาการจราจรคับคั่ง เส้นทางถนนมีถนนหลายสายตัดผ่านจังหวัดสมุทรปราการไปยังจังหวัดใกล้เคียง และมีถนนเชื่อมระหว่างอำเภอหลายเส้นทาง โดยถนนทุกสายในจังหวัดสมุทรปราการมีรถโดยสารประจำทางทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็กบริการผู้โดยสารทั้งเวลากลางวันและกลางคืน และได้รับการสร้างโครงข่ายการเดินทางทางบกเพิ่มขึ้นเมื่อสนามบินสุวรรณภูมิแล้วเสร็จ ซึ่งคณะอนุกรรมการประสานโครงการขนส่ง เพื่อรองรับการใช้ประโยชน์ท่าอากาศยาน ได้มีมติ เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2545 ดังนี้

1.การพัฒนาระบบโครงข่ายทางถนน กรมทางหลวงพิจารณาปรับปรุงจัดสร้างถนนทางเข้าทางเชื่อมเพื่อรองรับการใช้ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ

2.การพัฒนาระบบโครงข่ายทางราง โดยการรถไฟแห่งประเทศไทย และองค์การรถไฟฟ้ามหานครและกรุงเทพมหานคร ก่อสร้างส่วนขยายรถไฟฟ้า BTS

¹ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสมุทรปราการ. (2548). *ข้อมูลเศรษฐกิจการพาณิชย์และการตลาด* (Online)

3.การพัฒนาาระบบขนส่งมวลชน โดยกรมการขนส่งทางบก องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ และบริษัทขนส่งจำกัด ได้ร่วมพิจารณาจัดระบบขนส่ง¹

9.1.2 การคมนาคมทางน้ำ เนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการ ตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา การเดินทางหรือการติดต่อธุรกิจจึงจำเป็นต้องอาศัยเรือข้ามฝั่ง และมีแพขนานยนต์ขนส่งสินค้า หรือ วัตถุประสงค์ให้กับโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสองฝั่ง โดยจังหวัดสมุทรปราการมีแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ และมีลำคลองอยู่ทั่วไป โดยแม่น้ำและคลองนอกจากจะใช้ในการคมนาคมแล้ว ประชาชนยังใช้ประโยชน์ทางด้านการเกษตรกรรม การประมง อีกด้วย การคมนาคมในแม่น้ำลำคลองส่วนมากจะเป็นเรือยนต์โดยสาร เรือยนต์บรรทุกสินค้า เรือหางยาว เรือแจว เรือพาย ผ่านไปมา ระหว่างตำบล อำเภอ จังหวัด เป็นประจำ ปัจจุบันการคมนาคมทางน้ำสะดวกรวดเร็ว เพราะมีเรือหางยาวรับส่งผู้โดยสาร ประชาชนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำที่มีถนนเข้าจึงอาศัยทางน้ำเป็นเส้นทางคมนาคมด้วย

9.1.3 การคมนาคมทางอากาศ จังหวัดสมุทรปราการเป็นที่ตั้งของสนามบินสุวรรณภูมิ ซึ่งเปิดใช้ในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งสนามบินสุวรรณภูมิ จะกลายเป็นสนามบินหลักของประเทศ และจะเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งทางอากาศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอนาคต โดยมีศักยภาพคือ มีทางวิ่ง 2 เส้น กว้างเส้นละ 60 เมตร ยาว 4,000 และ 3,700 เมตร ห่างกัน 2.2 กิโลเมตร มีทางขับขนานกับทางวิ่งทั้ง 2 เส้น เมื่อพัฒนาสมบูรณ์แล้ว จะมีทางวิ่งทั้งหมด 4 เส้น รองรับผู้โดยสาร 45 ล้านคนต่อปี เมื่อพัฒนาเต็มที่จะรองรับผู้โดยสาร 100 ล้านคนต่อปี รองรับอากาศยานได้ 76 เที่ยวบินต่อชั่วโมง ให้บริการขนถ่ายสินค้า 3 ล้านตันต่อปี และสามารถขยายได้สูงสุด 6.4 ล้านตันต่อปี²

9.2 การประปา

การให้บริการทางด้านการประปาในจังหวัดสมุทรปราการ อยู่ในความควบคุมดูแลของการประปานครหลวง สำนักงานประปา สาขาสมุทรปราการ ซึ่งมีพื้นที่รับผิดชอบด้านทิศเหนือจรดคลองพระโขนง ทิศใต้จรดเขตจังหวัดสมุทรปราการ ทิศตะวันออกจรดเขตจังหวัดสมุทรปราการและทิศตะวันตกจรดแม่น้ำเจ้าพระยา สำหรับฝั่งอำเภอพระประแดงและอำเภอพระสมุทรเจดีย์ ซึ่งอยู่อีกฟากของแม่น้ำเจ้าพระยาอยู่ในการควบคุมดูแลของ สำนักงานประปา สาขาตากสิน นอกจากนี้ยังมีประปาอิสระ ที่อำเภอบางบ่อ ซึ่งผลิตน้ำจากโรงกรองน้ำขนาดเล็กและบ่อน้ำบาดาลให้กับประชาชนสำหรับ

¹ กองแผนและงบประมาณ. (2547). แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ ประจำปี พ.ศ. 2547. หน้า 18.

² ท่าอากาศยานไทย. (ม.ป.ป.). ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ.(แผ่นพับ).ไม่ปรากฏเลขหน้า

ผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่เป็นประเภทที่พักอาศัยและธุรกิจต่างๆ ภาคอุตสาหกรรมยังมีการใช้ประปาในโรงงานน้อย แหล่งน้ำดิบที่ใช้ผลิตน้ำประปา ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำแม่กลอง

9.3 การไฟฟ้า

การให้บริการด้านไฟฟ้าในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ได้ขยายขอบเขตออกไปครอบคลุมทุกหมู่บ้านแต่ยังไม่ครบทุกครัวเรือน โดยอยู่ในความควบคุมดูแลของการไฟฟ้านครหลวง แบ่งเขตให้บริการ 2 แห่ง คือ สำนักงานเขตสมุทรปราการ และสำนักงานเขตบางพลี ยกเว้นไฟฟ้าในเขตอำเภอพระประแดง และอำเภอพระสมุทรเจดีย์ อยู่ในความควบคุมดูแลของการไฟฟ้านครหลวง สำนักงานเขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร และมีบางแห่งที่ประชาชนปลูกบ้านตามแนวริมคลองทำให้ไฟฟ้ายังไม่สามารถเข้าไปให้บริการได้

9.4 การสื่อสาร

จังหวัดสมุทรปราการมีที่ทำกาโทรเลขทั้งหมด 14 แห่ง โดยมีอยู่ทุกอำเภอซึ่งสามารถให้บริการประชาชนได้อย่างทั่วถึง ในการส่งจดหมาย โทรเลข พัดศุภภัณฑ์และธนาคัติ ส่วนโทรศัพท์ มีชุมสายโทรศัพท์ทั้งสิ้น 41 ชุมสาย และให้บริการหมายเลขบริการ 71,514 สาย การให้บริการหมายเลขในจังหวัดสมุทรปราการ นอกเหนือจากการให้บริการจากองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย ยังมีบริการโทรศัพท์ จากบริษัท เทเลคอมเอเชีย จำกัด อีกด้วย จึงทำให้มีบริการหมายเลขอย่างเพียงพอ ¹

¹ ฝ่ายนโยบายและแผนกองแผนและงบประมาณ. (ม.ป.ป). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากองคการบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ. หน้า 18 – 20.

บทที่ 2

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ

การท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการกำลังเจริญเติบโตขึ้นตามลำดับ ด้วยเหตุที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวหลากหลายประเภทให้นักท่องเที่ยวได้เลือกเที่ยวชม และยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ส่งผลให้การท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการเข้ามามีบทบาททางด้านเศรษฐกิจและทำให้รายได้กับจังหวัดสมุทรปราการมากขึ้นในแต่ละปี ปัจจัยที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการมีดังนี้

1. ปัจจัยภายใน

ปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ เป็นจุดเด่นของจังหวัดสมุทรปราการ โดยจากรายงานของศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือ¹

1. เป็นเมืองที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีการเดินทางสะดวก
2. มีระบบสาธารณูปการที่ดี และกระจายอยู่ตามแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ
3. มีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสนใจหลายแห่ง ซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

ซึ่งกล่าวได้ว่าปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย ที่ตั้ง การคมนาคม และทรัพยากรการท่องเที่ยว

1.1 ที่ตั้ง

จังหวัดสมุทรปราการตั้งอยู่ติดกับกรุงเทพมหานครทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นจังหวัดในเขตปริมณฑล จึงสะดวกต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยวในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นิยมเดินทางแบบไป – กลับ ไม่พักค้างคืน เนื่องด้วยระยะทางไม่ไกล² สามารถเดินทางเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ ได้สะดวกภายในระยะเวลาไม่นาน

¹ ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2546). แผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานครและปริมณฑล. หน้า (5-5).

² แหล่งเดิม. หน้า (5-4).

ด้วยระยะทางไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร จังหวัดสมุทรปราการจึงได้จัดทำโครงการ และรูปแบบการท่องเที่ยวต่าง ๆ ขึ้นเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยอาศัยปัจจัยการเดินทางที่สะดวกและไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร เช่น “โครงการ มหัศจรรย์ วันเดียวท่องเที่ยวทั่วปากอ่าวจังหวัดสมุทรปราการ (One day tour)”¹ “โครงการ กินปู ดูทะเล รูปแบบการท่องเที่ยวภายใน 1 วัน”² รวมทั้งจัดเส้นทาง การท่องเที่ยวทางบกและทางน้ำขึ้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ณ เมืองปากน้ำ³ การจัดกิจกรรม การท่องเที่ยวต่าง ๆ เป็นลักษณะสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้นในจังหวัด

1.2 เส้นทางคมนาคม

การเดินทางจัดเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยว จังหวัดสมุทรปราการมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก เชื่อมต่อกัน ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ คือสนามบินสุวรรณภูมิ ที่จะนำนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาในจังหวัดสมุทรปราการ รวมทั้งในอนาคตรัฐบาลจะสร้างเส้นทางรถไฟ และรถไฟฟ้าขึ้น เพื่อเชื่อมโยงกับสนามบินสุวรรณภูมิ

1.2.1 การคมนาคมทางบก

การเดินทางทางบกสามารถเดินทางเชื่อมติดต่อกันได้ทุกอำเภอในจังหวัดและระหว่างจังหวัดใกล้เคียง โดยมีถนนสายสำคัญได้แก่

ถนนสุขุมวิท (ทางหลวงหมายเลข 3) เป็นถนนสายเก่าที่ทางราชการสร้างจากกรุงเทพมหานคร เข้าสู่จังหวัดสมุทรปราการ เลียบชายฝั่งทะเล มาบรรจบกับถนนสาย บางนา - ตราด ที่อำเภอบางพระ กง จังหวัดฉะเชิงเทรา ผ่านไปยังจังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และไปสิ้นสุดที่จังหวัดตราด

ถนนบางนา - ตราด (ทางหลวงหมายเลข 34) เป็นเส้นทางไฮเวย์ เริ่มจากสี่แยกบางนา เขต พระโขนง กรุงเทพมหานคร ตัดเข้าสู่จังหวัดชลบุรี ผ่านจังหวัดสมุทรปราการในท้องที่อำเภอบางพลีและ อำเภอบางบ่อ ไปบรรจบกับถนนสุขุมวิทที่อำเภอบางพระ

ถนนเทพารักษ์ (ทางหลวงหมายเลข 3268) แยกจากถนนสุขุมวิทฝั่งใต้คลองสำโรง ใกล้ สถานีตำรวจภูธรตำบลสำโรงเหนือ ถนนสายนี้มุ่งหน้าไปทิศตะวันออก ผ่านอำเภอบางพลีไปบรรจบ ถนนปานวิสิทธิ์ที่อำเภอบางบ่อ

¹ สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ. (2546). คู่มือการท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรปราการ. หน้า 22..

² องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ. (ม.ป.ป.). หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ . หน้า 45.

³ กองแผนและงบประมาณ. (2548). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนากองการบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ. หน้า 28-29 .

ถนนปู่เจ้าสมิงพราย (ทางหลวงหมายเลข 3113) แยกจากถนนสุขุมวิท ผ่านตำบลสำโรงเหนือ อำเภอเมืองสมุทรปราการไปทางทิศตะวันตก เข้าสู่ตำบลสำโรงใต้ อำเภอพระประแดง ลึนสุดที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตรงข้ามกับที่ว่าการอำเภอพระประแดง

ถนนศรีนครินทร์ (ทางหลวงหมายเลข 3344) แยกจากถนนสุขุมวิท ที่ตำบลบางปิ้ง อำเภอเมืองสมุทรปราการไปทางทิศเหนือติดกับถนนเทพารักษ์ และถนนบางนา - ตราด ไปบรรจบกับถนนลาดพร้าว เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

ถนนปานวิถี หรือ สายคลองด่าน - บางบ่อ (ทางหลวงหมายเลข 3117) แยกจากถนนสุขุมวิท ผ่านโรงเรียนหลวงพ่อบานคลองด่านอนุสรณ์ ตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ ไปทางทิศเหนือบรรจบกับถนนเทพารักษ์ที่อำเภอบางบ่อ

ถนนเพชรหึงส์ - บางกอบัว เริ่มจากที่ว่าการอำเภอพระประแดง เลียบแม่น้ำเจ้าพระยาขึ้นไปทางตอนเหนือผ่านตำบลทรงคนอง ตำบลบางยอ ตำบลบางกระเจ้า ถึงตำบลบางกอกแก้ว ตรงข้ามท่าเรือคลองเตย กรุงเทพมหานคร

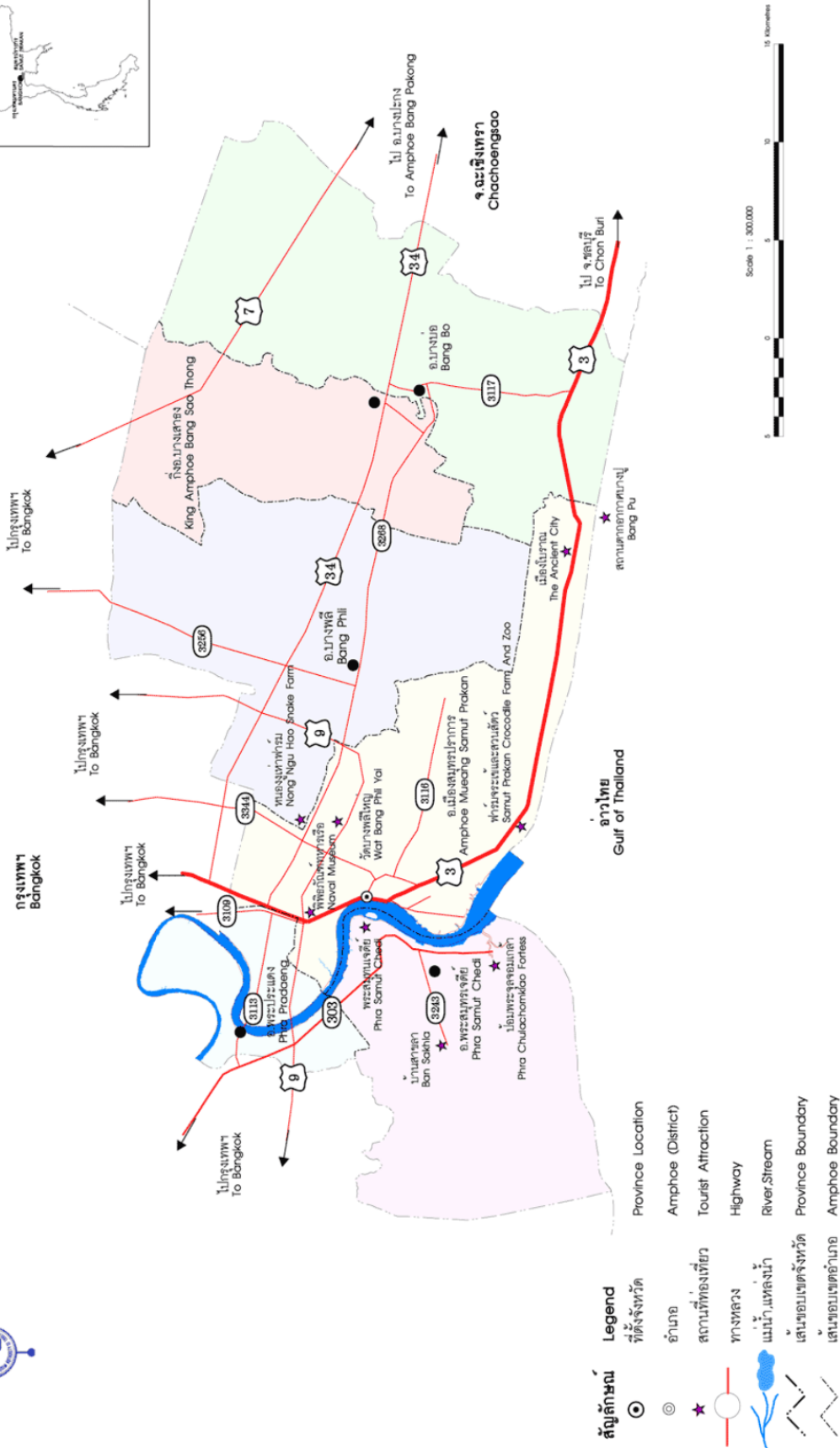
ถนนสุขสวัสดิ์ (ทางหลวงหมายเลข 303) เริ่มจากวงเวียนใหญ่ กรุงเทพมหานคร ผ่านอำเภอพระประแดง แยกซ้ายเข้าสู่องค์พระสมุทรเจดีย์ แยกขวาผ่านอำเภอพระสมุทรเจดีย์และตรงไปป้อมพระจุลจอมเกล้า

การคมนาคมทางบกนอกจากจะใช้รถยนต์ส่วนตัวแล้ว ยังสามารถใช้รถประจำทางขององค์การขนส่งมวลชน หรือบริษัทเอกชนต่างๆ ที่บริการระหว่างจังหวัด ระหว่างอำเภอและในเขตพื้นที่ชุมชนในจังหวัดสมุทรปราการ ส่วนในตรอกซอยต่าง ๆ จะมีรถสามล้อถีบ และจักรยานยนต์รับจ้างบริการรับส่งตลอดเวลาจึงทำให้การคมนาคมทางบกสะดวก อันทำให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัดในแยกสำคัญ

1.2.2 การคมนาคมทางน้ำ

จังหวัดสมุทรปราการ ตั้งอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา มีลำคลองหลายสาย การคมนาคมทางน้ำใช้ในการเดินทางติดต่อธุรกิจ และขนถ่ายสินค้าทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่บริเวณปากอ่าวไทยมีประชากรขนาดใหญ่ชื่อ สกุนดา ทำหน้าที่บริการนำร่อง และมีกองตำรวจน้ำช่วยดูแลคุ้มครองให้เกิดความปลอดภัยในการคมนาคมและขนส่งทางน้ำ บริเวณสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยามีแพขนานยนต์ให้บริการบรรทุกรถยนต์และสินค้าข้ามฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา รวมทั้งมีเรือ

แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรปราการ SAMUT PRAKAN TOURIST MAP



ภาพประกอบ 3 เส้นทางคมนาคมทางบกจังหวัดสมุทรปราการ

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.(2548). แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรปราการ.(Online)

ไว้บริการทั้งทางด้านการจ้างเหมาเพื่องานต่าง ๆ และเพื่อการท่องเที่ยว¹ เส้นทางน้ำที่สำคัญ มีดังนี้

แม่น้ำเจ้าพระยา เริ่มจากปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ ผ่านจังหวัดต่างๆ แล้วไหลลงสู่ทะเลที่ ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมืองสมุทรปราการและตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอพระสมุทรเจดีย์ แม่น้ำเจ้าพระยาใช้ในการสัญจรทั่วไป และมีเรือเดินสมุทรแล่นผ่านเพื่อขนถ่ายสินค้าเข้า - ออก ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

คลองสำโรง แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยา ที่วัดสำโรงเหนือ ตำบลสำโรงใต้ อำเภอพระประแดง ไปทางทิศตะวันออกเลียบถนนปู่เจ้าสมิงพราย ต่อเนื่องด้วยถนนเทพารักษ์ผ่านอำเภอเมืองสมุทรปราการ อำเภอบางพลี และอำเภอบางบ่อ ไปบรรจบกับแม่น้ำบางปะกง ที่ตำบลท่าสะอ้าน อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยคลองนี้ใช้เป็นเส้นทางติดต่อกับหลายอำเภอ เป็นลำคลองสายหลักที่มีคลองแยกออกไปอีกหลายสาย และยังใช้ประโยชน์ด้านการเกษตรและการพาณิชย์

คลองสรรพสามิต เป็นคลองที่กรมสรรพสามิตเป็นผู้ขุดขึ้น เพื่อลำเลียงเกลือ เริ่มจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลแหลมฟ้าผ่า ผ่านตำบลนาเกลือ ผ่านคลองพิทยาลงกรณ์ ผ่านเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ไปออกคลองขุนราชพินิจใจ จังหวัดสมุทรสาคร โดยในอดีตใช้ประโยชน์ในการลำเลียงเกลือส่งขาย เป็นคลองหลักทางฝั่งตะวันตกของจังหวัดสมุทรปราการ

คลองด่าน เป็นคลองที่แยกจากคลองสำโรงตรงที่ว่าการอำเภอบางบ่อ ไหลผ่านตำบลบางเพรียง ตำบลคลองด่าน ผ่านประตูน้ำชลหารพินิจิตร ไหลผ่านข้ามคลองด่านที่ถนนสุขุมวิทสู่บริเวณอ่าวไทย ใช้ประโยชน์ด้านการคมนาคม การเกษตร และการประมงเป็นอย่างมาก

คลองพระองค์เจ้าไชยานุชิต เป็นคลองชลประทานที่ขุดเชื่อมต่อระหว่างคลองประเวศกรมกับคลองสำโรงที่อำเภอบางบ่อผ่านตำบลเป็ริง และตำบลบางบ่อใช้ประโยชน์ในการคมนาคมและการเกษตร

คลองจระเข้ แยกจากคลองสำโรงขึ้นทางด้านเหนือ มีประโยชน์ในการคมนาคมและการเกษตรของชาวบ้านเป็นอย่างมาก

คลองบางน้ำจืด แยกจากคลองบางโหลงและเชื่อมกับคลองสำโรง ใช้ประโยชน์ในการคมนาคมและการเกษตร

คลองบางโหลง มีปากคลองที่เชื่อมกับคลองสำโรงถึง 3 คลอง คือ ปากคลองที่ใกล้กับตลาดบางโหลง ปากคลองที่อยู่ข้างวัดบางโหลง และปากคลองที่เชื่อมกับคลองบางน้ำจืด ใช้ประโยชน์ในด้านการคมนาคมและการเกษตรมาก

¹ ศึกษาศึกษาจังหวัด. (2542). *วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรปราการ*. หน้า 9.

คลองบางปลา ขุดแยกจากคลองสำโรง เยื้องกับคลองบางโหลง คลองนี้ผ่านบ้านบางปลาไปยังบ้านตาเจ็ย จรดคลองชลประทานคลองด่านที่ริมถนนสุขุมวิท(สายเก่า)ฝั่งน้ำจืด¹ มีประโยชน์ในการคมนาคมทางน้ำมากสามารถใช้สัญจรเชื่อมโยงจากคลองบางโหลง คลองบางน้ำจืด และคลองอื่นๆ ที่แยกตัดกับคลองสำโรง เช่น คลองพ่อเต่า ซึ่งแยกจากคลองสำโรงที่วัดมิ่งคลนิมิตร เข้ามาบรรจบกับคลองบางกะสีที่แยกจากคลองบางปลา มีคลองซอยที่ใช้ในการชลประทานขุดตรงกันทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกนับจากบ้านตาเจ็ยถึงบางปลา มี 9 คลองรวม 18 คลอง เป็นแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำโดยเฉพาะปลาสด และมะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้ ปัจจุบันเป็นคลองที่รองรับการระบายน้ำเสีย และน้ำท่วมกรุงเทพมหานคร ออกสู่ทะเลที่บ้านตาเจ็ย ตำบลบางปู อำเภอเมืองสมุทรปราการ

คลองบางปลาร้า แยกจากคลองสำโรงที่เขตติดต่อดำบลบางพลีใหญ่กับตำบลบางปลา คลองนี้มีประโยชน์ในการสัญจรทางน้ำของเกษตรกรและยังทำหน้าที่ระบายน้ำจากคลองสำโรงออกสู่ทะเลที่ตำบลบางปู

คลองบางปิ้ง แยกจากคลองสำโรงในเขตพื้นที่ติดต่อบางเมือง เดิมชาวบ้านใช้สัญจรทางน้ำจากคลองสำโรงไปยังบางปิ้งและปากน้ำ ปัจจุบันทำหน้าที่ระบายน้ำออกสู่ทะเล

คลองบางพลี ปากคลองติดต่อกับคลองสำโรง ที่ตลาดบางพลี ปลายคลองขึ้นไปทางทิศเหนือมีคลองมาบรรจบหลายคลอง ใช้ประโยชน์ในการคมนาคมและการเกษตร

คลองบางปลากด แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่วัดแค เป็นคลองที่คดเคี้ยวมาก ผ่านบ้านคู้บางปิ้ง คู้สามเรือน บ้านคลองคู บ้านคลองนาเกลือน้อย บ้านคลองกระอ่อม บ้านปากคลองนาเกลือน้อย บ้านคลองนาเกลือ บ้านคลองลาดจนถึงบ้านสาขลาออกสู่ทะเล แต่เดิมเป็นคลองที่ใช้คมนาคมทางน้ำที่สำคัญแต่ปัจจุบันเปลี่ยนมาใช้คลองสรรพสามิตที่สะดวกมากกว่า

คลองลาดโพธิ์ หรือคลองลาดต้นโพธิ์ ขุดขึ้นเป็นคลองลาด สมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ แห่งกรุงศรีอยุธยา โดยขุดขึ้นบริเวณคอคอดทั้งสองของแม่น้ำเจ้าพระยาในพื้นที่อำเภอพระประแดง ปากคลองอยู่ที่ตำบลทรงคนอง ส่วนปลายคลองอยู่ที่ตำบลบางยอ เป็นคลองที่ช่วยย่นระยะทางการเดินเรือ

คลองลาดหลวง ขุดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดฯให้ขุดคลองลาดบริเวณด้านหลังเมืองนครเขื่อนขันธ์

คลองเหล่านี้นอกจากจะใช้ประโยชน์ทางคมนาคมแล้ว ยังใช้ประโยชน์ในการระบายน้ำลงสู่ทะเล ทั้งนี้ยังมีคูคลองอีกหลายสาย และเนื่องด้วยจังหวัดสมุทรปราการมีลำน้ำเจ้าพระยาไหลผ่านจึง

¹ ถนนสุขุมวิท(สายเก่า) คือเส้นทางเชื่อมจังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นถนนที่กั้นระหว่างน้ำเค็มจากอ่าวไทยกับน้ำจืดซึ่งติดริมคลองชลประทานยาวขนานกับถนนสุขุมวิท และรับน้ำจืดจากคลองต่างๆเพื่อไหลลงสู่อ่าวไทย

ทำให้มีท่าเทียบเรือข้ามฟากเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจังหวัดสมุทรปราการ โดยมีท่าเทียบเรือในจังหวัดทั้งหมด 7 ท่า ท่าเทียบเรือที่สำคัญในจังหวัด เช่น ท่าเรือวิบูลย์ศรี ท่าเรือพระประแดง และท่าเรือข้ามฟากนาวาสมุทร

ปัจจุบันทางจังหวัดสมุทรปราการได้เห็นความสำคัญทางน้ำโดยได้หันมาส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำขึ้น คือ ที่อำเภอเมืองสมุทรปราการประกอบด้วย 2 เส้นทาง ได้แก่ เส้นทางที่ 1 เริ่มต้นที่ศาลากลางจังหวัดสมุทรปราการ ล่องเรือสู่ปากอ่าวไทยเลียบป้อมพระจุลจอมเกล้าเข้าสู่คลองสรรพสามิต คลองพระราม ถึงวัดสาขลา และล่องเรือต่อไปองค์พระสมุทรเจดีย์ และเส้นทางที่ 2 เริ่มต้นที่องค์พระสมุทรเจดีย์สู่ปากอ่าวไทย ถึงป้อมพระจุลจอมเกล้า และต่อไปบ้านสาขลา¹

1.2.3 การคมนาคมทางอากาศ

จังหวัดสมุทรปราการ มีสนามบินพาณิชย์แห่งที่ 2 คือ สนามบินสุวรรณภูมิ ซึ่งเปิดดำเนินการใน พ.ศ. 2549 สนามบินสุวรรณภูมิจะเป็นท่าอากาศยานสากลหลักของประเทศรวมทั้งคาดหมายให้เป็นศูนย์กลางการบินของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สนามบินสุวรรณภูมิ ตั้งอยู่บนถนนบางนา – ตราด กิโลเมตรที่ 15 อยู่ในพื้นที่อำเภอบางพลี มีเนื้อที่ประมาณ 20,000 ไร่ มีศักยภาพรองรับผู้โดยสาร 45 ล้านคนต่อปี รองรับเที่ยวบิน 76 เที่ยวบินต่อชั่วโมง และขนถ่ายสินค้าทางอากาศ 3 ล้านตันต่อปี²

ทั้งยังมีโครงการพัฒนาระบบโครงข่ายทางถนน เพื่อรองรับการใช้ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ พัฒนาระบบโครงข่ายทางราง โดยพิจารณาก่อสร้างส่วนต่อขยายรถไฟฟ้า BTS และพัฒนาระบบขนส่งมวลชน เพื่อบริการประชาชน ดังนั้นสนามบินสุวรรณภูมิจึงมีความสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาความเจริญด้านเศรษฐกิจ สังคม และการท่องเที่ยวและด้านอื่นๆของประเทศอย่างมาก จังหวัดสมุทรปราการจะมีบทบาทเป็นศูนย์กลางทางการคมนาคมขนส่งทางอากาศ การเดินทางของนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในอนาคต

¹ กองแผนและงบประมาณ. (2548). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาศูนย์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ. หน้า 29.

² ท่าอากาศยานไทย. (ม.ป.ป). ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ. (แผ่นพับ). ไม่ปรากฏเลขหน้า

1.3 ทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการมีมากมายหลายรูปแบบเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังจังหวัดสมุทรปราการ ทรัพยากรการท่องเที่ยวจำแนกตามลักษณะเฉพาะและเป้าหมายของนักท่องเที่ยว ได้ 3 ประเภท คือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ
2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถานวัตถุ และศาสนา
3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม¹

โดยในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละประเภทมีลักษณะที่น่าสนใจและดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมายังจังหวัดสมุทรปราการที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้ง 3 ประเภท คือ

1.3.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ หมายถึง ธรรมชาติที่สวยงามนำเส้นทางไปเที่ยวชม เช่น ภูเขา น้ำตก แม่น้ำ ทะเล ทะเลสาบ เกาะแก่ง น้ำพุร้อน ฯลฯ รวมทั้งธรรมชาติที่มนุษย์ปรุงแต่งเพิ่มเติมในบางส่วน เช่น เขื่อน สวนสัตว์ สวนพฤกษชาติ เป็นต้น²

จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดกับทะเลทางปากอ่าวไทยที่มีลักษณะเป็นป่าชายเลน และปากแม่น้ำเจ้าพระยา จึงทำให้มีธรรมชาติที่สวยงาม แต่เนื่องด้วยจังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีแหล่งอุตสาหกรรมหนาแน่น แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติจึงมีไม่มากนัก แต่ก็มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากแหล่งอื่น ๆ ส่งผลให้เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว โดยแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติของจังหวัดสมุทรปราการที่น่าสนใจมีดังนี้ คือ

ฟาร์มจระเข้และสวนสัตว์สมุทรปราการ

ฟาร์มจระเข้ สร้างขึ้นเป็นแห่งแรกของประเทศไทย เมื่อ พ.ศ.2493 ตั้งอยู่ในเขตตำบลท้ายบ้าน อำเภอมะขามสมุทรปราการ โดยผู้ริเริ่มจัดทำและเป็นเจ้าของคือ คุณอุทัย ยิ่งประกาศ ปัจจุบันเป็นฟาร์มจระเข้ที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีเนื้อที่ที่ใช้เลี้ยงจระเข้และเป็นสวนสัตว์ตลอดจนบริเวณที่พักผ่อนรวม 400 ไร่ มีจระเข้เลี้ยงประมาณ 100,000 ตัว ทั้งจระเข้ดำจืด จระเข้ดำเค็ม จระเข้พันธุ์ผสม และจระเข้พันธุ์ต่างๆทั่วโลก ฟาร์มจระเข้เป็นสถานที่เพาะพันธุ์จระเข้ที่มีกิจกรรมการเพาะเลี้ยงเพื่ออุตสาหกรรมที่ครบวงจร ตั้งแต่การเพาะเลี้ยง ขยายพันธุ์ การนำผลผลิตมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ มากมาย เช่น นำหนังจระเข้มาผลิตเป็นกระเป๋า เข็มขัด พวงกุญแจ และอื่น ๆ รวมทั้งนำเนื้อจระเข้มาปรุงอาหาร

¹ สาวิตรี พิสนพงษ์. (2543). โบราณสถานกับการท่องเที่ยว. หน้า 16.

² แหล่งเดิม . หน้า 16.

ชนิดต่าง ๆ ที่มีราคาสูง และเนื้อจะแข็งแห้ง เนื้อบรรจุกระป๋อง ซึ่งถือว่าเนื้อจะแข็งเป็นอาหารบำรุงร่างกาย

ภายในฟาร์มจะเขี่ยยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจอื่น ๆ อีก เช่น การแสดงจับจะเข้ด้วยมือเปล่า การต่อสู้กับจะเข้ การให้อาหารจะเข้ด้วยตนเองของนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งการแสดงของช้างแสนรู้ นอกจากนี้ภายในฟาร์มยังมีสัตว์ประเภทอื่น ๆ เช่น คูรู่ เสือ ลิง เป็นต้น รวมทั้งมีร้านค้าจำหน่ายของที่ระลึก ทั้งยังสามารถเข้าชมพิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ ซึ่งจัดแสดงกระดูกและหุ่นจำลองไดโนเสาร์ขนาดเท่าตัวจริงกว่า 13 ชนิด พร้อมทั้งฉายสไลด์มัลติวิชั่น เรื่องของมนุษย์และสัตว์ดึกดำบรรพ์ ฟาร์มจะเข้และสวนสัตว์สมุทรปราการ เปิดให้เข้าชมทุกวัน ตั้งแต่เวลา 07.00 – 18.00 น. เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากจังหวัดสมุทรปราการจะต้องมาเที่ยวยังฟาร์มจะเข้แห่งนี้ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทย และนักท่องเที่ยวต่างชาติที่นิยมเดินทางมาเป็นหมู่คณะ¹

สถานตากอากาศบางปู

สถานตากอากาศบางปู ตั้งอยู่ตำบลบางปู อำเภอเมืองสมุทรปราการ ริมถนนสุขุมวิท กิโลเมตรที่ 37 มีเนื้อที่ 582 ไร่ เริ่มสร้างขึ้นในพ.ศ. 2480 โดย จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีขณะนั้น ได้ดำริให้สร้างเป็นสถานที่พักผ่อนสำหรับประชาชนทั่วไปเนื่องด้วยมีพื้นที่ติดชายทะเลและระยะทางไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร จึงให้กระทรวงมหาดไทยติดต่อซื้อที่ดิน และใช้งบประมาณจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และได้เปิดทำการเมื่อ พ.ศ.2482 ต่อมาต้องหยุดลงเพราะเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เริ่มดำเนินการใหม่ เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 2491 และได้โอนให้กรมพลอากาศทหารบกรับผิดชอบเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2501

สถานตากอากาศบางปูมีพื้นที่ตั้งอยู่ริมทะเล มีทิวทัศน์ที่สวยงาม มีสะพานยาวยื่นออกไปในทะเลหลายร้อยเมตรซึ่งเมื่อน้ำทะเลขึ้นเต็มฝั่งสถานตากอากาศบางปูจึงดูเหมือนเกาะอยู่กลางทะเล สถานตากอากาศบางปู เป็นสถานที่ที่ให้ประชาชนได้เข้าเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติป่าชายเลน และในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนพฤษภาคมจะเป็นช่วงที่นกนางนวลอพยพมาเป็นจำนวนมาก รวมทั้งนกอื่น ๆ อีกหลายชนิด บินวนเวียนกินอาหาร ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาชมธรรมชาติที่สวยงามยามเย็น และนักท่องเที่ยวยังได้ศึกษาพฤติกรรม และลักษณะของนกนางนวลที่อพยพมา

¹ พรรณศิริ จุลกาฬ. (2541). การศึกษาเบื้องต้นวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดสมุทรปราการ. หน้า 223 – 224.

ภายในสถานตากอากาศบางปูยังมีสวนไม้ดอกไม้ประดับ ร้านอาหาร บ้านพักไว้บริการนักท่องเที่ยว¹ สถานตากอากาศบางปูเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมายาวนานตั้งแต่สมัยเริ่มแรกตั้งจนถึงปัจจุบันเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเพื่อชมทิวทัศน์และรับประทานอาหาร รวมทั้งยังเป็นแหล่งศึกษาธรรมชาติแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัด โดยเฉพาะป่าชายเลนที่สมบูรณ์²

สวนคนนิवास

สวนคนนิवास ตั้งอยู่บนถนนสุขุมวิท กิโลเมตรที่ 31 สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2505 โดยนาย อ้อจือเหลียง ได้ยกที่ดินจำนวน 180 ไร่ ให้กับสภากาชาดไทย สร้างสถานพักผ่อนผู้ป่วยซึ่งเนื่องด้วยสมัยก่อนมีน้อย และยังได้สร้างอาคารและหอประชุมขนาดใหญ่ซึ่งในสมัยนั้นถือเป็นหอประชุมที่ใหญ่ที่สุดในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล หน่วยราชการและเอกชนสมัยนั้นเกือบทุกแห่งต้องใช้สวนคนนิवासเป็นที่จัดประชุม มีที่พักผ่อนหย่อนใจและมีที่พักบริการ เป็นสถานที่ที่มีอากาศดี ทิวทัศน์สวยงาม รวมทั้งตึกที่สร้างขึ้นด้วยรูปทรงที่สวยงาม และพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับตกแต่งเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ ภายในยังมีพิพิธภัณฑ์ปลา ทางด้านติดทะเลมีสะพานสำหรับชมทิวทัศน์ริมทะเล สวนคนนิवासมีบริเวณกว้างขวางเหมาะสำหรับเป็นสถานที่ท่องเที่ยว³

พิพิธภัณฑ์เปลือกหอย

เป็นพิพิธภัณฑ์ของเอกชน โดยนายสมนึก ปัทมคันธิน ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครสมุทรปราการ ติดกับพิพิธภัณฑ์ทหารเรือ เปิดให้เข้าชมเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.2540 จัดเป็นพิพิธภัณฑ์เปลือกหอยแห่งแรกของประเทศ ภายในมีเรือไทยจัดแสดงเปลือกหอยชนิดต่าง ๆ ที่น่าสนใจมากมาย มีชื่อและคำบรรยายประกอบ เช่น หอยนางรมล้านปี นอกจากนี้ยังมีการแสดงซากฟอสซิลให้ชมด้วย เป็นพิพิธภัณฑ์ขนาดเล็ก จึงเหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะเรื่องและรองรับนักท่องเที่ยวได้ไม่มากนัก⁴

¹ สถานตากอากาศบางปู. (2547). *ประวัติสถานตากอากาศบางปู*. (Online)

² ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดสมุทรปราการ. (2547). *สมุทรปราการเมืองแห่งการเรียนรู้*. หน้า 26.

³ *แหล่งเดิม*. หน้า 21 – 22.

⁴ สำนักบริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2535). *การศึกษาเบื้องต้น เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. หน้า (4-7) - (4-8).

สวนศรีนครเขื่อนขันธ์ (สวนบางกระเจ้า)

สวนศรีนครเขื่อนขันธ์ ตั้งอยู่ที่ ตำบลบางกระเจ้า อำเภอพระประแดง สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2520 สมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งมีมติให้อนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรมริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งตรงข้ามเขตคลองเตย และเขตยานนาวา เป็นสวนสาธารณะ โดยให้สำนักงานนโยบายและสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อมดำเนินการ

พ.ศ. 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทาน ชื่อว่า สวนศรีนครเขื่อนขันธ์ มีพื้นที่ทั้งหมด 148 ไร่ โดยภายในสวนสาธารณะ ประกอบด้วย พื้นที่สองส่วน คือ ส่วนที่ปรับปรุงจากพื้นที่สวน จัดทำเป็นสนามหญ้าปลูกไม้ดอกไม้ประดับ มีสระน้ำ ศาลาริมน้ำและพื้นที่เกษตรสาธิต ประกอบด้วยสวนหมาก มะพร้าว และพรรณไม้ที่ปลูกไว้เพื่อการศึกษา ส่วนที่สอง คือ สวนด้านในที่ยังสภาพพื้นที่ร่องสวน มีสะพานไม้ทอดยาวเพื่อเดินชมพื้นที่ บรรยากาศและสภาพต่างๆที่ยังคงสภาพเดิมไว้ ภายในมีสวนหินห้อยให้นักท่องเที่ยวได้ชมหินห้อยในช่วงใกล้ค่ำ สวนศรีนครเขื่อนขันธ์ยังมีหอชมวิวยุคความสูงประมาณ 7 เมตร โดยสามารถชมทิวทัศน์โดยรอบของสวนสาธารณะและเป็นจุดดูนกต่างๆ เช่น นกกระเต็น นกกระยาง ที่อยู่รอบบริเวณนี้ได้อีก ¹

ป่าภูมิวิรักษ์

บริเวณป่าภูมิวิรักษ์ ตั้งอยู่ภายในโรงเรียนสาขาสุทธิราชอุปถัมภ์ ตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ โดยทางโรงเรียนสาขาสุทธิราชอุปถัมภ์ จัดตั้งศูนย์การศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน ชื่อว่า ป่าภูมิวิรักษ์ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียนและผู้สนใจ ซึ่งภายในประกอบด้วย พันธุ์ไม้ชายเลน เช่น แสม ตะบูน ลำพู โกงกางใบเล็ก โกงกางใบใหญ่ เป็นต้น เป็นแหล่งนิเวศน์ที่สมบูรณ์ โดยผู้เข้าชมจะรู้จักพันธุ์ไม้ชนิดต่าง ๆ ประโยชน์ของป่าชายเลน วิธีการปลูกป่า การอนุรักษ์ป่าชายเลน ที่อยู่บริเวณป่าภูมิวิรักษ์ ²

ฟาร์มเสื่อ (ฟาร์มงูหนองงูเห่า)

ตั้งอยู่ ต.บางโหลง อ.บางพลี บริเวณกิโลเมตรที่ 15 ถนนบางนา – ตราด ทางเข้าสนามบินสุวรรณภูมิ เมื่อเริ่มแรกได้สร้างฟาร์มงูขึ้นก่อนต่อมาจึงสร้างฟาร์มเสื่อขึ้น โดยนักท่องเที่ยวจะได้รู้

¹ กฤษกร วงศ์กรวุฒิ. (2543). *สมุทรปราการ*. หน้า 51-57.

² ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดสมุทรปราการ. (2547). *สมุทรปราการเมืองแห่งการเรียนรู้*.

เรื่องราวของพันธุ์เสือชนิดต่าง ๆ ทั้งยังได้ศึกษาถึงพฤติกรรมและลักษณะที่สำคัญของเสือประเภทต่าง ๆ รวมทั้งมีการแสดงของเสือ เช่น เสือลอดบัง ด้านหลังของสวนเสือ เป็นอาคารแสดงพันธุ์งูประเภทต่าง ๆ ซึ่งภายในอาคารมีการแสดง การจับงูด้วยมือเปล่าและแสดงการรีดพิษงู นอกจากนี้ยังมีการจัดแสดงงูประเภทต่างๆให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษา การเดินทางมายังฟาร์มเสือนอกจากมาทางรถยนต์แล้วยังสามารถเดินทางโดยสารเรือที่มีบริการนักท่องเที่ยว บริเวณท่าเรือวัดบางพลีใหญ่ใน ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสบรรยากาศริมคลองสำโรง วิถีชีวิตริมฝั่งคลอง โดยบริการในช่วงวันวันเสาร์และวันอาทิตย์¹

เกาะค่างคาว

เกาะค่างคาวตั้งอยู่ ต.บางปลากด อ.พระสมุทรเจดีย์ ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงข้ามกับองค์พระสมุทรเจดีย์ บนเกาะมีป้อมผีเสื้อสมุทร ซึ่งยาวไปถึงกองทัพเรือ มีพื้นที่ประมาณ 16,000 ตารางเมตร เกาะค่างคาวเกิดจากการตกตะกอนของดินที่ทับถมเป็นเวลานานและปกคลุมด้วยป่าชายเลน ลำพูลำแพน และต้นจาก เป็นที่อยู่ของค่างคาวจำนวนมากกว่า 20,000 ตัว ส่วนใหญ่ดูเหมือนแม่ไก่สีน้ำตาล เรียกว่าค่างคาวแม่ไก่ ในเวลาเย็นระหว่าง 18.00-19.00 น ค่างคาวจะบินออกไปยังแผ่นดินใหญ่และกลับมาในช่วงเช้า ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้เห็นชีวิตที่เป็นธรรมชาติของค่างคาวอย่างใกล้ชิด จากการนั่งเรือชมที่ทำเรือพระสมุทรเจดีย์²

1.3.2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถานวัตถุ และศาสนา

ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถานวัตถุ และศาสนาหมายถึง สิ่งที่เป็นมรดกในอดีตที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น อันมีคุณค่าในทางประวัติศาสตร์เป็นมา ลักษณะทางศิลปกรรมและความเชื่อถือศรัทธา เช่น พระราชวัง วัด อุทยานประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณคดี พิพิธภัณฑสถาน อนุสรณ์สถาน เป็นต้น³

จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานตั้งแต่อดีตในฐานะเมืองหน้าด่านทางทะเลที่สำคัญ เป็นชุมชนที่มีความเจริญทางด้านต่างๆดังเห็นได้จากโบราณสถาน โบราณวัตถุ และวัดต่าง ๆ ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมในอดีต กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ

¹ ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดสมุทรปราการ. (2547). *สมุทรปราการเมืองแห่งการเรียนรู้* หน้า 90 – 91.

² จีร์ร แหวนทอง และกิตติภูมิ ควรแสง. (2549). *แนะนำจังหวัดสมุทรปราการ*. หน้า 35.

³ สวัสดิ์ พิสูจน์พงศ์. (2543). *โบราณสถานกับการท่องเที่ยว*. หน้า 16.

ของจังหวัด ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ
ประกอบด้วย

อุทยานประวัติศาสตร์ทหารเรือป้อมพระจุลจอมเกล้า

ป้อมพระจุลจอมเกล้า หรือที่เรียกว่า ป้อมพระจุล ฯ ตั้งอยู่ริมฝั่งขวา บริเวณปากแม่น้ำ
เจ้าพระยา บนถนนสุขสวัสดิ์ ตำบลแหลมฟ้าผ่า อำเภอพระสมุทรเจดีย์ สร้างขึ้นแล้วเสร็จใน พ.ศ. 2436
สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัว ถือเป็นป้อมปืนที่ทันสมัยที่สุดสมัยนั้น และได้มีส่วนร่วมใน
คราวเกิดวิกฤตการณ์ ร.ศ.112 ภายในบริเวณอุทยานมีพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าประทับยืนอยู่บริเวณหน้าป้อม สร้างขึ้นในพ.ศ. 2536 โดยส่วนฐานภายใต้รูปปั้น จัดทำ
เป็นห้องแอร์ เรียกว่า พิพิธภัณฑสถาน เป็นห้องนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติการก่อสร้างป้อมพระ
จุลจอมเกล้า และประวัติการต่อสู้ที่เกิดขึ้นบริเวณนี้ ส่วนทางด้านหลังพระบรมราชานุสาวรีย์ เป็นส่วน
ของกลุ่มปืนเสือหมอบหรือกลุ่มปืนหลุมเป็นปืนประจำป้อมพระจุลจอมเกล้า ซึ่งเคยต่อสู้กับฝรั่งเศส
ช่วง ร.ศ. 112 มีลักษณะเป็นปืนหลุมจำนวน 7 หลุม ด้านในหลุมปืนมีลักษณะคล้ายอุโมงค์ก่อด้วยอิฐ
เดินทะลุถึงกันได้ โดยแต่ละหลุมจะมีรายละเอียดความเป็นมาเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน¹

เนื่องในวโรกาสครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี กองทัพเรือได้จัดสร้างพิพิธภัณฑสถานเรือรบไทยขึ้น
โดยนำเรือหลวงแม่กลอง มาจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑสถานเรือรบหลวงกลางแจ้งบริเวณริมฝั่งแม่น้ำ เพื่อเป็น
ประโยชน์ในการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์การพัฒนาทหาร โดยป้อมพระจุลจอมเกล้าเปิดให้เข้า
ชมทุกวันโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย อยู่ในความดูแลของกองทัพเรือ จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ
ทางประวัติศาสตร์รวมทั้งยังเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และเนื่องจากมีการบูรณะป้อมและก่อสร้าง
อนุสาวรีย์ขึ้น ป้อมพระจุลจอมเกล้ามีประชาชนและผู้ให้ความสนใจเดินทางมาเยี่ยมชมสถานที่และ
สักการะพระบรมราชานุสาวรีย์เป็นจำนวนมาก กองทัพเรือจึงดำเนินการพัฒนาพื้นที่บริเวณป้อมพระ
จุลจอมเกล้า จัดเป็นอุทยานประวัติศาสตร์ทหารเรือ โดยภายนอกได้จัดแสดงอาวุธและยุทธโศปกรณ์
ต่าง ๆ ทั้งกลุ่มปืน สมัยรัชกาลที่ 5 และสมัยรัชกาลที่ 6 กลุ่มปืนและอาวุธสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1
และครั้งที่ 2 เป็นต้น โดยมีข้อมูลของอาวุธชนิดต่าง ๆ และเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ประกอบ ส่วน
ภายในอาคารแสดงถึงวิวัฒนาการของกองทัพเรือ ในการป้องกันประเทศตั้งแต่อดีตจนถึงบทบาทใน
การรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเลในปัจจุบัน ภายในอุทยานยังมีป้าชายเลนที่ได้รับการฟื้นฟูให้
สมบูรณ์ มีทั้งพันธุ์ไม้ป่าชายเลน และแหล่งที่อยู่อาศัยสัตว์ชนิดต่าง ๆ รวมทั้งนกน้ำชนิดต่าง ๆ ซึ่งมี

¹ กฤษกร วงศ์กรวุฒิ. (2543). *สมุทรปราการ*. หน้า 57.

การสร้างทางเดินและซุ้มพักผ่อนหย่อนใจ จึงเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ ทั้งศึกษาหาความรู้และพักผ่อนโดยสามารถเข้าชมเป็นหมู่คณะหรือมาเป็นครอบครัว¹

ป้อมแดงไฟฟ้า

ป้อมแดงไฟฟ้า ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาในเขตเทศบาลเมืองพระประแดง บริเวณที่ว่าการอำเภอพระประแดง เป็นโบราณสถานที่มีประวัติคู่กับเมืองพระประแดง โดย เป็น 1 ใน 24 ป้อมที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาที่สร้างขึ้นระหว่างรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อป้องกันข้าศึกศัตรูที่รุกรานทางปากแม่น้ำเจ้าพระยา โดยป้อมแดงไฟฟ้าสร้างขึ้นในคราวเดียวกับการสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์ ใน พ.ศ.2357 ในปัจจุบันป้อมแดงไฟฟ้าเป็นป้อมปืนที่ยังคงเหลือสภาพเก่าอยู่บางส่วน และได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของกรมศิลปากร โดยเทศบาลได้เข้ามาบูรณะเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชน และจัดบริเวณข้างป้อมเป็นที่ตั้งของป้อมปืนใหญ่โบราณหลายกระบอกตั้งไว้ให้ชม บริเวณรอบ ๆ จัดปลูกต้นไม้² และในอนาคตมีโครงการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกจะทำให้การเดินทางท่องเที่ยวเชื่อมกันสะดวกยิ่งขึ้นจะทำให้ป้อมแดงไฟฟ้าเป็นจุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจแห่งหนึ่ง เชื่อมโยงกับพระสมุทรเจดีย์และป้อมพระจุลจอมเกล้า³

พิพิธภัณฑสถานทหารเรือ

พิพิธภัณฑสถานทหารเรือตั้งอยู่ในเขตเทศบาลนครสมุทรปราการ ริมถนนสุขุมวิท ตำบลปากน้ำ อำเภอเมืองสมุทรปราการ ตั้งอยู่ตรงข้ามโรงเรียนนายเรือ พิพิธภัณฑสถานทหารเรือเริ่มจัดตั้งขึ้น ใน พ.ศ. 2466 โดยนำเอาวัสดุจากกรมกองต่าง ๆ ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี มาจัดตั้งกองประวัติศาสตร์ขึ้นในกรมเสนาธิการทหารเรือ ในพระราชวังเดิม กรุงเทพมหานคร และพ.ศ.2496 กองประวัติศาสตร์ได้เปลี่ยนสังกัดขึ้นกับกรมยุทธการทหารเรือ * และย้ายไปตั้งอยู่ราชนาวิกสภาชั้นล่าง จึงได้จัดแผนกพิพิธภัณฑสถาน เปิดให้ประชาชนเข้าชมครั้งแรกในพ.ศ.2498 ต่อมากองทัพเรือได้ย้ายสถานที่ของกองประวัติศาสตร์ไปอยู่บริเวณป้อมพระจุลจอมเกล้าและกองประวัติศาสตร์ได้ย้ายไปขึ้นกับกรม

¹ จิราภรณ์ เชื้อไทย .(ม.ป.ป.). อุทยานประวัติศาสตร์ทหารเรือ ป้อมพระจุลจอมเกล้า. หน้า 2 – 22.

² ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดสมุทรปราการ. (2547) .สมุทรปราการเมืองแห่งการเรียนรู้. หน้า52-53

³ สำนักบริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2535). การศึกษาเบื้องต้น เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว

* ปัจจุบัน คือกรมสารบรรณทหารเรือ

ยุทธการทหารเรือ ในพ.ศ. 2515 จึงได้จัดสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์ทหารเรือขึ้น เป็นที่ตั้งจนถึงปัจจุบัน มีเนื้อที่ 21 ไร่ เป็นพิพิธภัณฑ์สถานแบบพิเศษ มีโบราณวัตถุที่เกี่ยวข้องกับกิจการราชนาวีเท่านั้น จัดแสดงทั้งภายนอกและภายในอาคาร โดยจัดแสดงแบ่งตามประเภทของวัสดุ เช่น วิศวกรรมของเรือรบไทย เครื่องแต่งกายของทหารเรือ อาวุธของทหารเรือ การแสดงประวัติยุทธนาวี สามารถเข้าชมได้ทุกวันในวันเวลาราชการโดยไม่ต้องเสียค่าเข้าชม เป็นสถานที่นิยมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังจังหวัดสมุทรปราการ เนื่องจากอยู่ในเส้นทางที่จะเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น คือฟาร์มจระเข้และเมืองโบราณ ทั้งมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว¹

พระสมุทรเจดีย์

พระสมุทรเจดีย์ หรือ พระเจดีย์กลางน้ำ ตั้งอยู่ตำบลบางปลาเกศ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตรงข้ามศาลากลางจังหวัดสมุทรปราการ แต่เดิมพระสมุทรเจดีย์ตั้งอยู่บนเกาะปากแม่น้ำเจ้าพระยา ทำயบ่อมีเสื่อสมุทร ต่อมาชายตลิ่งฝั่งขวาของแม่น้ำตื่นขึ้นจนงอกออกมาเชื่อมติดกับเกาะพระสมุทรเจดีย์ สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เนื่องจากในระหว่างสร้างเมืองสมุทรปราการ พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรการสร้างเมืองสมุทรปราการอยู่เสมอและได้ทอดพระเนตรเห็นหาดทำยบ่อมีเสื่อสมุทร ทรงมีพระราชดำริจะสร้างมหาเจดีย์ขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์² เมื่อสร้างเมืองสมุทรปราการแล้วเสร็จทรงโปรดเกล้าฯ ให้กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์กับเจ้าพระยาพระคลัง (ดิศ) เป็นแม่กองดำเนินการสร้างในพ.ศ.2369 แต่ยังไม่สำเร็จก็สิ้นรัชกาล พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ดำเนินการสร้าง ต่อแล้วเสร็จใน พ.ศ. 2371 องค์พระเจดีย์เดิมสร้างแบบย่อเหลี่ยมไม้สิบสองสูง 20 เมตร ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ปฏิสังขรณ์และได้สร้างเจดีย์แบบเจดีย์ล้อมฟางกรอบองค์เดิมโปรดให้ช่างถ่ายแบบอย่างเจดีย์กรุงเก่ามาสร้าง โดยมีเจ้าพระยาทิพากรวงศ์โกษาธิบดีเป็นแม่กอง พร้อมทั้งทรงสร้างวิหาร หอระฆัง ประดิษฐานพระชัยวัฒน์และพระพุทธรูปห้ามสมุทรพร้อมทั้งอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุมาบรรจุไว้ องค์พระสมุทรเจดีย์สูง 37.25 เมตร³ นับเป็นเจดีย์ที่มีความสง่างามริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ถือเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดสมุทรปราการที่ประชาชนให้ความนับถือ และจะจัดงานนมัสการประจำปีช่วงเดือนตุลาคม ระหว่าง แรม 5 ค่ำถึงแรม 14 ค่ำ เดือน 11 เป็นเวลา 9 วัน 9 คืน

¹ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.(2545). ข้อมูลวัฒนธรรมภาคกลาง. (CD-ROM)

² บรรจง ศศิธราฎร.(2539). พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยกับองค์พระสมุทรเจดีย์. หน้า 18-19

³ ทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี (ข้า บุนนาค),เจ้าพระยา. (2548). พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาล

มีการประดับตกแต่งไฟอย่างสวยงามทั่วบริเวณองค์พระสมุทรเจดีย์ การออกร้านและพิธีการเปลี่ยนผ้าแดงซึ่งพันรอบองค์พระเจดีย์เป็นงานที่ยิ่งใหญ่ประจำปีมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาชมมัสการเป็นจำนวนมากในทุก ๆ ปี ¹

เมืองโบราณ

ตั้งอยู่ในเขตตำบลบางปูใหม่ อำเภอเมืองสมุทรปราการ ริมนนสนุขุมวิท กิโลเมตรที่ 33 ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 8 กิโลเมตร จัดเป็นพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก มีเนื้อที่ประมาณ 800 ไร่ เริ่มก่อสร้างเมื่อ พ.ศ. 2506 โดยคุณประไพ วิริยะพันธุ์ ที่ต้องการให้ประชาชนชาวไทยและชาวต่างชาติได้รู้จักประเพณีและวัฒนธรรมของชาติไทยรวมทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุของไทย โดยเป็นศูนย์รวมปูชนียสถานที่สำคัญ ๆ ของแต่ละจังหวัด เช่น เขาพระวิหาร ปราสาทหินพนมรุ้ง วัดมหาธาตุสุโขทัย พระธาตุเมืองนคร พระบรมธาตุไชยา เป็นต้น โดยจำลองขนาดให้มีขนาดเล็กลง 3 ใน 4 ส่วน ด้วยฝีมือที่ประณีต ให้เหมือนกับได้ไปท่องเที่ยวสถานที่นั้นจริงๆ ภายในเมืองโบราณได้จัดวางสถานที่โบราณต่าง ๆ ไว้เป็นสัดส่วน โดยแบ่งเป็นภาคต่างๆ ของประเทศไทย คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ในแต่ละภาคจะมีสิ่งสำคัญต่างๆของแต่ละภาคสร้างไว้ และเนื่องจากเมืองโบราณมีพื้นที่กว้างขวางมากจึงสามารถนำรถยนต์ส่วนตัวเข้าเที่ยวชมได้สะดวก เมืองโบราณนับเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดสมุทรปราการทุกๆวันจะมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางมาเที่ยวชมเป็นจำนวนมากเพราะนอกจากจะเป็นการพักผ่อนหย่อนใจแล้วยังเปรียบเสมือนได้เที่ยวทั่วทุกภาคของประเทศไทย ในระยะเวลาอันรวดเร็ว ²

พิพิธภัณฑ์ช้างเอราวัณ

ตั้งอยู่ริมถนนสุขุมวิท ห่างจากแยกบางนา ประมาณ 3 กิโลเมตร โดยเกิดจากความคิดของคุณเล็ก วิริยะพันธุ์ ผู้ก่อตั้งเมืองโบราณ นอกจากเป็นสถานที่แสดงงานประติมากรรมขนาดใหญ่แล้วยังมีจุดประสงค์เพื่อจัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์เก็บรักษา ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุส่วนบุคคลที่เก็บสะสมมานาน โดยตัวช้างเอราวัณมีความสูงจากพื้นดินถึงโหนกหัวช้าง 43.60 เมตร ส่วนตัวช้างเอราวัณ มีความสูง 29 เมตร กว้าง 12 เมตร ยาว 39 เมตร น้ำหนักช้าง 250 ตัน และทองแดงบริสุทธิ์เคาะด้วยมือทำผิวช้าง ภายในอาคารพิพิธภัณฑ์ช้างเอราวัณ แบ่งเป็น 3 ส่วน ตามลักษณะไตรภูมิ คือ ชั้นล่างสุด

¹ หอการค้าจังหวัดสมุทรปราการ.(2539).รายงานประจำปีหอการค้าจังหวัดสมุทรปราการ.

² เมืองโบราณ.(2548). วัตถุประสงค์.(Online)

เป็นชั้นบาดาล มีรูปปั้นมนุษย์นาคตั้งอยู่เหนือน้ำเป็นสัญลักษณ์และได้จัดแสดงศิลปะโบราณวัตถุต่างๆ เช่น เครื่องถ้วยชามสังคโลก พระพุทธรูป รวมทั้งจัดนิทรรศการแสดงความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์ ชั้นที่สองคือชั้นของมนุษย์โลก มีทางเข้า 8 ประตู ด้านบนของแต่ละซุ้มแกะสลักปูนปั้นรูปเทวดาประจำวันทั้ง 7 ภายในตกแต่งด้วยลวดลายปูนปั้นประดับเบญจรงค์และมีเก๋งจีนซึ่งภายในประดิษฐานพระโพธิสัตว์กวนอิมอายุกว่า 1,300 ปีด้านบนเพดานประดับด้วยกระจกสี ออกแบบเป็นรูปทิวทัศน์ 5 และรูปกลุ่มจักรวาล ชั้นที่สาม คือชั้นสวรรค์ ซึ่งอยู่ภายในตัวซุ้ม ด้านบนของเพดานเป็นหมู่ดาวต่างๆ ตรงกลางห้องจักรวาล มีพระพุทธรูปปางลีลาเป็นประธาน พื้นที่โดยรอบมีพระพุทธรูปและเทวรูปต่างๆ ที่คุณเล็ก วิริยะพันธ์สะสมไว้จัดแสดง ด้านนอกพิพิธภัณฑ์ซึ่งมีพื้นที่ 11 ไร่ จัดเป็นอุทยานพรรณไม้ อาคารสำหรับพักผ่อน และจัดแสดงประติมากรรมลอยตัว เรื่องรามเกียรติ์ รวม 134 ตอน ตั้งแต่ตอนกำเนิดนางสีดาจนกระทั่งกรุงลงกาแตก ซึ่งนักท่องเที่ยวที่มาชมพิพิธภัณฑ์จะได้รับความรู้เชิงช่างหลายอย่าง และโบราณวัตถุทรงคุณค่า รวมทั้งยังได้สักการะองค์ช้างเอราวัณตามความเชื่อ เห็นได้จากถนนหน้าพิพิธภัณฑ์มีพ่อค้าแม่ค้านำของมาขาย เช่น พวงมาลัย ดอกไม้ ภูบเทียน และของแถมที่เป็นอาหารของช้าง ¹

วัดอโศการาม

วัดอโศการามตั้งอยู่หลักกิโลเมตรที่ 31 ริมถนนสุขุมวิท ตำบลท้ายบ้าย อำเภอเมืองสมุทรปราการ ห่างจากตัวเมืองประมาณ 6 กิโลเมตร เป็นวัดฝ่ายธรรมยุติกนิกาย ด้านท้ายวัดติดทะเลอ่าวไทย สร้างขึ้นตามปณิธานของพระสุทธิธรรมรังสีคัมภีร์เมธาจารย์ (ฉายา ธมฺมธโร) หรือ ท่านพ่อลี เดิมเป็นชาวอุบลราชธานี เป็นพระฝ่ายวิปัสสนาธุระ ศิษย์ของพระอาจารย์มั่น ได้จุดศรัทธาไปยังที่ต่าง ๆ จนกระทั่งถึงบริเวณตำบลท้ายบ้าย เป็นป่าชายเลน เจ็บสงบ และได้สั่งสอนธรรมเป็นที่ศรัทธาของชาวบ้าน ต่อมานางกิมหงษ์และนายสุเมธ ไกรกาญจน์ ได้ถวายที่ดินจำนวน 53 ไร่สร้างวัดขึ้น เมื่อ พ.ศ.2497 สถานที่โดยรอบเป็นพื้นที่ป่าชายเลนมีบริเวณสงบเหมาะสำหรับใช้เป็นทีอบรมทางวิปัสสนากรรมฐาน ภายในวัดมีสิ่งที่น่าสนใจ คือ พระธุดงค์เจดีย์ 13 องค์ เป็นเจดีย์หมู่ที่ระลึกถึงบูรพกษัตริย์ 13 ประการ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2505 ตั้งอยู่ตรงข้ามพระวิหารวิสุทธิธรรมรังสี ที่ประดิษฐานสรีระท่านอาจารย์ลี บริเวณลานจอดรถยังมีรูปปั้นพระเจ้าอโศกมหาราช ตั้งเป็นอนุสรณ์สถาน ในวันอาทิตย์และวันธรรมสวนะจะมีพุทธศาสนิกชนเดินทางมานั่งวิปัสสนาเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันวัดอโศการามเป็นสถานที่ที่อุบาสก อุบาสิกา จากจังหวัดต่าง ๆ เดินทางมาบำเพ็ญกุศลและสักการะท่านพ่อลี ธุดงค์เจดีย์ หลวงพ่อเศียร และวิหารวิสุทธิธรรมรังสี นอกจากนี้ยังเที่ยวชมธรรมชาติ ป่าชายเลน ชมฝูงนก และสัตว์

¹ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย .(2548). พิพิธภัณฑ์ช้างเอราวัณ.(Online)

ต่างๆที่มาอาศัยบริเวณป่าชายเลนเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเป็นบริเวณที่วัดกำหนดให้เป็นเขต
อภัยทาน¹

วัดกลางวรวิหาร

วัดกลางวรวิหารเป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ริมคลองปากน้ำ ตำบลปากน้ำ
สร้างขึ้นในพ.ศ. 2299 สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เดิมเรียกวัดตะโกทอง ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นวัด
กลาง เนื่องจากอาณาเขตวัดตั้งอยู่ระหว่างวัดนอก คือ วัดพิชัยสงคราม กับวัดใน คือวัดสองวิหาร วัด
นี้ได้รับการปฏิสังขรณ์ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว และยกขึ้นเป็นพระอารามหลวง
ในพ.ศ. 2459 สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สิ่งที่น่าสนใจในวัดกลางวรวิหาร ได้แก่
พระอุโบสถที่สร้างขึ้นในพ.ศ. 2345 อาคารก่ออิฐถือปูน หลังคามุงกระเบื้องเคลือบ หน้าบันประดับ
กระเบื้อง ไม่มีช่อฟ้าใบระกา ระเบียงด้านหน้าประดิษฐานพระพุทธรูปหินอ่อนปางมารวิชัยแบบพม่า
และพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ปางสมาธิ ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังเรื่องพระปฐมโพธิกถาหรือพุทธประวัติ
นอกจากนี้ยังมีพระวิหาร มณฑปจัตุรมุขประดิษฐานพระพุทธรูปจำลอง ศาลาการเปรียญเป็นเรือน
ไทยหมู่ไม้สักทั้งหลัง ซึ่งหน้าบันมีลวดลายไม้แกะสลักละเอียดอ่อน งดงาม เหมาะสำหรับผู้ที่มีความ
สนใจด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมไทยโดยเฉพาะ²

วัดโปรดเกศเชษฐาราม

วัดโปรดเกศเชษฐาราม เป็นวัดอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของคลอง
ลัดหลวง ตำบลทรงคนอง ตรงข้ามวัดไพชยนต์พลเสพ เป็นศาสนสถานของชาวไทยเชื้อสายไทย เพียง
แห่งเดียวในเขตอำเภอพระประแดง เพราะวัดอื่น ๆ เป็นวัดของชาวไทยเชื้อสายรามัญ สร้างขึ้นในสมัย
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พ.ศ.2365 โดยพระยาเพชรพิไชย (เกตุ) เป็นผู้สร้างและได้รับ
พระราชทานนามว่า วัดโปรดเกศเชษฐาราม แต่ชาวบ้านเรียกว่า วัดปากคลอง เนื่องจากอยู่ทิศเหนือ
ของคลองหลวง ภายในวัดมีโบราณสถานโบราณวัตถุที่สำคัญได้แก่ พระอุโบสถ เป็นสถาปัตยกรรมที่
ได้รับอิทธิพลจีน ไม่มีช่อฟ้าใบระกา หน้าบันทั้งสองด้านประดับเครื่องถ้วยชามกระเบื้อง ภายในมีภาพ
จิตรกรรมฝาผนังรูปพระอรหันต์ในซุ้มเรือนแก้ว อยู่เหนือบานหน้าต่าง ซึ่งค้นพบระหว่างการบูรณะ เมื่อ
พ.ศ.2542 พระวิหารเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมจีน หน้าบันประดับด้วยเครื่องถ้วยชามกระเบื้องตกแต่ง
เป็นลายดอกไม้ ภายในวัดยังมีพระมณฑป แบบย่อมุมไม้สิบสอง ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัย

¹ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ . (2545). ข้อมูลวัฒนธรรมภาคกลาง. (CD – ROM)

² พรรณศิริ จุลกาฬ.(2541) . การศึกษาเบื้องต้นวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดสมุทรปราการ. หน้า 60 – 62.

และรอยพระพุทธรูปจำลองทำด้วยศิลาประดับมุก ด้านนอกมณฑป มีซุ้มพระธาตุนาคศิทธิโคตกลัดด้วยหินสีเขียวปิดทอง เป็นที่นับถือของประชาชน¹

วัดโพชนต์พลเสพย์ราชวรวิหาร

วัดโพชนต์พลเสพย์ราชวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ริมคลองลัดหลวง ตำบลบางพิง อำเภอพระประแดง สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โดยกรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพ เป็นผู้สร้างตั้งแต่ครั้งยังดำรงพระยศเป็นกรมหมื่นศักดิพลเสพ เจ้าต่างกรมกำกับราชการพระกลาโหม และเป็นแม่กองสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์ และขุดคลองลัดหลังเมืองนครเขื่อนขันธ์มาทะเลออกคลองตาขาว และสร้างวัดโพชนต์พลเสพย์บริเวณคลองขุดใหม่ขึ้นพร้อมกับวัดโปรดเกศเชษฐารามซึ่งอยู่ใกล้กัน

สถาปัตยกรรมของวัดโพชนต์พลเสพย์ สร้างเป็นแบบราชนิยม โดยนำเครื่องเคลือบทั้งจีนและไทยมาประยุกต์เข้าด้วยกันทั้งบริเวณหน้าบันและหน้าต่างของโบสถ์ ส่วนบุษบกยอดปราสาททำจากไม้แกะสลักลวดลายประดับกระจก สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสร้างขึ้นเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปสี่องค์ ที่พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ต่อมาได้อัญเชิญพระพุทธรูปสี่องค์ไปประดิษฐาน ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพย์จึงโปรดฯ ให้กษัตริย์มาตั้งประดิษฐานพระประธานในพระอุโบสถวัดโพชนต์พลเสพย์ ซึ่งเป็นวัดที่พระองค์ทรงสร้าง²

พระอุโบสถเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมจีน ไม่มีช่อฟ้าใบระกา หัวยันไต่ประดับด้วยสิงโตหินแบบจีน พระประธานในพระอุโบสถ เป็นประพุทธรูป ปูนปั้นลงรักปิดทอง ปางมารวิชัย ประดิษฐานบนบุษบกยอดปราสาท พระวิหารตั้งอยู่คู่กับพระอุโบสถ มีขนาดและลักษณะคล้ายกัน หน้าบันไม่มีช่อฟ้าใบระกา ผนังด้านในพระวิหารมีซุ้มคูหาประดิษฐานพระพุทธรูปจำนวน 44 องค์ พระอุโบสถและวิหารมีกำแพงแก้วล้อมรอบ ที่มุมกำแพงแก้วมีวิหารน้อยทั้งสิ้น³

¹ วิรัช ทศนนท์.(2543). *วัดโปรดเกศเชษฐาราม และทำเนียบสกุลวงศ์ เกตุทัต หงสกุล บุษปะเกศ*. หน้า 19-

² สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.(2545). *ข้อมูลวัฒนธรรมภาคกลาง*. (CD-ROM)

³ กฤษกร วงศ์กรวุฒิ.(2543) *สมุทรปราการ*. หน้า 91-94

วัดทรงธรรมวรวิหาร

วัดทรงธรรมวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดวรวิหาร สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงสร้างขึ้นพร้อมพร้อมเมืองนครเขื่อนขันธ์ระหว่าง พ.ศ. 2357-2358 โดยสมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล¹ วัดนี้เป็นวัดรามัญ เพื่อให้ชาวมุสลิมที่อพยพมาพึ่งพระโพธิสมภาร ได้ใช้เป็นที่พักพิงกุศลทางศาสนา หลังจากกรมพระราชวังบวรสถานมงคลเสด็จสวรรคต เมื่อพ.ศ. 2360 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงโปรดฯ ให้กรมพระราชวังบวรมหาศกดิพลเสพ ครั้นยังดำรงพระยศเป็นกรมหมื่นศกดิพลเสพ เจ้าต่างกรมกำกับราชการพระกลาโหม เป็นแม่กองสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์ และได้สร้างป้อมในเขตวัดทรงธรรม จึงโปรดฯ ให้ย้ายวัดเข้ามาอยู่ในกำแพงป้อม² วัดทรงธรรมมีอาณาเขตกว้างขวางมากเนื่องจากในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดฯ ให้ยุบวัดกลางนา ซึ่งอยู่ใกล้เคียงรวมกับวัดทรงธรรม วัดทรงธรรมได้รับการปฏิสังขรณ์และสร้างเพิ่มเติมเรื่อยมา พระอุโบสถภายในวัดเคยใช้เป็นที่พักพิงผู้ประสบภัยของข้าราชการในพระประแดง ช่วงพ.ศ. 2461-2475 ภายในมีพระพุทธรูปปางมารวิชัย สมัยสุโขทัยเป็นพระประธาน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดฯ ให้อัญเชิญมาจากกรุงเทพฯ ส่วนพระวิหารสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2455 - 2456 เป็นวิหารประดับลายปูนปั้นมีซุ้มฟ้าโบระกา นอกจากนี้สถาปัตยกรรมที่สำคัญภายในวัด คือ พระเจดีย์องค์ใหญ่ เป็นเจดีย์แบบรามัญ เรียกว่า พระมหารามัญเจดีย์³ โดยรอบ ๆ มีพระเจดีย์องค์เล็กแบบรามัญ ตั้งอยู่ที่ฐานทั้ง 4 มุมของเจดีย์ใหญ่ ภายในวัดมีอาคารทรงไทยประยุกต์ 2 ชั้น โดยด้านซ้ายจัดเป็นห้องสมุด ส่วนด้านขวาจัดเป็นห้องพิพิธภัณฑ์รวบรวมศิลปวัตถุมีค่า ในปัจจุบันวัดนี้เป็นวัดรามัญที่มีทั้งศาสนิกทางสงฆ์และสำหรับผู้ศึกษาหาความรู้เรื่องเมืองนครเขื่อนขันธ์

วัดสาขลา

ตั้งอยู่ริมคลองสาขลา ตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ สร้างขึ้นใน พ.ศ. 2327 ภายในวัดมีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่น่าสนใจ คือ พระปรางค์วัดสาขลา สร้างอยู่ใกล้คลอง มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบรัตนโกสินทร์ บริเวณประตูทางเข้าประดับด้วยซุ้มสามสังคโลก ปัจจุบันองค์พระปรางค์เอียงไปทางทิศตะวันตก หลวงพ่อโต สร้างมาคู่กับวัดสาขลา เป็นศิลปะสมัยอุทอง ปางมารวิชัยบนฐานบัว ศาลาการเปรียญ ภายในมีจิตรกรรมฝาผนังเป็นเรื่องราวชาดกต่าง ๆ และภาพพุทธประวัติที่

¹ เฉลิม สุขเกษม. (2515). *สมุทรปราการ*. หน้า 149 - 150 .

² พรรณศิริ จุลกาฬ. (2541). *การศึกษาเบื้องต้นวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดสมุทรปราการ*. หน้า 97.

³ เฉลิม สุขเกษม . (2515). *เล่มเดิม*. หน้า 153 .

เพดานและคอสอง(แผงไม้ระหว่างเสา) และที่บ้านสาขายังอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา และการละเล่นพื้นเมืองไว้ให้นักท่องเที่ยวได้เดินเที่ยวชม¹

วัดบางพลีใหญ่กลาง (วัดกลางหรือวัดพระนอน)

วัดบางพลีใหญ่กลาง ตั้งอยู่ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี สร้างเมื่อ พ.ศ. 2367 ชาวบ้านเรียก วัดกลาง เพราะตั้งอยู่ระหว่างวัดบางพลีใหญ่ในกับวัดคงคาราม หรือ บางครั้งเรียกว่า วัดพระนอน ที่เรียกตามลักษณะพระพุทธรูปนอนขนาดใหญ่ ซึ่งความยาวขององค์พระนอน ตั้งแต่ปลายเศศถึงพระบาท ยาว 52 เมตร กว้าง 7 เมตร หล่อด้วยคอนกรีต เสริมเหล็ก ลงรักปิดทอง จัดเป็นพระพุทธรูปปางไสยาสน์องค์ใหญ่ที่สุดของประเทศในปัจจุบัน พระพุทธรูปปางไสยาสน์หรือพระนอน มีความพิเศษ คือ ภายในองค์พระแบ่งเป็น 4 ชั้น สามารถเข้าชมภายในองค์พระได้ โดยชั้นที่หนึ่ง จัดเป็นห้องปฏิบัติธรรม จำนวน 30 ห้อง ชั้นที่สอง เป็นที่ฝึกกรรมฐานของพระและห้องนรก ห้องสวรรค์ ชั้นที่สาม มีภาพวาดเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ ชั้นที่สี่ เป็นชั้นที่บรรจุพระสารีริกธาตุ ซึ่งอัญเชิญมาจากประเทศศรีลังกา และมีห้องประดิษฐานหัวใจพระนอน ให้ประชาชนได้กราบไหว้ ปิดทองที่หัวใจพระ จึงเป็นสถานที่ที่ประชาชนทั้งในจังหวัดสมุทรปราการและนักท่องเที่ยวจากต่างจังหวัดนิยมเดินทางมาสักการะ²

วัดบางพลีใหญ่ใน

วัดบางพลีใหญ่ใน ตั้งอยู่ที่ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี ริมคลองสำโรงห่างจาก ประตูน้ำสำโรงประมาณ 13 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 40 ไร่ สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เดิมชื่อว่า วัดพลับพลาชัยชนะสงคราม ชาวบ้านเรียกว่า วัดใหญ่หรือ วัดหลวงพ่อโต³ พระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ขนาดใหญ่ปางมารวิชัย ชาวบ้านจึงเรียกอีกชื่อว่า วัดหลวงพ่อโต องค์พระมีความสูงประมาณ 2 เมตร เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ของจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีตำนานควบคู่มากับหลวงพ่อด้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม และหลวงพ่อดำ จังหวัดฉะเชิงเทรา คือ เมื่อครั้งเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ 2 ประชาชนได้อพยพหนีภัยและได้นำพระพุทธรูปที่ตนนับถือไปด้วย แต่เนื่องจากพระพุทธรูปมีขนาดใหญ่เคลื่อนย้ายลำบาก พุทธศาสนิกชนได้ทำแพขึ้น 3 แพ ใส่พระพุทธรูปลอยไปตามลำน้ำเจ้าพระยา ซึ่งต่อมามีหนึ่งลอยตามแม่น้ำแม่กลองและได้อัญเชิญขึ้นประดิษฐาน ณ วัด

¹ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ.(2544) . ผลงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ . หน้า 50-51 .

² กนกพร ทองมลิวรรณ . (2535) .สมุทรปราการ. หน้า 70-73 .

³ พรรณศิริ จุลกาฬ.(2541) . การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดสมุทรปราการ. หน้า 15.

บ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม ชาวบ้านเรียกว่า หลวงพ่อบ้านแหลม อีกองค์หนึ่งลอยไปถึงแม่น้ำบางประกง และได้อัญเชิญขึ้น ณ วัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา ประชาชนเรียกว่า หลวงพ่อโสธร ส่วนอีกองค์หนึ่งที่มีขนาดใหญ่ที่สุดดวงจากแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าสู่คลองสำโรงและได้อัญเชิญขึ้นประดิษฐานที่วัดบางพลีใหญ่ใน อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ประชาชนเรียกว่าหลวงพ่อดโต พระพุทธรูปทั้ง 3 องค์นี้เป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ เป็นที่เคารพสักการะของประชาชนทั่วไป¹ และวัดได้มีงานนมัสการเป็นประจำทุกปีในระยะใกล้เคียงกับงานประเพณีรับบัวของชาวอำเภอบางพลี จึงนับได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาสักการะมาก เนื่องด้วยความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อดโต

1.3.3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม

ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม และการประพฤติปฏิบัติที่ยึดถือสืบทอดกันมา รวมทั้งกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างน่าสนใจและเป็นเอกลักษณ์ เช่น วิถีชีวิตริมน้ำ ตลาดน้ำ เรือนแพ หมู่บ้านชาวเขา งานเทศกาลประเพณี ศูนย์วัฒนธรรม และสวนสนุก เป็นต้น²

จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการตั้งถิ่นฐานของชาวไทยเชื้อสายต่าง ๆ ปะปนอยู่ โดยเฉพาะชาวไทยเชื้อสายรามัญ ที่อพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่อำเภอพระประแดง ดั้งนั้นประเพณีและการละเล่นหลายอย่างจึงเป็นแบบชาวมุสลิม และประเพณีส่วนใหญ่เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ประเพณีที่ถือเป็นเอกลักษณ์ เป็นที่รู้จักของทั้งชาวมุสลิมและนักท่องเที่ยวทั่วไป คือ งานนมัสการองค์พระสมุทรเจดีย์ งานสงกรานต์พระประแดง และงานประเพณีรับบัวที่อำเภอบางพลี เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดในช่วงเทศกาลนอกเหนือจากชาวจังหวัดสมุทรปราการเอง

งานนมัสการองค์พระสมุทรเจดีย์

องค์พระสมุทรเจดีย์สร้างขึ้น พ.ศ.2367 ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และได้รับการบูรณะในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมทั้งมีการสร้างศาลาเก๋งจีน หอเทียน หอระฆัง พระวิหาร รวมทั้งพระพุทธรูปปางห้ามสมุทร กับหลักผูกเรือริมน้ำและได้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุ 12 องค์ จากพระบรมมหาราชวังมาบรรจุ

¹ เฉลิม สุขเกษม.(2515) .สมุทรปราการ. หน้า 110 – 112.

² สาวิตรี พิสนุพงศ์ (2543). โบราณสถานกับการท่องเที่ยว. หน้า 16.

และจัดให้มีงานสมโภชครั้งใหญ่ ในวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2403¹ จากนั้นงานนมัสการองค์พระสมุทรเจดีย์ได้กลายเป็นงานประจำปีของจังหวัดสมุทรปราการเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน² งานนมัสการพระสมุทรเจดีย์ จัดขึ้นในวันแรม 2 ค่ำเดือน 11 จะมีพุทธศาสนิกชนพร้อมใจกันช่วยเย็บผ้าแดงผืนใหญ่สำหรับห่มองค์พระสมุทรเจดีย์ ใช้เวลา 2 วัน ในวันแรม 5 ค่ำเดือน 11 คณะกรรมการจะอัญเชิญขึ้นตั้งบนบุษบกโดยใช้รถยนต์แห่ไปรอบเมือง มีขบวนแห่ของสถานศึกษา หน่วยงานของภาครัฐและภาคเอกชนเข้าร่วมขบวน และอัญเชิญผ้าแดงลงสู่เรือแห่ไปตามลำน้ำเจ้าพระยาไปอำเภอบางปะอินแล้วอัญเชิญขึ้นรถแห่ไปรอบตัวเมืองพระประแดงเพื่อให้ชาวพระประแดงได้ร่วมอนุโมทนาแล้วอัญเชิญลงเรือกลับมายังพระสมุทรเจดีย์มาทำพิธีทักษิณวัตรรอบองค์พระสมุทรเจดีย์แล้วจึงอัญเชิญผ้าแดงขึ้นห่ม เมื่องานแห่ผ้าห่มองค์พระสมุทรเจดีย์ผ่านพ้นไปจะเป็นงานสมโภชมีมหรสพ การออกร้านตลอดระยะเวลา 7 วัน 7 คืน ภายหลังได้รวมงาน กาศาตไปด้วย รวม 10 วัน 10 คืน³

งานสงกรานต์อำเภอบางปะอิน (สงกรานต์ปากลัด)

วันสงกรานต์ตรงกับวันที่ 13 เมษายนของทุกปีคือเป็นประเพณีขึ้นปีใหม่ของไทยแต่โบราณ ในแต่ละภูมิภาคจะจัดงานสงกรานต์ที่แตกต่างกันออกไป สำหรับประเพณีสงกรานต์ที่พระประแดงหรือเรียกว่าสงกรานต์ปากลัด แตกต่างจากที่อื่นๆ ตรงที่เป็น ประเพณีสงกรานต์แบบรามัญ ประเพณีสงกรานต์ที่พระประแดง ได้รับการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ขั้นตอนการจัดงานเป็นการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมไทยกับรามัญ สงกรานต์พระประแดงของชาวรามัญ เริ่มต้นตั้งแต่เดือนต้นเดือนเมษายน เริ่มด้วยการทำความสะอาดบ้าน เตรียมเสื้อผ้า กวนขนมประเพณี เช่น กาละแม ข้าวเหนียวแดง ข้าวเหนียวแก้ว ไว้สำหรับทำบุญและแจกจ่ายไปตามบ้านญาติ เพื่อนบ้าน และหนุ่มสาวจะช่วยกันปรับพื้นที่ๆ จะเล่นส่ำบ้า เมื่อถึงวันสงกรานต์ ชาวบ้านเชื้อสายรามัญแต่งกายแบบรามัญ จะไปทำบุญที่วัด แห่งตะขาบ แต่ละหมู่บ้านมีกิจกรรมย่อย ๆ ภายในชุมชน เช่น สรงน้ำพระก่อกเจดีย์ทราย จากนั้นหลังจากวันที่ 13 เมษายนไปแล้วประมาณ 1 สัปดาห์และต้องเป็นวันอาทิตย์ มี

¹ ทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี (ข้า บุนนาค),เจ้าพระยา. (2548). *พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4* .หน้า 295 – 296 .

² ศิริพร กิตติสุขเจริญ . (2543). *สมุทรปราการ*. หน้า 100.

³ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.(2545). *ข้อมูลวัฒนธรรมภาคกลาง*. (CD-ROM)

การจัดชบวนแห่จากหมู่บ้านต่าง ๆ ชบวนตกแต่งอย่างสวยงาม มีเทพีสงกรานต์ ชบวนแห่กแห่ปลา การละเล่นสะบ้า การสาดน้ำ เป็นที่รู้จักของทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ¹

ประเพณีรับบัว

ประเพณีรับบัว จัดขึ้นทุกปีในวัน 14 ค่ำ เดือน 11 ก่อนออกพรรษา 1 วันช่วงเดือนตุลาคม ที่ตำบลบางพลี เป็นที่ตั้งของวัดบางพลีใหญ่กลาง ซึ่งประดิษฐานของหลวงพ่อดโต ประเพณีรับบัวเป็นประเพณีของชาวอำเภอบางพลี ที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยไม่ได้ปรากฏว่ามีมาแต่สมัยใด ประเพณีรับบัวมีข้อสันนิษฐานความเป็นมาได้ 3 ประการคือ ประการแรก ในสมัยก่อนในแถบอำเภอบางพลี มีประชากรอาศัยอยู่ 3 พวก คือ คนไทย คนรามัญ และลาว และทั้ง 3 พวกได้ปรึกษาจะช่วยกันหักล้างถางป่าเพิ่มขึ้นเพื่อทำนาทำสวน จนถึงทางแยก 3 ทางคือ ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ คือ คลองสลอด ทางเหนือคือคลองชวดลากข้าว และทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือเป็นคลองลาดกระบัง ทั้ง 3 พวกจึงตกลงแยกกันไปประกอบอาชีพ โดยพวกคนลาวไปทางคลองสลอด คนไทยไปทางคลองชวดลากข้าว และพวกรามัญไปทางคลองลาดกระบัง พวกรามัญประกอบอาชีพอยู่ 2 – 3 ปี ไม่ได้ผลพวกรามัญจึงปรึกษากันอพยพกลับถิ่นเดิมที่ปากลัด และเริ่มอพยพในตอนเข้ามิดของเดือน 11 ขึ้น 14 ค่ำ ก่อนไปได้เก็บดอกบัวที่มีมากบริเวณนี้เพื่อเอาไปบูชาพระศาสดาที่ปากลัด และได้ส่งคนไทยที่สนิทให้เก็บดอกบัวในปีต่อมาจะมารับในเดือน 11 ขึ้น 14 ค่ำ ให้รวบรวมไว้ที่วัดบางพลีใหญ่กลาง ปีต่อมาถึงกำหนด เดือน 11 ขึ้น 14 ค่ำ คนไทยที่บางพลีจะเก็บรวบรวมดอกบัวไว้ที่วัด พวกรามัญจะมารับทุกปี การมาของพวกรามัญจะมากันในเวลากลางคืน มาถึงวัดประมาณตี 1 – 4 และมีการตีฆ้องร้องเพลงอย่างสนุกสนาน คนไทยได้ทำอาหารไว้เลี้ยงและร้องเพลงกันอย่างสนุกสนาน ชาวรามัญจะนำดอกบัวไปนมัสการหลวงพ่อดโต และนำกลับไปบูชาพระศาสดาที่ปากลัด ประการที่สอง ชาวรามัญที่ปากลัดมาทำนาที่อำเภอบางพลี เนื่องจากได้ทำความดีความชอบได้รับพระราชทานที่นาที่บางพลี ชาวรามัญจะทำนาที่บางพลีเฉพาะฤดูทำนา และจะกลับไปปากลัด เมื่อออกพรรษาชาวรามัญจะกลับไปทำบุญที่วัดบ้านของตน จึงเก็บดอกบัวที่มีมากบริเวณตำบลบางพลีใหญ่ ครั้งแรกชาวรามัญจะเก็บกันเองซึ่งต่อมาชาวบางพลีช่วยเก็บดอกบัวให้ชาวรามัญระยะแรกส่งมือต่อมือต่อมาเกิดความคุ้นเคยถ้าใกล้ส่งมือต่อมือถ้าไกลก็โยนให้กัน เรียกว่า โยนบัว หรือ รับบัว ประการที่สาม เดิมที่ตำบลบางพลีใหญ่เป็นตำบลที่มีดอกบัวมาก อำเภอต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง เมื่อถึงออกพรรษาจะมาเก็บดอกบัวที่นี่ เพื่อนำเพื่อบูชาในเทศกาลออกพรรษา ในสมัยแรกจะมาเก็บกันเองแต่ในสมัยต่อมาชาวบางพลีจะเตรียมไว้เพื่อ

¹ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.(2545). ข้อมูลวัฒนธรรมภาคกลาง. CD-ROM

บำเพ็ญกุศลร่วมกัน¹ ต่อมา พ.ศ. 2478 ได้จัดแห่หลวงพ่อดำลงไปตามลำคลองสำโรงในวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 ก่อนวันรับบัว 1 วัน ประชาชนริมสองฝั่งคลองสำโรงจะโยนดอกบัวลงในเรือ เพื่อเป็นการน้สการองค์หลวงพ่อดำ และมีการละเล่นต่าง ๆ เช่น การแข่งเรือ การประกวดเรือแต่ละตำบล มหรสพสมโภช 4 คืบ รวมทั้งน้สการหลวงพ่อดำที่วัดบางพลีใหญ่กลาง ที่จัดขายสินค้าต่าง ๆ มากมาย

ในปี พ.ศ.2536 นายวงศ์ เลิศไพศาล อดีตนายอำเภอบางพลีได้ประสานงานกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้รับเงินงบประมาณมาสนับสนุนในการจัดประเพณีรับบัวเพื่อเผยแพร่ให้ชาวไทย และชาวต่างประเทศรู้จักประเพณีรับบัวและจัดกิจกรรมเสริมในวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 โดยเน้นเอกลักษณ์ของชาวบางพลี เช่น อาหาร การละเล่นโบราณและวิถีชีวิตของชาวอำเภอบางพลี²

ประเพณีน้สการหลวงพ่อดำ

หลวงพ่อดำ เป็นชาวอำเภอบางบ่อ จำพรรษาที่วัดมงคลโคธาวาส เป็นพระภิกษุที่ปฏิบัติพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดและทำประโยชน์แก่ชาวบางบ่อมากมาย รวมทั้งมีความศักดิ์สิทธิ์ อภินิหารเป็นที่เลื่องลือตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าหัวอยู่ เครื่องรางของขลังเป็นที่ศรัทธาของประชาชน และด้วยคุณความดีรวมทั้งอภินิหารส่วนตัวของท่านส่งผลให้เมื่อท่านมรณภาพไปแล้ว ชาวบางบ่อจึงได้ประกอบพิธีน้สการรูปหล่อของท่าน เป็นงานประจำปีของชาวอำเภอบางบ่อ จัดขึ้นเพื่อระลึกถึงคุณความดีของหลวงพ่อดำ ในวันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 12 ประชาชนกับหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันจัดขึ้น เดิมจัดขึ้นที่วัดมงคลโคธาวาส ตำบลคลองด่านก่อน 2 – 3 วัน แล้วอัญเชิญรูปเหมือนหลวงพ่อดำลงเรือล่องไปตามลำคลองสำโรง ในเวลาเช้ามีขบวนเรือตกแต่งอย่างสวยงามไปที่ว่าการอำเภอบางบ่อ ซึ่งจัดมณฑปไว้เตรียมรับ จากนั้นจะเริ่มแข่งเรือ ส่วนกลางคืนจะมีมหรสพสมโภช และมีการละเล่นที่มีเฉพาะที่อำเภอบางบ่อ คือ การท่ายี่จึก ปัจจุบันได้หล่อรูปเหมือนหลวงพ่อดำขึ้นไว้ที่ว่าการอำเภอบางบ่อ จึงยกเลิกการอัญเชิญรูปเหมือนหลวงพ่อดำไป ในงานจะมีการแข่งเรือยาว การประกวดหนุ่มสาวพายเรือและมหรสพต่าง ๆ และจำหน่ายสินค้าพื้นบ้าน ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวบางบ่อ คือ ปลาสดแห้ง³

¹ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.(2545). ข้อมูลวัฒนธรรมภาคกลาง. CD-ROM

² พรรณศิริ จุลกาฬ. (2541) .การศึกษาเบื้องต้นวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดสมุทรปราการ. หน้า 159.

³ กนกพร ทองมลิวรรณ.(2535) สมุทรปราการ. หน้า 49-50.

บ้านสาขลา

บ้านสาขลา ตั้งอยู่ริมคลองสาขลา ตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ ซึ่งเป็นหมู่บ้านเก่าแกริมทะเลอ่าวไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงสมัยอยุธยา เดิมชาวบ้านมีอาชีพทำนาเกลือและเผาถ่าน แต่เนื่องจากการขนเกลือไปขายทำได้ลำบากและเกลือมีราคาไม่ดี ชาวนาเกลือ จึงเปลี่ยนมาทำอาชีพเลี้ยงกุ้งและเลี้ยงปูทะเล บริเวณทะเลแถบบ้านสาขลาค่อนข้างสงบ ชายฝั่งเป็นป่าโกงกางและปลาโลมาปรากฏให้เห็นบ่อย ๆ บริเวณชายฝั่งในช่วงเช้าและเย็น ภายในหมู่บ้านนักท่องเที่ยวสามารถเดินเยี่ยมชม บ้านเรือนไทยปั้นหย่าที่มีตลอดทางและชมพระปรางค์เอนวัดสาขลา รวมทั้งสามารถซื้ออาหารทะเลบริเวณท่าเรือตรงข้ามวัดสาขลา และกุ้งเหี้ยมดของฝากหมู่บ้านสาขลาทั้งที่หมู่บ้านสาขลายังมีที่พักให้นักท่องเที่ยวได้พักค้างคืนในลักษณะโฮมสเตย์¹

ตลาดบางพลีใหญ่

ตลาดบางพลีใหญ่ ตั้งอยู่ริมคลองสำโรง ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี ติดกับวัดบางพลีใหญ่ใน เดิมชื่อตลาดโสภณ สร้างขึ้นโดยชาวจีนที่มาตั้งถิ่นฐานย่านบางพลี เพื่อทำการค้า เมื่อประมาณ พ.ศ. 2400 ในอดีตตลาดแห่งนี้มีความคึกคักมากเนื่องจากเป็นตลาดขนถ่ายสินค้าจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้าสู่กรุงเทพฯ โดยใช้เส้นทางคลองสำโรงเป็นหลัก และตลาดบางพลีใหญ่เป็นตลาดโบราณเพียงแห่งเดียวในลำคลองสำโรงที่ยังคงสภาพเหมือนเมื่อแรกสร้าง ลักษณะเป็นตลาดเรือนไม้สองชั้นหลายคูหาเรียงตามลำคลองสำโรง ขายสินค้าต่าง ๆ เช่น เครื่องมือเกษตร เครื่องใช้ในครัวเรือน ร้านขายยาไทย เป็นต้น ปัจจุบันตลาดได้ซบเซาลงไป ในช่วงสัปดาห์หนึ่งก่อนประเพณีรับบัว ทางอำเภอจะจัดงานตลาดน้ำรำลึกอดีตบางพลีขึ้น แสดงวิถีชีวิตชุมชนในตลาดให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชมตลาด²

ตลาดคลองสวน 100 ปี

ตลาดคลองสวนตั้งอยู่ระหว่าง เขตตำบลคลองสวน อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ กับตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยตลาดคลองสวนมีลักษณะเป็นตลาดแบบโบราณ เรือนห้องแถวจันทรมานกับลำคลองประเวศน์บุรีรมย์ ในตอนเช้าชาวสวนจะออกมาซื้อสินค้า ภายในตลาดมีโรงเจ วัด สุเหร่า อยู่

¹ กฤษกร วงศ์กรวุฒิ . (2543). *สมุทรปราการ*. หน้า 99 – 102.

² แหล่งเดิม. หน้า 78 – 80 .

บริเวณเดียวกัน เป็นการผสมผสานวัฒนธรรมอย่างลงตัว นอกจากนี้ยังมีการแสดง ใจ ให้ชมอีกด้วย¹
 ปัจจุบันตลาดคลองสวนอยู่ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลเทพราช จังหวัดฉะเชิงเทรา และ
 เทศบาลตำบลคลองสวน จังหวัดสมุทรปราการ ได้สนับสนุนให้ชุมชนร่วมกันอนุรักษ์บ้านเรือน การ
 ดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย และส่งเสริมให้ตลาดคลองสวนเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
 ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้วิถีชีวิตและสิ่งก่อสร้างสมัยรัชกาลที่ 5²

ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

ตั้งอยู่ที่ ต.บางน้ำผึ้ง อ.พระประแดง ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง จัดตั้งขึ้นโดยความร่วมมือของชาว
 ตำบลบางน้ำผึ้ง ร่วมกับผู้นำท้องถิ่นและ องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง ใน พ.ศ. 2547 เพื่อ
 ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และสนับสนุนให้ชาวบ้าน มีรายได้จากการนำผลผลิตในท้องถิ่นมา
 จำหน่าย ภายในตลาดน้ำมีสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นภายในชุมชน ต่าง ๆ ได้แก่ การทำขนม
 หวาน การทำธูปหอมสมุนไพร ดอกไม้เกลิ็ดปลา เป็นต้น และมีสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ วิถีชีวิต
 แบบดั้งเดิม ทั้งมีบริการเรือพายให้เช่า บริการนวดผ่อนคลายไว้บริการนักท่องเที่ยว ตลาดน้ำบาง
 น้ำผึ้งได้รับความนิยมและเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว โดยมีเฉพาะช่วงวันเสาร์และวันอาทิตย์³

¹ ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดสมุทรปราการ .(2547). *สมุทรปราการเมืองแห่งการเรียนรู้*. หน้า 105 - 106 .

² การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลางเขต 8 .(2549). *ตลาดคลองสวน 100 ปี*. (Online)

³ ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดสมุทรปราการ .(2547). *เล่มเดิม* .หน้า 57 – 58

ตาราง 6 แสดงประเภทแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดสมุทรปราการ

อำเภอ	ธรรมชาติ	ประวัติศาสตร์ โบราณสถานวัตถุ และศาสนา	ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและวัฒนธรรม
เมืองสมุทรปราการ	- ฟาร์มจระเข้ และ สวนสัตว์ สมุทรปราการ - สถานตากอากาศ บางปู - สว่างคนิวาส - พิพิธภัณฑ์เปลือกหอย	- พิพิธภัณฑ์ทหารเรือ - เมืองโบราณ - พิพิธภัณฑ์ช้างเอราวัณ - วัดอโศการาม - วัดกลางวรวิหาร	
พระสมุทรเจดีย์	- ป่าภูมิรักษ์ - เกาะค่างคาว	- อุทยานประวัติศาสตร์ - ทหารเรือป้อมพระจุล ๗ - พระสมุทรเจดีย์ - วัดสาขา	- งานนมัสการองค์ พระสมุทรเจดีย์ - บ้านสาขา
พระประแดง	- สวนศรีนครเขื่อนขันธ์	- ป้อมแดงไฟฟ้า - วัดโปรดเกศเชษฐาราม - วัดไพชยนต์พลเสพย์ - วัดทรงธรรม	- สงกรานต์ พระประแดง - ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง
บางพลี	- ฟาร์มจระเข้หนองงูเห่า	- วัดบางพลีใหญ่กลาง - วัดบางพลีใหญ่ใน	- ประเพณีรับบัว - ตลาดโบราณ บางพลีใหญ่

ตาราง 6 ต่อ

อำเภอ	ธรรมชาติ	ประวัติศาสตร์ โบราณสถานวัตถุ และศาสนา	ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและวัฒนธรรม
บางป่อ			- ตลาดร้อยปี คลองสวน - นมัสการหลวง พ่อปาน

2. ปัจจัยภายนอก

นอกจากปัจจัยภายใน คือ สถานที่ตั้งที่ใกล้กรุงเทพมหานคร การคมนาคมที่สะดวก และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมทำให้เกิดการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีปัจจัยภายนอกที่มีส่วนทำให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้นในจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งคือ สำนักงานจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัด อันเป็นหน่วยงานภายในจังหวัดสมุทรปราการ นอกจากนี้ยังได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภายนอกจังหวัด คือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เข้ามามีส่วนร่วมจัดกิจกรรมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวรวมทั้งนโยบายของรัฐบาล ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวขึ้นในจังหวัดสมุทรปราการ

2.1 การส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐ

2.1.1 รัฐบาล

ปี พ.ศ.2520 รัฐบาลได้รวมแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 – 2524) ซึ่งถือได้ว่าเป็นครั้งแรกที่ได้บรรจุเรื่องการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และใน พ.ศ.2523 รัฐบาลยังประกาศให้เป็นปีการท่องเที่ยวไทย¹ รัฐบาลไทยให้ความสำคัญของการท่องเที่ยวและสนับสนุนให้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีบทบาทอย่างชัดเจน ในการพัฒนาการท่องเที่ยวไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2530 ซึ่งเป็นปีที่

¹ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2543) *อสังการแผ่นดินวัฒนธรรม*. หน้า 31 – 38

ประเทศไทยประชาสัมพันธ์ “ ปีท่องเที่ยวไทย “ (Visit Thailand Year)¹ ในระยะเวลาดำเนินการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 รัฐบาลมีมติเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2540 กำหนดให้ พ.ศ. 2541 – 2542 เป็น “ปีท่องเที่ยวไทย” (Amazing Thailand 1998 – 1999) เนื่องในโอกาสพิเศษ 2 ประการ คือ การเป็นเจ้าภาพแข่งขันเอเชียนเกมส์ ครั้งที่ 13 ใน พ.ศ. 2541 และวโรกาสพระชนมพรรษาครบ 6 รอบ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ใน พ.ศ. 2542 ซึ่งเคยประสบความสำเร็จมาแล้ว ใน พ.ศ. 2530²

ตามแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ซึ่งมีนโยบาย เป้าหมาย และกลยุทธ์ต่างๆ ทั้งนโยบายระดับประเทศ เป้าหมายระยะยาว (ปี พ.ศ. 2555) และเป้าหมายระยะสั้น (ปี พ.ศ.2541 – 2546) เป้าหมายปี พ.ศ.2541 – 2546 กำหนดนโยบาย “ เที่ยวไทย...รักประเทศไทย ” สรุปคือ มุ่งเน้นให้พัฒนาการท่องเที่ยวในทิศทางที่จะช่วยอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน รัฐบาลให้ความสำคัญกับท้องถิ่นได้มีบทบาทร่วมกันในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว รัฐบาลมีนโยบายและส่งเสริมให้ทุกจังหวัดรับนโยบายเพื่อการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัด โดยมีองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม สถานที่ทางประวัติศาสตร์ เพื่อสนองตอบนโยบาย “เที่ยวไทย...รักประเทศไทย ”³

2.2.2 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ก่อตั้งโดยพระราชกฤษฎีกาลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ 74 เล่มที่ 36 ลงวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2502 ในสมัยรัฐบาล จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ให้เป็น องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ใช้ตัวย่อ อสท. และประกอบพิธีเปิดสำนักงานเป็นทางการ เมื่อวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2503 ต่อมาได้รับการยกฐานะตามมติสภานิติบัญญัติแห่งชาติทำหน้าที่รัฐสภา ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 96 ตอนที่ 72 ลงวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2522 ยกฐานะขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ขึ้นเป็น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ใช้ตัวย่อ ททท. ⁴ โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง ตาม

¹ ทวีศักดิ์ ทิพยมหิงษ์ . (2546) . *โครงการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดนครนายก จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดสระแก้ว* . หน้า 1 .

² แหล่งเดิม. หน้า 2

³ แหล่งเดิม. หน้า 3 .

⁴ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.(2548). *ประวัติ* . (Online)

พระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 มาตรา 8 กำหนดให้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนการประกอบอาชีพของคนไทยในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
2. เผยแพร่ประเทศไทยในด้านความงามของธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา และวัฒนธรรม ตลอดจนกิจกรรมอย่างอื่นอันเป็นการชักจูงให้มีการเดินทางท่องเที่ยว
3. อำนวยความสะดวก และความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว
4. ส่งเสริมความเข้าใจอันดี และความเป็นมิตรไมตรีระหว่างประชาชน ระหว่างประเทศ โดยอาศัยการท่องเที่ยว
5. ริเริ่มให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยว และเพื่อพัฒนาปัจจัยพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว

อนึ่งตาม มาตรา 9 ในพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 ได้กำหนดให้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีอำนาจทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในขอบเขตแห่งวัตถุประสงค์ตามมาตรา 8 ดังต่อไปนี้

1. ให้คำปรึกษา แนะนำ ร่วมมือ และประสานงานกับหน่วยราชการ องค์กร สถาบัน นิติบุคคล และเอกชน ทั้งภายใน และภายนอกราชอาณาจักร
2. ส่งเสริมร่วมมือ หรือดำเนินการในการฝึกอบรมและให้การศึกษาวิชาการต่าง ๆ เพื่อสร้างบุคคลากรให้ได้มาตรฐาน และเพียงพอในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โฆษณาเผยแพร่ หรือการดำเนินการอื่นใด โดยมีความมุ่งหมาย หรือชักนำ หรือส่งเสริมให้มีการเดินทางท่องเที่ยว

การดำเนินงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย(ททท.)ในปัจจุบัน

หลังจากที่รัฐบาลได้การปฏิรูประบบราชการ ในเดือน ตุลาคม พ.ศ. 2545 และจัดตั้งกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เพื่อมารับผิดชอบงานด้านการท่องเที่ยวเพิ่มเติม โดยมีการโอนงานจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยด้านการพัฒนา และด้านทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ไปดำเนินงาน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจึงมีบทบาทเฉพาะด้านตลาด การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมการขาย การผลิตเครื่องมือ การส่งเสริมกิจกรรมหลัก ๆ เพื่อให้เกิดกระแสการเดินทางท่องเที่ยวทั้งจากต่างประเทศ และภายในประเทศ ¹

¹ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2548). นโยบาย .(Online)

สำหรับวิสัยทัศน์และพันธกิจของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจากการศึกษาเพื่อ
ทบทวนแผนวิสาหกิจของ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2546 – 2549) กำหนดไว้ดังนี้

วิสัยทัศน์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มุ่งสู่ความเป็นเลิศ ในการส่งเสริม และ
พัฒนาตลาดการท่องเที่ยว

พันธกิจที่ 1 สนับสนุนการดำเนินนโยบาย และแผนแม่บทการพัฒนา และส่งเสริมอุตสาหกรรม
การท่องเที่ยว

พันธกิจที่ 2 กำหนดและดำเนินกลยุทธ์ด้านการตลาดเชิงรุก เพื่อให้เกิดการตัดสินใจในการเดินทางมา
ท่องเที่ยวประเทศไทย อันจะนำไปสู่การเพิ่มรายได้ต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

พันธกิจที่ 3 ส่งเสริม และขยายตลาดท่องเที่ยวภายในประเทศ

พันธกิจที่ 4 พัฒนาองค์กร และระบบบริหารจัดการเพื่อความเป็นเลิศในการบริหารจัดการ และการ
ให้บริการ

จังหวัดสมุทรปราการ อยู่ในเขตความรับผิดชอบของ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลาง
เขต 3 (พญา) ซึ่งรับผิดชอบจังหวัดชลบุรีและสมุทรปราการ มีหน้าที่ส่งเสริมการตลาดและบริการ
ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว โดยมีสำนักงานจังหวัดทำหน้าที่กำหนดยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว การ
ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลางเขต 3 จะร่วมกับจังหวัดสมุทรปราการในการเผยแพร่กิจกรรมการ
ท่องเที่ยวและการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในจังหวัดสมุทรปราการ เช่น ประเพณีสงกรานต์พระ
ประแดง ประเพณีรับบัว รวมทั้งเผยแพร่ให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยจัดทำ เว็บไซต์
แนะนำการท่องเที่ยว คือ www.tat3.com

ภายหลังจังหวัดสมุทรปราการเข้าร่วมในกลุ่ม จังหวัดเบญจบุรพาสุวรรณภูมิ ซึ่งทำให้อยู่
ภายใต้การรับผิดชอบของ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลาง เขต 8 โดยได้จัดทำ
ข้อมูลแนะนำแหล่งท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกัน

2.2 การส่งเสริมการท่องเที่ยวจากหน่วยงานในจังหวัดสมุทรปราการ

2.2.1 องค์กรบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ

ตามพระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540 ได้ปรับปรุงบทบาทและ
อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดให้เหมาะสมแทนพระราชบัญญัติระเบียบบริหาร ราชการ
ส่วนจังหวัด พ.ศ. 2498 โดยกระจายอำนาจให้แก่องค์กรส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้กำหนดการ
ท่องเที่ยวไว้ในอำนาจหน้าที่ คือ การส่งเสริมการท่องเที่ยว¹ ดังนั้นองค์การบริหารส่วนจังหวัด

¹ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ (2544). ผลงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ.

สมุทรปราการ ได้กำหนดเรื่องการท่องเที่ยว ในวิสัยทัศน์การพัฒนาศูนย์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ โดยในวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาศูนย์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2545 – 2549) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ คือ เมืองที่น่าอยู่ คุณภาพชีวิตที่ดี เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง สิ่งแวดล้อมสดใส การท่องเที่ยวก้าวไกล โดยประเด็นการท่องเที่ยว คือ การท่องเที่ยวก้าวไกล จะสนับสนุนการจัดศูนย์จำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ทำการปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเดิมที่มีอยู่ให้เป็นที่ยอมรับหลาย ¹

2.2.2 สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ

สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ เป็นผู้จัดทำกำหนดแผนพัฒนาจังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งทางจังหวัดสมุทรปราการได้กำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรปราการ 5 ปี พ.ศ. 2545 – 2549 ไว้ดังนี้ ²

1. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นหลากหลายรูปแบบ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม เชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ เชิงวัฒนธรรมประเพณี อาทิเช่น การฟื้นฟูวิถีชีวิตริมฝั่งคลอง และการสัญจรทางน้ำแบบดั้งเดิมในลักษณะของตลาดน้ำในคลองสำโรงบริเวณหน้าตลาดเก่าบางพลี เพื่อทัศนาร้านอาหาร ผสมตัวอย่าง ชมสาธิตวิธีการเลี้ยงปลาสด และผลงานกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น
2. การท่องเที่ยวในรูปแบบวันเดย์ทัวร์ในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ ซึ่งได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวในขณะนี้ คือ การท่องเที่ยวภายใต้ชื่อ โครงการกินปู ดูทะเล ซึ่งจังหวัดสมุทรปราการได้มีนโยบายที่จะจัดการท่องเที่ยวแบบ Home Stay (1 วัน 1 คืน)
3. สนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ เช่น ฟาร์มจระเข้และสวนสัตว์สมุทรปราการ เมืองโบราณ พิพิธภัณฑ์ช้างเอราวัณ วัดอโศการาม วัดกลางวรวิหาร วัดบางพลีใหญ่ สถานตากอากาศบางปู
4. การสนับสนุนเทศกาลงานประเพณีของจังหวัดสมุทรปราการ เช่น งานนมัสการองค์พระสมุทรปราการและกาชาดประจำปี งานเทศกาลสงกรานต์ปากลัด (พระประแดง) ประเพณีรับบัวหรือโยนบัว
5. สนับสนุนส่งเสริมสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึก เช่น ขนมจาก ปูไข่ ปลาสด

¹ กองแผนและงบประมาณ.(2547) . แผนพัฒนาศูนย์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการประจำปี พ.ศ. 2547 .หน้า 61

² ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .(2546) แผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานครและปริมณฑล . หน้า 3 - 17

6. กระจายแหล่งสันทนการสู่ชุมชน สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น โดยเฉพาะคนพิการ คนชรา และผู้ด้อยโอกาสทางสังคมได้ร่วมใช้ประโยชน์

7. ปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อการท่องเที่ยว ให้แสดงความเป็นเจ้าบ้านที่ดี ต้อนรับผู้มาเยือนด้วยน้ำใจไมตรีอย่างจริงใจและซื่อสัตย์ ส่งเสริมชุมชนให้ได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยว และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

8. เสริมสร้างวินัยคนในพื้นที่ ให้ร่วมกันรณรงค์อนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมด้วยการประชาสัมพันธ์

9. การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรธรรมชาติกับการท่องเที่ยว และการพักผ่อนหย่อนใจ

การท่องเที่ยวได้ถูกกำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัด และกลุ่มจังหวัดเบญจบุรพาสุวรรณภูมิ อันประกอบด้วยกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง คือ จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสระแก้ว และจังหวัดนครนายก ได้ร่วมกันจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงรุก ขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการท่องเที่ยวเชื่อมโยงในกลุ่มจังหวัด

2.2.3 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรปราการ

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรปราการ จัดตั้งตามคำสั่งสำนักปลัดกระทรวงวัฒนธรรม โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 21 และ 31 แห่งพระราชบัญญัติบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545¹ โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม 12 ภารกิจ กลุ่มงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ กลุ่มงานที่ 4 กลุ่มส่งเสริม และปฏิบัติงานด้านศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ประกอบด้วย 4 ภารกิจ คือ

ภารกิจที่ 9 ส่งเสริมสนับสนุน และประสานการดำเนินงานแหล่งเรียนรู้ ทางด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม (โบราณสถาน / พิพิธภัณฑ / หอสมุดแห่งชาติ / หอจดหมายเหตุ / หอไทยทัศน์ / ศูนย์พัฒนาจิต / โรงเรียนพุทธศาสนา)

ภารกิจที่ 10 จัดกิจกรรมดำเนินการด้านพุทธศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม

ภารกิจที่ 11 งานประสาน ส่งเสริม สนับสนุน การดำเนินงานการอนุรักษ์ สร้างสรรค์ พัฒนาและสืบสานจารีตประเพณี ภูมิปัญญาไทย ทางด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม

¹ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรปราการ.(2545,ธันวาคม). แนะนำสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรปราการ.ข่าว ศาสนาศิลปะวัฒนธรรม.1(1):1

ภารกิจที่ 12 งานส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาเครือข่ายดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม¹

2.2.4 ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสมุทรปราการ

ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัดสมุทรปราการ จัดตั้งขึ้นตาม

พระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 และกฎกระทรวง พ.ศ. 2545 ตามมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2534 และแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ มีภารกิจ คือ เป็นศูนย์กลางในการส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานกับหน่วยต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัด และการจัดกิจกรรมอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย²

¹ สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม.(2546). *ภารกิจและแนวทางการบริหารของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรปราการ*.หน้า ข

² กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.(2546,15 มกราคม) คำสั่งที่ กก 0202/343 เรื่อง ภารกิจและอำนาจหน้าที่ของศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัด.

บทที่ 3

พัฒนาการการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการ

พัฒนาการการท่องเที่ยวก่อนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1

การท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ เริ่มปรากฏในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น หลังจากการสร้าง พระสมุทรเจดีย์ เมื่อพ.ศ. 2371 โดยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จจากพระบรมมหาราชวังโดยทางชลมารค พร้อมด้วยข้าราชการบริพาร ข้าราชการ แห่งพระบรมมหาราชวังและพระปฏิภนกรม มาบรรจุไว้ที่คอระฆังขององค์พระสมุทรเจดีย์ ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทำการสมโภชครั้งใหญ่¹ นับเป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการเป็นที่รู้จักของประชาชน และเดินทางมาเพื่อจาริกแสวงบุญ คือนมัสการองค์พระสมุทรเจดีย์ ดังปรากฏในนิราศกลาง ของนายมี (หมื่นพรหมสมพัตรสร) ประพันธ์ขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2382 ได้กล่าวถึงการเดินทางผ่านเมืองต่าง ๆ ในจังหวัดสมุทรปราการ และกล่าวถึงการสักการะ พระสมุทรเจดีย์ ไว้ดังนี้ว่า

มาถึงบางหัวเสือพี่เหลือพรัน	ใจหวนหวนหวาดเสียวรีบเรือหนี
ไม่หยุดหย่อนจรมาในวารี	ถึงเจดีย์กลางน้ำพอค่าเย็น
พี่น้องบอภิวาทพระธาตูปรรจุ	ว่าสาธุช่วยดับระงับเข็ญ
ให้ฉันทวงเวลาน้ำตากระเด็น	อย่าให้มีทุกข์โศกมีโรคภัย
รำพันแล้วแคล้วคลาดลีลาคล่อง	มาตามท้องคองคางวาไหล
เห็นเมืองสมุทรปราการอันชาญชัย	พระภูวนายสร้างสรรไว้มั่นคง
ดูสง่าหนาแน่นแสนสาหัส	เห็นถนัดหอคอยลอยระหง
มีเชิงเทินเดินพลรณรงค์	กำแพงวงป้อมประตูดูพิลึก
มีปืนใหญ่ใส่ประจำไว้ทุกอย่าง	จะคอยปองล้างผลาญสังหารศึก ²

แสดงให้เห็นถึงการเคารพบูชาสักการะองค์พระสมุทรเจดีย์ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในสมัยนั้น

ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเทศไทยเริ่มเปิดประเทศอย่างเป็นทางการ โดยประเทศไทยได้ลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริง เมื่อ พ.ศ. 2398 กับอังกฤษให้ยกเลิกการค้าผูกขาดในระบบพระคลังสินค้ามาเป็นระบบการค้าเสรีมีสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ ถือได้ว่าเป็นการเริ่มรากฐานของการท่องเที่ยวของไทยในยุคใหม่ และชาวต่างประเทศเริ่มเดินทางเข้าออกประเทศไทย

¹ บรรจง ศศิธรากร .(2539) . พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยกับองค์พระสมุทรเจดีย์ . หน้า 20 –

² สุนทรภู . (ม.ป.ป.) . วรรณคดีบางเรื่องของสุนทรภูและนายมี. หน้า 93

เพื่อดำเนินธุรกิจและการเมืองมากขึ้น¹ ในพ.ศ.2403 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ได้เสด็จประพาสเมืองสมุทรปราการและนมัสการพระสมุทรเจดีย์ทั้งยังทรงโปรดให้สร้างมหาเจดีย์ใหม่เป็นแบบเจดีย์ล้อมฟางตามแบบอยุธยาครอบพระเจดีย์องค์เดิม ที่มีขนาดเล็กและเพื่อเป็นศรีสง่าคู่กับเมืองสมุทรปราการ² เมื่อแล้วเสร็จได้จัดงานสมโภชพระสมุทรเจดีย์ขึ้น ดังปรากฏในพระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 4 ของเจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี ดังนี้

ในปีวอกนั้นเจ้าพระยาวรวิงษ์มหาโกษาธิบดีกราบทูลว่าพระสมุทรเจดีย์ได้ก่อพอกเสริมขึ้นแล้วเสร็จ ขอเชิญเสด็จบรรจพระบรมธาตุ จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ประทานฤกษ์ วันอาทิตย์ เดือนยี่ แรม 3 ค่ำ เสด็จพระราชดำเนินทางชลมารค แห่งพระ บรมธาตุพระไชยพระห้ามสมุทรลงเรือไปจังหวัดสมุทรปราการพระราชาคณะฐานา [นุกรม] เปรียญแห่ไปด้วย รุ่งขึ้น ณ วันจันทร์ เดือนยี่ แรม 4 ค่ำ ได้บรรจพระบรมธาตุ พระไชย พระห้ามสมุทรในห้องแผ่นศิลาใหญ่ที่ทำไว้ ได้ลงรักปิดทองไว้เป็นอันดี ได้ทรงจารึกแผ่นศิลาด้วยพระหัตถ์ที่ผนังห้อง พระบรมธาตุทั้งสี่ด้าน แลข้างล่างข้างบนด้วยขาดหระคุณเป็นคาถาต่าง ๆ ครั้นเสด็จแล้วก็ปิดแผ่นศิลาข้างด้านทักษิณ แล้วก่ออิฐถมทาบปิดช่องนั้นเสีย แล้วโปรดให้ยิงปืนสลุดที่เรือพระที่นั่งแลเรือกลไฟที่ตามเสด็จ ลำละ 21 นัดทุกลำ แล้วเสด็จข้ามมามีละครข้างในสมโภช ประทับ ณ พระที่นั่งทำใหม่ จึงประทานชื่อว่า พระที่นั่งสมุทรภิรมย์ ที่พระบรมมหาราชวัง ชื่อว่า พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ที่พระสนมเอกอยู่ชื่อ หอนงศ์นาฎสำราญรมย์ ตึกแถวชื่อ สนมนิกร โรงละครชื่อ สันถาคาระสภา โรงทหารให้ชื่อว่า โรงศึกษาสงคราม ครั้นเสด็จการสมโภชพระสมุทรเจดีย์วันหนึ่งกับคืนหนึ่งแล้ว เสด็จกลับมายังพระนคร³

ซึ่งเป็นการเดินทางมานมัสการองค์พระสมุทรเจดีย์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้องค์พระสมุทรเจดีย์เป็นที่รู้จักของประชาชน

¹ ศรีอยุธยา วรากุลวิทย์ . (2546) . *ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. หน้า 81

² บรรจง ศศิธรานุ . (2539) . *พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยกับองค์พระสมุทรเจดีย์*.

³ ทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี (ข้า บุนนาค) , เจ้าพระยา.(2548). *พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4*. หน้า 153-154.

การท่องเที่ยวของไทยเริ่มเป็นระบบในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ได้เสด็จประพาสยุโรปสองครั้ง โดยครั้งที่ 1 เมื่อ พ.ศ.2440 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาอาณานิคมอังกฤษและฝรั่งเศสที่เข้ามาแทรกแซงกิจการภายในของประเทศ รวมทั้งเป็นการสร้างสัมพันธไมตรีและเผยแพร่ชื่อเสียงของประเทศสยาม ครั้งที่ 2 ใน พ.ศ.2450 เป็นการเสด็จประพาสแบบท่องเที่ยวตากอากาศเพื่อรักษาพระวรกายและเพื่อให้ทรงสำราญพระราชหฤทัย¹ สำหรับการท่องเที่ยวภายในประเทศ รัชกาลที่ 5 ทรงเสด็จประพาสต้นไปตามหัวเมืองต่าง ๆ หลายหัวเมือง เพื่อเยี่ยมเยียนราษฎร และสำรวจสภาพทั่วไปของประเทศ โดยรัชกาลที่ 5 และคณะได้เที่ยวชมสถานที่ตั้งโบราณสถานและธรรมชาติในหัวเมืองต่าง ๆ

การเสด็จประพาสจังหวัดสมุทรปราการของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งเสด็จประพาสจังหวัดจันทบุรี พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการ ทรงแสดงพระเนตรและนมัสการองค์พระสมุทรเจดีย์ และทรงพระราชนิพนธ์ โคลงกระทู้พระสมุทรเจดีย์ขึ้น ดังปรากฏใน พระราชนิพนธ์ เสด็จประพาสจันทบุรี ใน วันอาทิตย์ขึ้น 9 ค่ำ เดือน ยี่ อัฐศก 1239 (พ.ศ.2419) กล่าวคือ

...เวลาเที่ยง 40 นาที เรือผ่านหน้าป้อมเสือซ่อนเล็บมาทอดตรงพระเจดีย์กลางน้ำ คือพระสมุทรเจดีย์เหนือป้อมผีเสื้อสมุทร เกวณาสุมุทร² มาหา ได้พูดกันด้วยเรื่อง โทเลขปากน้ำสองสามคำ แล้วมอบเทียนไปบูชาพระสมุทรเจดีย์ 8 เล่ม เพราะจะไปทะเล แต่เดิมมาก็ยังไม่เคยขาดสักครั้งหนึ่ง ต้องบูชาทุกเที่ยว...

และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ โคลงกระทู้ พระสมุทรเจดีย์

พระ	สถูปริราชสร้าง	ในสถาน
สมุทร	ปรากฏตรง	เกาะนี้
เจ	ดียทิศไพหาร	ทรงเพิ่ม ใหม่แะ
เดีย์	ลกพระเกียรตชี	เชิดให้บูชา

...เรือเดินรอบเขาๆ หรือว่าลอยมาก็ได้ จนถึงเวลาบ่ายโมงกับ 13 นาที จึงได้ออกเดินอึ่งในแม่น้ำตั้งแต่หน้าป้อมผีเสื้อสมุทรมาถึงปากอ่าว มีนกกางนวลชุมกว่าแต่ก่อน ลอยน้ำมาจนใกล้ๆ เรือประมาณ 3 เส้น 4 เส้นดูงามนัก เมื่อเรามาถึงปากน้ำ 2 คราว แล้วดูไม่ว่าจะมีมาก มีแต่ที่โพงพาง คราวนี้เห็นปลาจะชุมมากกว่าแต่ก่อน

¹ ปรีชา แดงโรจน์. (2544). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสู่ศตวรรษที่ 21*. หน้า 109 – 117.

² พระยาสมุทรบุรานุรักษ์ (เนตร) ผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการ

นกกิ่งขุมขึ้น ที่จริงนกนางนวลนี้งามจริง ๆ ดีกว่านกยางมาก ...¹



ภาพประกอบ 4 พระสมุทรเจดีย์ในอดีต

การเสด็จประพาสเมืองสมุทรปราการในครั้งที่เสด็จออกต่างประเทศหรือเสด็จตามหัวเมืองต่างๆ ที่ออกทางปากแม่น้ำเจ้าพระยา จะต้องเสด็จนมัสการองค์พระสมุทรเจดีย์ทุกครั้งทำให้องค์พระสมุทรเจดีย์เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ รวมทั้งนกนางนวลบริเวณปากอ่าวกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมต่อมาคือ สถานตากอากาศบางปู

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มของการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทย เกิดขึ้นเมื่อพระบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน เมื่อดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการรถไฟ ได้จัดตั้งแผนกโฆษณาของรถไฟขึ้นใน พ.ศ.2467 เพื่อทำหน้าที่โฆษณาประชาสัมพันธ์ประเทศ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเริ่มอย่างเป็นทางการ เมื่อ พ.ศ. 2479 โดยกระทรวงพาณิชย์และคมนาคม เสนอโครงการบำรุงอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยต่อคณะรัฐมนตรี โดยวางแผนและวัตถุประสงค์ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไว้ 3 ประการ คือ งานโฆษณาชักชวนนักท่องเที่ยว งานรับรองนักท่องเที่ยว และงานบำรุงสถานที่ท่องเที่ยวและที่พัก ² พ.ศ.2492 กระทรวงพาณิชย์และคมนาคม โอนกิจการส่งเสริมการท่องเที่ยวมาขึ้นอยู่กับกรมโฆษณาการ สำนักนายกรัฐมนตรี โดยเรียกหน่วยงานนี้ว่า สำนักงานส่งเสริมการท่องเที่ยว ต่อมาได้สถาปนาสำนักงาน

¹ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว,พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2514). เสด็จประพาสจันทบุรี. ใน . ชุมนุมเรื่องจันทบุรี.

² ศรัญญา วรากุลวิทย์ .(2546). ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. หน้า 81 - 82

ส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีฐานะเทียบเท่าของเรียกว่า สำนักงานท่องเที่ยว ตามพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการ กรมโฆษณาการ ในสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2493¹

การท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการช่วงก่อนเกิดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 จังหวัดสมุทรปราการได้เกิดแหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักกันดีโดยมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญเกิดขึ้น อาทิเช่น สถานตากอากาศบางปู ฟาร์มจระเข้และสวนสัตว์สมุทรปราการ สร้างขึ้น พ.ศ.2480 และ พ.ศ. 2493 ตามลำดับ

สถานตากอากาศบางปู

สร้างขึ้นใน พ.ศ. 2480 โดยการริเริ่มของจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น โดยหวังให้เป็นสถานที่พักผ่อนสำหรับประชาชน ทั้งนี้เนื่องจากเป็นบริเวณที่ติดชายทะเล และไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร โดยได้ดำเนินการสร้างและแล้วเสร็จเปิดให้บริการแก่ประชาชน เมื่อ พ.ศ. 2482 โดยมีสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เป็นผู้รับผิดชอบ และเรียกชื่อว่า สถานตากอากาศชายทะเล บางปู

สถานตากอากาศบางปูได้หยุดดำเนินการใน ปี พ.ศ. 2484 เนื่องจากกองทัพญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และได้เปิดกิจการอีกครั้งหลังเหตุการณ์สงบ เมื่อ พ.ศ. 2490 กิจการของสถานตากอากาศบางปูได้อยู่ในความดูแลของกองทัพบก และได้เปิดให้บริการขายอาหารและเครื่องดื่ม จัดแสดงดนตรีและลีลาศรวมทั้งมีที่พักบริการ ในปี พ.ศ.2505 กองทัพบกได้จัดตั้งสถานตากอากาศบางปูให้เป็นสถานพักผ่อนและสถานตากอากาศ สำหรับทหารที่บาดเจ็บจากการสู้รบ จนถึง พ.ศ. 2542 กองทัพบกได้ยุบสถานพักผ่อนเหลือไว้เพียงสถานพักผ่อน ปัจจุบัน สถานตากอากาศบางปูยังเป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับป่าชายเลนและสัตว์น้ำให้แก่สถานศึกษาและประชาชนทั่วไป²

ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 กองทัพญี่ปุ่นได้ยกพลขึ้นบกที่บริเวณสะพานสุขตา เพื่อใช้เป็นเส้นทางผ่านไปสู้รบกับฝ่ายสัมพันธมิตร ในวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2484 พร้อม ๆ กับยกพลขึ้นบกที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สงขลา และปัตตานี สถานตากอากาศบางปูจึงมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ทั้งยังสร้างอนุสรณ์สถานเครื่องหมายทางประวัติศาสตร์สงครามหาเอเชียบูรพา เพื่อเป็นที่ระลึกถึงเหตุการณ์ที่ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบก ณ สถานที่แห่งนี้ โดยเป็นแท่งหินแกรนิตสีดำนสูง 2 เมตร ลักษณะเป็นรูปเสมาฐานย่อมุมไม้สิบสองหันหน้าออกทะเล แสดงถึงความมั่นคงและการเตรียมพร้อม

¹ เสรี วังสืไพจิตร . (2534) . จุดหักเหของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวชวนให้เกิดการนิเวศวิทยาทางการเมือง . หน้า 109

² สถานตากอากาศบางปู.(2548). ประวัติสถานตากอากาศบางปู. (Online)

ที่จะต่อสู้กับศัตรูของคนไทย ด้านหน้าและด้านหลังสลักเหตุการณ์ในครั้งนั้นทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ¹

สถานตากอากาศบางปูเคยเป็นสถานที่เดินลีลาศอันเก่าแก่หรรษาของบุคคลในสังคมชั้นสูงของเมืองไทย ดังมีปรากฏใน ฉากนวนิยาย เรื่องบ้านทรายทอง ประพันธ์โดย ก.สุรางคนางค์ (กัณหา เคียงศิริ) ซึ่งพิมพ์ครั้งแรกในนิตยสารรายปักษ์ ชื่อ ปิยะมิตร ประมาณปี พ.ศ.2493 โดยกล่าวถึงนางเอก พจมาน สว่างวงศ์ และบรรดาสาวสังคมผู้มีชื่อเสียงที่ได้มายังสถานตากอากาศบางปูเป็นประจำ และเป็นสถานที่ ๆ จอมพล ป. พิบูลสงคราม โปรดปรานบางปูมากถึงกับสร้างบ้านพักส่วนตัวไว้

นอกจากนี้สถานตากอากาศบางปู ยังมีคุณค่าทางด้านจิตใจเพราะเคยเป็นสถานพักผ่อนของทหารที่บาดเจ็บจากการรบโดยกองทัพบกจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2505 แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปเป็นเพียงสถานพักผ่อนหย่อนใจและรับประทานอาหาร ทั้งเป็นสถานที่เดินรำสำหรับข้าราชการและประชาชนทั่วไป รวมทั้งเป็นแหล่งรวมคนน้ำที่ย้ายถิ่นมาในฤดูหนาว จึงเป็นสถานที่ ๆ มีผู้แวะเวียนมาเสมอ

สถานตากอากาศบางปูเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีทรัพยากรทางด้านป่าชายเลนที่สมบูรณ์ ได้รับความคุ้มครองและดูแลโดยกองทัพบก เป็นสถานที่ราชการที่เปิดให้ประชาชนเข้ามาใช้บริการ สวัสดิการรายได้ต่าง ๆ จะนำเข้าสวัสดิการของกองทัพบก และบริการโดยไม่แสวงหากำไรและการแข่งขันในเชิงธุรกิจ²

ฟาร์มจระเข้และสวนสัตว์สมุทรปราการ

สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2493 โดยนายอุทัย ยังประภากร ซึ่งเริ่มต้นเลี้ยงจระเข้ เมื่อ พ.ศ.2488 ในบ้านแถวสี่พระยา และย้ายมาตั้งอยู่หน้าวัดราฟาเอล สมุทรปราการ มีเนื้อที่ 1 ไร่ ภายหลังย้ายมาตั้งที่ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมืองสมุทรปราการ มีพื้นที่ 400 ไร่ และเปิดเป็นฟาร์มจระเข้และสวนสัตว์สมุทรปราการอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ.2517 โดยมีการเพาะพันธุ์จระเข้ ทั้งพันธุ์น้ำจืด พันธุ์น้ำเค็ม และพันธุ์ผสม รวมทั้งอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์จากจระเข้ นอกจากนี้ฟาร์มจระเข้และสวนสัตว์สมุทรปราการ ยังเป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า โดยจัดบรรยากาศให้เป็นธรรมชาติเพื่อเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าประเภทต่าง ๆ เช่น ช้าง เสือโคร่ง เป็นต้น และมีการแสดงการต่อสู้และจับจระเข้ด้วยมือเปล่า การแสดงของช้างแสนรู้ การแสดงกายกรรม การเชิดสิงโตตามเทศกาลต่าง ๆ ในวันหยุด

¹ สมุทรปราการ . (2548). *วีรกรรมชาวสมุทรปราการ*. (Online)

² อภินันท์ ไวยากุล .(2546). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาใช้บริการสถานตากอากาศบางปู*. หน้า 1 - 2

สำคัญต่าง ๆ ทางฟาร์มจะเข้จะจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับวันสำคัญนั้น ๆ การแสดงศิลปวัฒนธรรมไทย ในปัจจุบันยังมีพิพิธภัณฑ์ไดโนเสาร์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการจากมหาวิทยาลัยมหิดลและกรมทรัพยากรธรณี ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้เข้ามาเที่ยวชม ในอนาคตฟาร์มจะเข้และสวนสัตว์สมุทรปราการมีโครงการจะขยายพื้นที่พักผ่อนเพิ่มขึ้นอีก 100 ไร่ และมุ่งให้เป็นธรรมชาติมากที่สุดเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ¹

ทั้งสถานตากอากาศบางปูและฟาร์มจะเข้และสวนสัตว์สมุทรปราการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่รู้จักของนักท่องเที่ยวตั้งแต่สมัยเมื่อเริ่มสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นิยมและเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัดจนถึงปัจจุบัน โดยการท่องเที่ยวในช่วงก่อนมีแผนพัฒนาและเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีลักษณะเป็นไปตามศักยภาพของสถานที่ท่องเที่ยววนั้น โดยไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาส่งเสริมการท่องเที่ยว

พัฒนาการการท่องเที่ยวช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 – 3 (พ.ศ.2504- 2519)

การท่องเที่ยวในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1- 3 เป็นช่วงที่ยังไม่มีการบรรจุเรื่องการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาฯ โดยการท่องเที่ยวนั้นได้ดำเนินไปตามนโยบายของนายกรัฐมนตรี ในสมัยต่าง ๆ คือ ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2502-2506) ได้ให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย และมีการจัดตั้งองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (อ.ส.ท.) ขึ้นเมื่อพ.ศ.2503 แต่ยังไม่ได้บรรจุเรื่องการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 – 3 (พ.ศ.2503 – 2519) โดยการท่องเที่ยวดำเนินไปตามนโยบายของผู้นำในแต่ละสมัย ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มุ่งส่งเสริมและเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยโดยพยายามรณรงค์ให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จักของชาวต่างประเทศ ในสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2506 -2516) ได้ดำเนินนโยบายการท่องเที่ยวเช่นเดียวกับสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์² แต่เมื่อถึงรัฐบาลภายใต้การนำของ

¹ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2545) . ข้อมูลวัฒนธรรมภาคกลาง. (CD – ROM)

² ศรีอยุธยา วรากุลวิทย์ .(2546). ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.หน้า 321

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2518-2519) ได้แถลงนโยบายการท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการครั้งแรกต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2518 มีความตอนหนึ่งว่า ¹

“...จะดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง เพราะการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างงานให้คนทำได้มากอย่างและหลายแขนงทั้งนี้โดยจะยกฐานะและขยายบทบาท ตลอดจนความรับผิดชอบขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เทียบเท่าทบวง และจะกำหนดหน้าที่ให้เน้นหนักไปในการสร้างงานอาชีพของประชาชนในชนบท โดยมอบหมายให้ดำเนินการปรับปรุงบริการและพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวในต่างจังหวัด เป้าหมายของการส่งเสริมการท่องเที่ยวตามแนวทางดังกล่าว ไม่เพียงแต่จะขยายงานอาชีพของประชาชนเท่านั้น แต่จะมุ่งไปที่การแสวงเงินตราต่างประเทศ เพื่อรักษาดุลการชำระเงินไว้มิให้ต้องเสียเปรียบอีก...”

ในระบอบนั้น องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้พัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นระบบมากขึ้น โดยร่วมกับบริษัทที่ปรึกษาเนเธอร์แลนด์ จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ (National Plan on Tourism Development)² ซึ่งได้บรรจุการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520 – 2524) เป็นครั้งแรก และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับต่อ ๆ มาได้บรรจุเรื่องการท่องเที่ยวตลอดมา

สำหรับการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1- 3 ซึ่งเป็นช่วงที่รัฐยังไม่กำหนดเรื่องการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนา ฯ ในจังหวัดสมุทรปราการนั้น การท่องเที่ยวจะคล้ายคลึงกับระยะที่ยังไม่มีการจัดทำแผนพัฒนา ฯ โดยเกิดขึ้นตามศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

ในช่วงนี้จังหวัดสมุทรปราการ เกิดสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ได้รับความนิยมนั้นขณะนั้น คือ สว่างคนิवास

¹ สำนักนายกรัฐมนตรี.(2549). คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี คณะที่ 36 ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (Online)

² วินิจ วีรยางกูล .(2532) . การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.หน้า 46

สวางคนิवासเป็นสถานที่พักผ่อนของสมาชิกชาวไทย ตั้งอยู่ที่ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมืองสมุทรปราการ มีพื้นที่ 60 ไร่ เป็นสถานีกาชาดที่ 5 ให้บริการรักษาผู้ป่วยและเป็นสถานที่พักผ่อนสร้างบนพื้นที่ของนายอ้อจื่อเหลียงซึ่งเป็นผู้สร้างและอุปการะโรงพยาบาลประสานมิตร กรุงเทพมหานคร โดยในปี พ.ศ.2494 นายอ้อจื่อเหลียงคิดจะสร้างสถานที่สำหรับรักษาผู้ป่วยเป็นวัดโรคขึ้น ที่ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อขยายโรงพยาบาลประสานมิตร และใน พ.ศ. 2496 นายอ้อจื่อเหลียงได้เดินทางไปในประเทศแถบยุโรป ได้นำความคิดการสร้างสถานพักผ่อนที่มีอยู่มากในยุโรป ซึ่งเป็นประโยชน์ในการรักษาพยาบาลและยังไม่มีในเมืองไทย โดยบริเวณจังหวัดสมุทรปราการใกล้ทะเล อากาศสดชื่นและอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก จึงเปลี่ยนความคิดจากการสร้างโรงพยาบาลมาจัดสร้างสถานที่พักผ่อนขึ้นแทน การก่อสร้างอาคารต่างๆ เริ่มขึ้นเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ.2500 เมื่อแล้วเสร็จ นายอ้อจื่อเหลียงซึ่งมีอายุมากแล้ว จะดูแลกิจการสถานพักผ่อนให้รุ่งเรืองได้ไม่นานจึงตกลงมอบให้สมาชิกชาวไทยและจัดตั้งมูลนิธิอ้อจื่อเหลียงขึ้น ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการกุศลทั่วไปและดำเนินการอุปการะสถานพักผ่อน และเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2503 โดยได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวงและองค์สภานายิกาสมาชิกชาวไทย นายอ้อจื่อเหลียง ได้นำโฉมเกล้า ๕ ถวายที่ดิน 60 ไร่ ที่จังหวัดสมุทรปราการรวมทั้งสังฆาริมทรัพย์และอสังฆาริมทรัพย์ในที่ดิน เมื่อพระราชทานแก่สมาชิกชาวไทย และได้พระราชทานนามสถานพักผ่อนนี้ว่า สวางคนิวาส โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถได้เสด็จพระราชดำเนินประกอบพิธีเปิดสถานพักผ่อนสวางคนิวาส เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2505

สวางคนิวาสมีตึกตรวจโรคพร้อมอุปกรณ์ มีอาคาร 4 ชั้น ดาดฟ้าสำหรับชมทิวทัศน์ และอาคารแยกสำหรับครอบครัว 8 หลัง ภายในบริเวณมีสระน้ำ และคูยาว 2 กิโลเมตร ประกอบด้วยสวนดอกไม้และพันธุ์ไม้นานาชนิดปลูกไว้เป็นระเบียบสำหรับพักผ่อน ทางด้านติดชายทะเลมีสะพานยื่นลงไปทะเล นอกจากนี้ยังมีสัตว์น้ำเลี้ยงไว้ในตู้กระจก ภายในจัดรถราง 1 คัน ไว้ให้ชมเป็นที่ระลึกถึงรถรางในกรุงเทพมหานครในอดีต ทางหน่วยราชการและองค์การต่าง ๆ ใช้หอประชุมใหญ่ของสวางคนิวาสเป็นที่จัดประชุมและสัมมนาเพราะมีที่พักสะดวกและอยู่ไม่ไกลกรุงเทพมหานคร¹

¹ พรรณศิริ จุลกาฬ .(2538).การศึกษาเบื้องต้นของวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดสมุทรปราการ. หน้า

เมืองโบราณ

จัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดสมุทรปราการ เริ่มสร้างขึ้น พ.ศ. 2506 โดยนายเล็กและนางประไพ วิริยะพันธ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมศิลปกรรมที่โดดเด่นของแต่ละภาคของไทย มาถ่ายแบบหรือย่อส่วนไว้ ประกอบด้วยศิลปวัตถุ โบราณสถานและปูชนียสถาน ของไทยในยุคต่าง ๆ จัดเป็นพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีเนื้อที่ 800 ไร่ รูปร่างคล้ายประเทศไทยที่จัดโบราณสถานต่าง ๆ ตามแบบแผนที่ประเทศไทยโดยเริ่มจากใต้สุดของประเทศขึ้นไปตอนเหนือ ทั้งยังมีการขุดคลอง สร้างถนน ให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงโบราณสถานทุกแห่งได้สะดวก¹

ในปัจจุบัน เมืองโบราณเป็นสถานที่จัดงาน สงกรานต์ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ โดยเรียกว่า มหาสงกรานต์เมืองโบราณ สมุทรปราการ เป็นความร่วมมือของจังหวัดสมุทรปราการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวและเมืองโบราณ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่ออนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า เพื่อเพิ่มทางเลือกให้จังหวัดสมุทรปราการเป็นแหล่งท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลสงกรานต์อีกแห่งหนึ่ง รวมทั้งส่งเสริมให้เยาวชนไทยและชาวต่างชาติได้เห็นถึงทัศนคติของชาวตะวันออก ในการให้ความสำคัญต่อสถาบันครอบครัว รูปแบบการจัดงาน มหาสงกรานต์เมืองโบราณ สมุทรปราการ แสดงถึงการอนุรักษ์ประเพณีไทยโบราณ 4 ภาค รวม 6 จุด การแสดง โดยแต่ละภาคจะจัดแสดงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีไทย การแสดง การละเล่นพื้นบ้าน อาหาร และประเพณีสงกรานต์ประจำท้องถิ่นที่มีแต่โบราณโดยนักท่องเที่ยวได้สัมผัสอย่างใกล้ชิด รวมทั้งมีของดีประจำจังหวัดสมุทรปราการให้เลือกซื้อ²

พิพิธภัณฑ์ทหารเรือ

สร้างเมื่อ พ.ศ. 2515 เป็นพิพิธภัณฑ์สถานแบบพิเศษ ตั้งอยู่บนถนนสุขุมวิท อำเภอเมืองสมุทรปราการ ซึ่งอยู่ตรงข้ามโรงเรียนนายเรือ และมีโบราณวัตถุที่เกี่ยวข้องกับกิจการทหารเรือเท่านั้น โดยริเริ่มจัดตั้งขึ้นใน พ.ศ.2466 ได้นำเอาวัตถุของกรมกองต่าง ๆ ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี มาจัดตั้งกองประวัติศาสตร์ขึ้นในกรมเสนาธิการทหารเรือในพระราชวังเดิม กรุงเทพมหานคร

พ.ศ.2496 กองประวัติศาสตร์ได้เปลี่ยนสังกัดไปขึ้นกับกรมธุรการทหารเรือ (กรมสารบรรณทหารเรือ) พ.ศ.2497 กองประวัติศาสตร์ได้ย้ายไปตั้งอยู่ที่ชั้นล่างของราชนาวิกสภา ซึ่งได้จัดแผนกพิพิธภัณฑ์ 2 ห้องทางด้านเหนือและได้ขออนุมัติกองทัพเรือเปิดให้ประชาชนเข้าชมเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2498 จนกระทั่ง พ.ศ.2501 กองทัพเรือได้ย้ายสถานที่ของกองประวัติศาสตร์กลับมาอยู่ในพระราชวัง

¹ กฤษกร วงศ์กรวุฒิ. (2543). *สมุทรปราการ*. หน้า 39 – 46

² การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลางเขต 8 .(2549) . *ปฏิทินท่องเที่ยว : เมษายน* .(Online)

เดิมและย้ายแผนกพิพิธภัณฑ์ไปอยู่ ณ ป้อมพระจุลจอมเกล้า และให้กองประวัติศาสตร์ไปขึ้นตรงกับกรมยุทธการทหารเรือ พ.ศ.2514 กองทัพเรือได้ดำเนินการจัดสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์ทหารเรือขึ้นที่จังหวัดสมุทรปราการ ฝั่งตรงข้ามโรงเรียนนายเรือมีเนื้อที่ 21 ไร่ เป็นอาคาร 2 ชั้น เมื่อสร้างแล้วเสร็จได้ย้ายพิพิธภัณฑ์ทหารเรือจากป้อมพระจุลจอมเกล้ามาจัดแสดง ณ อาคารใหม่เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2515 ทำให้พิพิธภัณฑ์ทหารเรือมีอาคารของตนเองและเปิดให้ประชาชนได้เข้าชม

พิพิธภัณฑ์ทหารเรือทำหน้าที่เก็บรักษาและจัดแสดงวัตถุพิพิธภัณฑ์ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่เกี่ยวกับกิจการทหารเรือ เพื่อใช้ประกอบการศึกษาพิจารณายุทธศาสตร์ ยุทธวิธี และหลักนิยมในการรบของกองทัพเรือ เพื่อให้ข้าราชการทหารเรือ ข้าราชการทั่วไป นักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไปได้เข้าชม เข้าศึกษาและได้รับความเพลิดเพลิน การจัดแสดงวัตถุพิพิธภัณฑ์ในปัจจุบันดำเนินการเป็น 2 ลักษณะ คือการจัดแสดงวัตถุพิพิธภัณฑ์เป็นประจำ เช่น การแสดงวิวัฒนาการของเรือรบไทย อาวุธของทหารเรือ เป็นต้น และการจัดแสดงนิทรรศการเฉพาะเรื่องเป็นครั้งคราว เช่น แสดงเหตุการณ์ ร.ศ.112 เรื่องการจับเรือเชลย เป็นต้น ซึ่งทางพิพิธภัณฑ์ทหารเรือเปิดให้ผู้สนใจเข้าชมโดยไม่เก็บค่าผ่านประตูทุกวันยกเว้นวันจันทร์¹

การท่องเที่ยวในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 – 3 ในจังหวัดสมุทรปราการได้เกิดแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจขึ้นหลายแห่ง ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เหล่านี้มีผลต่อการท่องเที่ยวในช่วงต่อมา โดยการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นเป็นผลพวงมาจากแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นซึ่งเกิดจากการก่อสร้างแหล่งท่องเที่ยวของทั้งภาคเอกชนและภาครัฐบาล

พัฒนาการการท่องเที่ยวช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4

(พ.ศ.2520-2524)

รัฐบาลได้บรรจุแผนพัฒนาการท่องเที่ยวโดยวางนโยบายดังนี้

นโยบาย รัฐบาลจะให้ความสำคัญในด้านการเพิ่มรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศจากการท่องเที่ยวให้สูงขึ้น เพื่อช่วยลดภาวะการขาดดุลการค้าการชำระเงินระหว่างประเทศ

เป้าหมาย กำหนดให้มีนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น โดยเฉลี่ยร้อยละ 11 คือ ใน พ.ศ. 2524 ให้มีนักท่องเที่ยว 2.2 ล้านคน มีวันพักเฉลี่ย 5.5 วัน ทำให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น โดยเฉลี่ยร้อยละ 19 เป็นเงิน 11,700 ล้านบาท

¹ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2545). ข้อมูลวัฒนธรรมภาคกลาง.(CD – ROM)

แนวทางและมาตรการ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยพยายามรักษาตลาดการท่องเที่ยว ที่มีอยู่เดิมและแสวงหาตลาดใหม่ รวมทั้งแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จัดรูปแบบธุรกิจท่องเที่ยว การยกมาตรฐานกำลังคนในธุรกิจท่องเที่ยว¹

จังหวัดสมุทรปราการยังไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ดำเนินไปตามหน่วยงานหรือผู้จัดสร้างดำเนินการพัฒนา โดยจังหวัดสมุทรปราการเกิดแหล่งท่องเที่ยว ในลักษณะนี้ คือ

สวนศรีนครเขื่อนขันธ์หรือสวนบางกะเจ้า

สวนศรีนครเขื่อนขันธ์สร้างขึ้นโดยมติของคณะรัฐมนตรีใน พ.ศ.2520 โดยได้มีมติให้อนุรักษ์ พื้นที่เกษตรริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งตรงข้ามเขตคลองเตย ยานนาวา ให้เป็นปอดกลางเมือง และได้ มอบหมายให้สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ชื่อ ที่สวนรกร้างจากชาวบ้านในตำบลบางกะเจ้า จำนวน 148 ไร่ เพื่อสร้างเป็นสวนสาธารณะ โดยใน พ.ศ. 2535 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อว่า สวนศรี นครเขื่อนขันธ์ แปลว่า สวนสาธารณะที่เป็นศรีแก่นครเขื่อนขันธ์ นอกจากนี้รัฐบาลยังกำหนดให้พื้นที่ 6 ตำบลของอำเภอพระประแดง คือ ตำบลบางกะเจ้า ตำบลบางกอบัว ตำบลบางน้ำผึ้ง ตำบลบาง กระสอบ ตำบลทรงคะนอง และตำบลบางยอ ที่เรียกว่า กระเพาะหมู เป็นเขตสีเขียว ให้คงสภาพสวน ผลไม้แบบดั้งเดิมไว้ โดยควบคุมการสร้างอาคารและโรงงานอุตสาหกรรม²

ในปัจจุบันบริเวณสวนศรีนครเขื่อนขันธ์ ได้จัดการท่องเที่ยวให้เดินทางโดยรถจักร ยานนำ เที่ยวบริเวณโดยรวมและสถานที่ใกล้เคียงเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เข้าด้วยกันในอำเภอพระ ประแดงซึ่ง ในปี พ.ศ. 2549 ได้จัดแนะนำเปิดเส้นทางท่องเที่ยวขึ้น โดยชมรมจักรยานเพื่อสุขภาพ แห่งประเทศไทย ร่วมกับชมรมจักรยานนครเขื่อนขันธ์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร จัดรายการ ไหว้พระ ชมวัดที่พระประแดง เพื่อส่งเสริมและแนะนำการท่องเที่ยวบริเวณอำเภอพระประแดง โดยมี จุดต้นที่วัดไพชยนต์พลเสพย์ ซึ่งเป็นวัดที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 2 จากนั้นขบวนจักรยานต่อไปที่ วัด โปรดเทศเชษฐาราม ตั้งอยู่บริเวณตั้งอยู่บริเวณปากคลองลาดหลวง เพื่อชมจิตรกรรมฝาผนัง จากนั้นที่ จักรยานต่อไปยังวัดทรงธรรมวรวิหาร สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 2 พร้อมกับการสร้างเมืองนครเขื่อน ขันธ์ เพื่อให้เป็นวัดของชาวมอญ จากนั้นขบวนจักรยานจะขึ้นสะพานข้ามคลองลาดโพธิ์เข้าสู่บางกะเจ้า

¹ ศิริ ฮามสุโพธิ์ .(2543). *สังคมวิทยาการท่องเที่ยว*. หน้า 56 - 57

² ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดสมุทรปราการ. (2547). *สมุทรปราการเมืองแห่งการเรียนรู้*.หน้า 54 -

ที่เรียกว่ากระเพาะหมู เข้าสู่ชมรมพื้นฟูอาชีพคนพิการพระประแดง และซื้อจักรยานต่อไปยังวัดป่าเกด ซึ่งสร้างขึ้นสมัยรัชกาลที่ 3 ต่อด้วยวัดกองแก้วและบ้านรูปสมุนไพรมุข เข้าสู่วัดบางน้ำผึ้งนอก และไปสิ้นสุดที่สวนศรีนครเขื่อนขันธ์ ซึ่งภายในสวนจัดภูมิทัศน์สวยงามเป็นเอกลักษณ์และยังรักษาสภาพร่องสวน มีจักรยานและเรือให้เช่าออกกำลังกาย บริเวณใกล้เคียงยังเป็นที่ตั้งของตลาดน้ำบางฝ้ายเป็นตลาดริมคลองเปิดจำหน่ายสินค้าและอาหารในวันเสาร์และวันอาทิตย์เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวซึ่งการเปิดเส้นทางจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวนี้จะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและยังเพิ่มทางเลือกในการท่องเที่ยวให้หลากหลายขึ้น¹ การท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการมีเพียงการดำเนินการก่อสร้างสวนศรีนครเขื่อนขันธ์

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวเมื่อเกิดขึ้นจะดำเนินการพัฒนาไปตามศักยภาพโดยไม่มีมุ่งเน้นเพื่อให้เป็นไปตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 – 2524)

พัฒนาการการท่องเที่ยวช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5

(พ.ศ.2525-2529)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ได้บรรจุเรื่องการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

นโยบาย รัฐจะทำการส่งเสริมและชักจูงให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางมาสู่ประเทศไทยมากขึ้น พักนานวัน และใช้จ่ายมากขึ้น ชะลอการเดินทางออกไปท่องเที่ยวของคนไทยให้น้อยลง ส่งเสริมและสนับสนุนการลงทุน ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งสร้างความมั่นใจและความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

เป้าหมาย เพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศเฉลี่ยร้อยละ 8.4 ต่อปี คือมีนักท่องเที่ยวในปี พ.ศ.2529 จำนวน 2.9 ล้านคน มีวันพักเฉลี่ย 5.5 วัน รายได้จากการท่องเที่ยวประมาณ 50,000 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 21.5 ต่อปี

มาตรการ กำหนดมาตรการในการบำรุงรักษาและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยปรับปรุงพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้แข่งขันกับประเทศอื่นๆได้รวมทั้งปรับปรุงแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อชักจูงนักท่องเที่ยวทั้งต่างประเทศและในประเทศให้เที่ยวเมืองไทยมากขึ้น²

¹ ภาคภูมิ น้อยวัฒน์ .(2549 , พฤษภาคม) . ชื่อสองล้อหรรษา สวนบางกะเจ้า. *อนุสรณ์ อ.ส.ท.* 46(10)

² ศิริ ฮามสุโพธิ์ .(2543). *สังคมวิทยาการท่องเที่ยว*. หน้า 57

จากมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยว ภายในจังหวัดช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 จังหวัดสมุทรปราการยังไม่มีมาตรการและแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่เกิดขึ้นโดยในแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นก่อนช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตนเองไปตามศักยภาพโดยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 นี้ยังไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาจัดการส่งเสริมหรือสร้างกิจกรรมใดๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ โดยยังคงใช้ชื่อเสียงที่มีมาแต่เดิมของแหล่งท่องเที่ยวในการดึงดูดนักท่องเที่ยวเท่านั้น

พัฒนาการการท่องเที่ยวช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534)

นโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 มีดังนี้

1. สร้างระบบความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาการท่องเที่ยวและส่งเสริมการตลาดให้เป็นไปตลอดโดยสอดคล้องและในทิศทางเดียวกัน
2. เน้นการปรับปรุงคุณภาพของสินค้าท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้วและดำเนินการที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 5 ให้ดีขึ้น
3. เสริมสร้างสินค้าท่องเที่ยวให้เป็นระบบและให้เด่นเป็นประจำปี เพื่อนำสินค้านี้ไปเผยแพร่ต่อไป
4. เสริมสร้างการจัดระบบธุรกิจและการบริการทางการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานที่ดีขึ้น
5. เสริมสร้างความมั่นใจ และความปลอดภัยต่อชีวิต และทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว
6. เน้นการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่มีคุณภาพและศักยภาพและมีส่วนแบ่งตลาดในระดับสูง และแสวงหาตลาดท่องเที่ยวใหม่ โดยพิจารณาสภาวการณ์ความผันผวนทางเศรษฐกิจของโลก
7. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในด้านการส่งเสริมการตลาด
8. ส่งเสริมและชักจูงชาวไทยและผู้ที่พักอาศัยอยู่ในประเทศไทยให้เดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น
9. ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในคุณประโยชน์ของการท่องเที่ยว และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของการท่องเที่ยวในท้องถิ่น
10. ส่งเสริมและประสานการลงทุน เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของภาครัฐและเอกชนให้เป็นไปโดยสอดคล้องกัน เพื่อประโยชน์ทางการท่องเที่ยวของประเทศ
11. สนับสนุนการลงทุนการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยว

12. ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงาน ให้มีการลงทุนขนาดกลาง ขนาดเล็ก เพื่อให้รับกับนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศระดับกลางและนักท่องเที่ยวชาวไทย

13. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ให้มีการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว¹

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530 -2534) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ปรับกลยุทธ์การขยายแหล่งท่องเที่ยวใหม่ โดยเน้นความสำคัญในการลดบทบาทของกรุงเทพฯ ในการเป็นศูนย์กลางกระจายนักท่องเที่ยว และเพิ่มบทบาทให้เมืองอื่นๆ มีความสำคัญในการเป็นศูนย์กลางเชื่อมต่อด้านการท่องเที่ยวให้มากขึ้น โดยให้เกิด “วงจรเส้นทางท่องเที่ยว” มีการกระจายนักท่องเที่ยวจากจังหวัดที่เป็นแม่ข่ายศูนย์กลางท่องเที่ยวไปสู่จังหวัดท่องเที่ยวใกล้เคียง โดยให้แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีลักษณะเป็นทั้ง “จุดหมายปลายทาง” ของเส้นทางท่องเที่ยว และ “จุดเชื่อมต่อ” ไปยังแหล่งท่องเที่ยว อื่น ๆ

การกระจายศูนย์กลางการท่องเที่ยวนี้ นอกจากจะเป็นการสนับสนุนการกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาคแล้ว ยังเป็นแนวทางสำคัญที่จะให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกวงจรที่สนใจ และสามารถพักผ่อนอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวได้นานวัน ทำให้เกิดการใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ดังนั้นรูปแบบวงจรเส้นทางท่องเที่ยวจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญ ที่เป็นจุดแข็งในการจูงใจให้นักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางมาถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวภายในประเทศ และลดความสำคัญในการออกไปท่องเที่ยวในต่างประเทศลง ขณะที่นักท่องเที่ยวต่างประเทศให้ความสนใจในความหลากหลายของเส้นทางท่องเที่ยวที่เป็นขอบข่ายสมบูรณ์²

การท่องเที่ยวช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530 – 2534) จังหวัดสมุทรปราการได้เริ่มจัดทำ แผนการลงทุน โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ของจังหวัดสมุทรปราการ และภาคเอกชน โดยมีบริษัท เอส.เจ.เอ. ทริดี จำกัด เป็นผู้ทำการวิจัย ซึ่งในแผนการลงทุนได้จัดทำโครงการส่งเสริมการลงทุนในจังหวัดรวมทั้งได้จัดทำโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวขึ้นในจังหวัดสมุทรปราการ โดยเห็นถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยวรวมทั้งรายได้จากการท่องเที่ยว โดยจัดทำโครงการ ชื่อว่า โครงการฟื้นฟู พัฒนา และปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว³

โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

¹ ศิริ ฮามสุโพธิ์ .(2543). *สังคมวิทยาการท่องเที่ยว*. หน้า 57 - 58

² การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย .(2545) . *โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวภาคกลางฝั่งตะวันออก* . หน้า (2 -1)

³ จังหวัดสมุทรปราการและบริษัทที่ปรึกษา. (2534) . *แผนลงทุนจังหวัดสมุทรปราการ*. หน้า 13

1. ส่งเสริมการจัดนำเที่ยวทั้งในจังหวัดสมุทรปราการ และแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดใกล้เคียง
2. เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัด ทั้งสถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ โบราณสถานศาสนสถานต่าง ๆ
3. พัฒนาขนบธรรมเนียมประเพณีไทย วัฒนธรรมพื้นบ้าน เพื่อจูงใจให้เกิดการท่องเที่ยว
4. ส่งเสริมให้มีสินค้าพื้นเมือง ผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน ทั้งด้านอาหาร สินค้าที่ระลึกของจังหวัด เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

โดยพื้นที่ดำเนินการคือ สถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอต่าง ๆ ทั้งสถานที่ท่องเที่ยว พักผ่อนหย่อนใจ ทั้งบริเวณชายฝั่งทะเล โบราณสถาน ศาสนสถาน และบริเวณอื่น ๆ เช่น ฟาร์มจระเข้ เมืองโบราณ เป็นต้น

โดยสิ่งที่โครงการจะดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ คือ

1. พัฒนาและปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ สถานตากอากาศบางปู สว่างคนิวาส เมืองโบราณ ฟาร์มจระเข้
2. ปรับปรุงโบราณสถาน ศาสนสถาน เช่น พระสมุทรเจดีย์ วัดกลางวรวิหาร วัดอโศการาม เป็นต้น
3. พัฒนาประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีชื่อเสียง เช่น งานสงกรานต์ปากัด การเล่นสะบ้า ประเพณีแข่งเรือของอำเภอพระประแดง และงานประเพณีรับบัว อำเภอบางพลี

เนื่องจากสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ ตั้งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไป กลับภายในวันเดียวได้ จึงมีความประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยว

โดยมีการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ คือ อุทยานประวัติศาสตร์ทหารเรือป้อมพระจุลจอมเกล้า

ป้อมพระจุลจอมเกล้า สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยปรารภถึงป้อมปราการต่าง ๆ ที่เมืองสมุทรปราการซึ่งใช้เป็นที่มั่นในการป้องกันและตั้งรับข้าศึกทางทะเล ล้วนแต่เก่าล้ำสมัยและชำรุดทรุดโทรมมากไม่สามารถใช้ป้องกันบ้านเมืองได้ อีกทั้งในช่วงเวลานั้นประเทศต่าง ๆ แล้วยุโรปขยายอำนาจทำให้เกิดลัทธิล่าอาณานิคม รัชกาลที่ 5 จึงทรงมีพระบรมราชโองการให้ปรับปรุงและซ่อมแซมป้อมปราการเก่า ๆ และทรงมีกระแสรับสั่งให้จัดการสร้างป้อมปราการที่ทันสมัยขึ้นอีกแห่งหนึ่งบริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยา ณ ตำบลแหลมฟ้าผ่า เริ่มสร้างในพ.ศ. 2427 แล้วเสร็จลงเมื่อ พ.ศ. 2436 โดยเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2436 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จทอดพระเนตรและพระราชทานชื่อว่าป้อมพระจุลจอมเกล้า หลังจากก่อสร้างและติดตั้งปืนแล้วเสร็จไม่นานเกิดเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นคือ ในวันที่ 13 กรกฎาคม 2436 เมื่อหมู่เรือรบฝรั่งเศสล่องลำเข้ามาในน่านน้ำไทย

การสู้รบระหว่างไทยกับฝรั่งเศสจึงเริ่มขึ้นที่บริเวณป้อมพระจุลจอมเกล้า และทวีความรุนแรงจนกลายเป็นวิกฤตการณ์ที่เรียกว่า วิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 ¹

เมื่อเวลาผ่านไปป้อมพระจุลจอมเกล้า อยู่ในสภาพทรุดโทรมมาก ถูกปล่อยให้รกร้างและน้ำท่วมสูงและมีต้นไม้ปกคลุมอยู่ทั่วบริเวณ จนกระทั่ง พ.ศ. 2534 กองทัพเรือได้ดำเนินการบูรณะปรับปรุง ให้ป้อมพระจุลจอมเกล้ามีสภาพดีขึ้น เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และเป็นอนุสรณ์สถานเพื่อระลึกถึงการสู้รบและการป้องกันบ้านเมืองในเหตุการณ์ ร.ศ.112 นอกจากการปรับปรุงบริเวณโดยรอบป้อมพระจุลจอมเกล้าให้กลับมาสมบูรณ์แล้ว กองทัพเรือยังได้จัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้น เพื่อเป็นพระราชานุสรณ์และระลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณ และยังตรงกับเหตุการณ์สำคัญ 2 เหตุการณ์ คือ ประการแรก ในปี พ.ศ. 2535 เป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระชนมายุครบ 60 พรรษา ประการที่สอง คือ เป็นปีที่ป้อมพระจุลจอมเกล้ามีอายุครบ 100 ปี ในวันที่ 10 เมษายน พ.ศ.2536 นับเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมในการจัดสร้าง โดยพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระองค์เครื่องแบบเต็มยศจอมพลเรือสวมพระมาลา มีความสูง 4.20 เมตร หรือ 2 เท่าครึ่งของพระองค์จริง ส่วนฐานของพระบรมรูปมีขนาด 935 ตารางเมตร โดยได้ฐานของพระบรมรูปได้จัดเป็นห้องโถง สำหรับจัดกิจกรรมต่างๆของกองทัพเรือและจัดเป็นพิพิธภัณฑ์แสดงประวัติความเป็นมาของป้อมพระจุลจอมเกล้า ด้วยงบประมาณ 32 ล้านบาท โดยวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ.2535 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเป็นองค์ประธานประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ และเมื่อวันที่ 19 มกราคม พ.ศ.2536 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเสด็จเป็นประธานในพิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์ ²

ภายหลังการบูรณะป้อมและก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์แล้วเสร็จ มีประชาชนและผู้สนใจเดินทางเข้าเยี่ยมชมสถานที่และสักการะพระบรมราชานุสาวรีย์เป็นจำนวนมาก กองทัพเรือจึงดำเนินการพัฒนาพื้นที่บริเวณป้อมพระจุลจอมเกล้าและเร่งซ่อมแซมปรับปรุงป็นเสียมอบ ตลอดจนจัดทำพื้นที่แสดงวิวัฒนาการของทหารเรือไทย โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิด้านภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์ ตลอดจนงานด้านการท่องเที่ยว เข้าร่วมปรึกษา สำรวจพื้นที่ และตรวจสอบประวัติของอาคาร

¹ จิราภรณ์ เชื้อไทย .(ม.ป.ป.) . อุทยานประวัติศาสตร์ป้อมพระจุลจอมเกล้า. หน้า 4 - 7

² แหล่งเดิม. หน้า 8 - 11

ต่าง ๆ ที่นำมาแสดงในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์อาวุธกลางแจ้ง บริเวณด้านหน้าของพระบรมราชานุสาวรีย์ โดยใช้ชื่อว่า อุทยานประวัติศาสตร์ทหารเรือป้อมพระจุลจอมเกล้า ทั้งนี้เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในวโรกาสที่ทรงมีพระชนมายุครบ 6 รอบใน พ.ศ.2542 และได้ทำพิธีเปิดอุทยานประวัติศาสตร์ทหารเรือป้อมพระจุลจอมเกล้า เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2542 รูปแบบของอุทยาน ฯ เป็นการจัดวางและตั้งแสดงอาวุธยุทโธปกรณ์ แสดงถึงวิวัฒนาการของกองทัพเรือในการป้องกันประเทศ ตั้งแต่อดีตจนถึงบทบาทในการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเลในปัจจุบัน นอกจากนี้ทางด้านตะวันออกของหมู่บ้าน เป็นป่าชายเลนที่เสื่อมโทรม กองทัพเรือได้ดำเนินการเร่งปลูกป่าชายเลนขึ้นใหม่ ให้มีความอุดมสมบูรณ์ รวมทั้งได้สร้างทางเดินและซุ้มพักผ่อนสำหรับผู้เข้าเยี่ยมชม ซึ่งปัจจุบันบริเวณป่าชายเลนเต็มไปด้วยพันธุ์ไม้ป่าชายเลนและเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ต่าง ๆ ทั้งนกน้ำหลายชนิด ซึ่งในช่วงเย็นนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมสถานที่แห่งนี้จะได้เห็นนกน้ำชนิดต่าง ๆ เช่น นกกระเต็น นกกาน้ำ นกกระสา ภายในป้อมพระจุลจอมเกล้า ยังมีสถานที่ที่น่าสนใจทางประวัติศาสตร์ทหารเรือ คือ เรือหลวงแม่กลอง ซึ่งสร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2478 เป็นเรือที่ปฏิบัติหน้าที่สำคัญต่าง ๆ เช่น เป็นเรือพระที่นั่งในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 8 รัชกาลที่ 9 ในคราวเสด็จพระราชดำเนินไปศึกษาต่อ ณ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เป็นต้น เรือหลวงแม่กลองมีอายุการใช้งานถึง 60 ปี เนื่องในมหาวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลย์สิริราชสมบัติครบ 50 ปี ในพ.ศ. 2539 เป็นปีกาญจนาภิเษก จึงได้นำเรือหลวงแม่กลองจัดเป็นพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง ให้ประชาชนได้เข้าชม โดยภายในลำเรือจัดแสดงห้องต่าง ๆ เช่น ห้องสะพานเดินเรือ ห้องควบคุม ห้องแสดงประวัติความเป็นมา เรือหลวงแม่กลอง เป็นต้น ภายในลำเรือยังมีอาวุธยุทโธปกรณ์ต่าง ๆ และภาพเหตุการณ์ในอดีต ซึ่งเป็นสถานที่ที่ควรไปเยี่ยมชมอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดสมุทรปราการ¹

โดยอุทยานประวัติศาสตร์ทหารเรือป้อมพระจุลจอมเกล้า ได้ปรับปรุงและพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ภายในอุทยาน ฯ จนส่งผลให้อุทยาน ฯ กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดสมุทรปราการ โดยจะเห็นว่า จังหวัดสมุทรปราการได้เริ่มดำเนินการบรรจุเรื่องการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาจังหวัด คือมีการดำเนินงาน โครงการรองรับและส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกัน

พัฒนาการการท่องเที่ยวช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 -2539) ได้เปลี่ยนแปลงแนวทางการพัฒนาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ซึ่งเน้นการขยายตัวของ

¹ จิราภรณ์ เชื้อไทย .(ม.ป.ป.) . อุทยานประวัติศาสตร์ป้อมพระจุลจอมเกล้า. หน้า 18 - 22

ตลาดนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศที่มีรายได้สูง เป็นการกระจายการผลิตและการบริการการท่องเที่ยวไปสู่ส่วนภูมิภาค ซึ่งจากการพยากรณ์การเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศว่าจะมีอัตราการขยายตัว ร้อยละ 5.8 ต่อปี เมื่อเป็นเช่นนี้จะส่งผลให้เกิดความต้องการด้านห้องพักที่เพิ่มขึ้นตามสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังส่งผลต่อการพัฒนาองค์ประกอบอื่น ๆ อาทิ การเพิ่มความหลากหลายของสินค้าและของที่ระลึก และการจัดนิทรรศการอันจะก่อให้เกิดรายได้แก่ท้องถิ่น จากลักษณะดังกล่าวส่งผลให้เกิดปัญหาต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมุ่งให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พร้อมกับการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากร และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการพัฒนาและยกระดับคุณภาพกำลังคนด้านการท่องเที่ยว¹ โดยมีแนวทางและมาตรการดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

1.1 ร่วมมือกับประเทศในอาเซียน เพื่อพัฒนางานจรรยาบรรณการท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซียนมากขึ้น โดยเน้นการร่วมมือทางการตลาดแทนการแข่งขันระหว่างประเทศในภูมิภาคนี้

1.2 กำหนดแนวทางสนับสนุนให้ไทยเป็นประตูทางออกสู่การพัฒนาจรรยาบรรณการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอินโดจีน และประเทศเพื่อนบ้าน

1.3 สนับสนุนการลงทุนของภาคเอกชน ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มจุดดึงดูดความสนใจ นอกจากอาศัยแหล่งศิลปวัฒนธรรม เช่น การท่องเที่ยวทางทะเล และการท่องเที่ยวเพื่อการกีฬาและ สุขภาพ

2. อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรและปัจจัย

2.1 ให้มีแผนแม่บทเพื่อพัฒนาฟื้นฟูสภาพแหล่งท่องเที่ยว และระบบสาธารณูปโภคบริการพื้นฐานต่าง ๆ ทั้งในแหล่งท่องเที่ยวหลัก และแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีศักยภาพในระบบเดียวกับการพัฒนาเมืองหลัก ได้แก่ เมืองพัทยา ภูเก็ต เชียงใหม่ หาดใหญ่ ชะอำ หัวหิน เชียงราย เกาะสมุย สุราษฎร์ธานี กาญจนบุรี พระนครศรีอยุธยา และพื้นที่อีสานตอนล่าง

2.2 นำมาตรการทางกฎหมายควบคุมอาคาร ผังเมือง อุทยานแห่งชาติ และโบราณสถานมาใช้กำกับใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ ของธุรกิจเอกชนในบริเวณรอบ ๆ แหล่งท่องเที่ยว เพื่อป้องกันผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการลงทุนประกอบธุรกิจต่าง ๆ

¹ ศิริ สามสุโพธิ์ .(2543). *สังคมวิทยาการท่องเที่ยว*. หน้า 59 - 60

2.3 สนับสนุนองค์กรของรัฐ ภาคเอกชนและประชาชนในระดับท้องถิ่นเข้ามีส่วนร่วมในการบริหาร บูรณะ จัดการทรัพยากรธรรมชาติและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เช่น น้ำตก เกาะ และหาดทราย ตลอดจนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม เช่น โบราณสถาน แหล่งประวัติศาสตร์

2.4 สนับสนุนบทบาทของภาคเอกชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ มากขึ้นพร้อมกับการปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องให้เอื้อต่อการลงทุนของภาคเอกชน โดยเฉพาะการลงทุนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่เพื่อสนับสนุนการพัฒนาวงจรท่องเที่ยวในภูมิภาค

2.5 เพิ่มประสิทธิภาพการบริการด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ โดยมุ่งการใช้ประโยชน์ในระยะยาวและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว รวมทั้งการปรับปรุงกฎหมายต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการอยู่ในกรอบ ไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยว จนเกิดภาพลบต่อประเทศโดยรวม

3. พัฒนาและยกระดับคุณภาพกำลังคนด้านการท่องเที่ยว

3.1 ขยายการผลิตกำลังคน ทั้งในระดับอุดมศึกษาและวิชาชีพให้ได้ปริมาณ และมีคุณภาพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดของธุรกิจท่องเที่ยว ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

3.2 สนับสนุนภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการลงทุนผลิต และฝึกอบรมกำลังคนด้านต่าง ๆ ให้มีคุณภาพมาตรฐานการบริการในระดับสูง พร้อมทั้งปรับปรุงกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขพระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2476 เพื่อเปิดโอกาสให้ใช้โรงแรมที่มีมาตรฐานสูงเป็นสถานที่ผลิตและฝึกอบรมได้มากขึ้น¹

จากนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 การท่องเที่ยวของประเทศไทยได้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวต่างประเทศและทำรายได้เข้าสู่ประเทศอย่างสูง ทำให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวไปยังจังหวัดต่าง ๆ อย่างมีแนวทางที่แน่นอนมากขึ้น โดยเฉพาะ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ร่วมกับจังหวัดจัดการส่งเสริมฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวและจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดต่าง ๆ โดยในจังหวัดสมุทรปราการเป็นครั้งแรกที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) มาร่วมกับจังหวัดสมุทรปราการ จัดการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ประเพณีรับบัวของอำเภอบางพลีให้เป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไปมากขึ้น ซึ่งประเพณีรับบัวเกิดขึ้นมาเนื่องจากการรับและโยนดอกบัวกันระหว่างชาวอำเภอบางพลีกับชาวบ้านต่างอำเภอ และกลายเป็นที่มาของประเพณีรับบัว ต่อมาสมัยนายชื่น วรศิริ (เพชรบูรณ์ วรศิริ) เป็นนายอำเภอบางพลี ระหว่าง พ.ศ. 2473 -2481 ได้กลับมาฟื้นฟูประเพณีรับบัวขึ้น โดยร่วมกับ พ่อค้า ประชาชนและข้าราชการ โดยทาง

¹ ศิริ ฮามสุโทธิ .(2543). *สังคมิวิทยาการท่องเที่ยว*. หน้า 60 - 61

อำเภอบางพลีได้ตกลงจัดงานประเพณีรับบัวขึ้น คือเริ่มงานวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 และรุ่งขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 เป็นวันรับบัวซึ่งเป็นครั้งแรกที่ทางราชการเข้ามามีส่วนร่วมกับประเพณีรับบัวของชาวอำเภอบางพลี ในการจัดงานรับบัวของทางราชการอำเภอบางพลี ได้มีการแต่งเรือประกวด เริ่มเมื่อ พ.ศ. 2480 และกำหนด ผู้ใหญ่บ้าน จะนำดอกบัว และข้าวต้มมัดมาแจกแก่ผู้มาร่วมงานและผู้จัดเรือเข้าประกวด ในวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 ประชาชนต่างถิ่นและชาวอำเภอบางพลีจะลงเรือล่องไปตามคลองลำโรง ร้องรำทำเพลงกันอย่างสนุกสนาน ในงานประเพณีรับบัวมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ การแห่หลวงพ่อดโต โดยใช้รูปหลวงพ่อดโต จนพ.ศ.2485 ได้ทำหุ่นจำลองหลวงพ่อดโต สานด้วยโครงไม้ปิดกระดาษสีทอง ช่วงกลางคืนมีงานมหรสพฉลอง จนสมัยพระครูพิศาลสมณวัตต์ เป็นเจ้าอาวาสวัดบางพลีใหญ่ใน ได้จัดหล่อรูปหลวงพ่อดโตจำลองขึ้น ในพ.ศ. 2497 จัดขบวนแห่ไปตามลำคลองลำโรงในวันขึ้น 13 ค่ำ เดือน 11 เป็นการประกาศข่าวงานรับบัวให้ประชาชนทราบและวิธีนี้กลายเป็นประเพณีแห่หลวงพ่อดโตก่อนงานรับบัว ประชาชนที่อยู่ริมสองฝั่งคลองลำโรงที่ขบวนหลวงพ่อดโตผ่านจะประดับธงทิว ตกแต่งบ้านเรือนและตั้งโต๊ะหมู่บูชา เข้าวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 มีการประกวดเรือต่าง ๆ ของตำบลใกล้เคียงซึ่งเริ่มขึ้น เมื่อ พ.ศ.2500 โดยเริ่มตั้งแต่ เวลา 6.00 -11.00 น. ¹ ในงานประเพณีรับบัวซึ่งจะตรงกับช่วงเดือนตุลาคมของทุกปี โดยเฉพาะหลังจาก พ.ศ.2535 เป็นต้นมา หน่วยงานต่างๆได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานรวมทั้งยังจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน การประกวดทำอาหารโบราณ เป็นต้น เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวมากขึ้น

การท่องเที่ยวในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเริ่มเข้ามามีบทบาทในการวางแผนการท่องเที่ยวโดยร่วมกับท้องถิ่นจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อให้การท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการเป็นที่รู้จักและแพร่หลายของประชาชนทั่วประเทศมากขึ้น

พัฒนาการการท่องเที่ยวช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)

นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในช่วงของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 -2544) มุ่งเน้นให้การพัฒนาทางการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 ที่ให้ คน เป็นจุดมุ่งหมายหลักในการพัฒนาประเทศ โดยให้ประชาชนทุกกลุ่มมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกระดับ ทั้งด้านการวางแผนและ

¹ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2545) .ข้อมูลวัฒนธรรมภาคกลาง. (CD - ROM)

การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ และเกิดความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมโดยตรง¹ นโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวจึงได้กำหนดไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมการอนุรักษ์ ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรการท่องเที่ยวควบคู่กับสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงคุณภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้สามารถรองรับการขยายตัวของนักท่องเที่ยวในระยะยาวและคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์และมรดกของชาติสืบไป
2. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนรวมทั้งประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทในการร่วมกันแก้ไขปัญหาทางการท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการพัฒนาและบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีคุณค่า ช่วยดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวมากขึ้น
3. สนับสนุนการพัฒนาปัจจัยการให้บริการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะระบบการให้บริการข้อมูลข่าวสารด้วยโครงข่ายคอมพิวเตอร์ทั้งภายในและระหว่างประเทศ
4. ส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งในด้านการพัฒนา และส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว รวมทั้งพัฒนาระบบเครือข่ายการคมนาคมขนส่งและสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการบริการท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภูมิภาคนี้
5. ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในชาติให้เป็นนักท่องเที่ยวที่ดี มีความรักความห่วงหา และช่วยทำนุบำรุงทรัพยากรมรดกทางการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีความโอบอ้อมอารีให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยน้ำใจไมตรีอันดีงามสืบไป
6. ส่งเสริมการผลิตบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีปริมาณสอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีคุณภาพได้มาตรฐานในระดับนานาชาติ เพื่อรองรับนโยบายการเปิดเสรีด้านการค้าบริการ ตลอดจนสนับสนุนให้บุคลากรชาวไทยมีงานทำในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น
7. กำกับดูแลให้นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบธุรกิจในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้รับการคุ้มครองตาม พ.ร.บ. ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 รวมทั้งผลักดันให้มีการกวดขันในมาตรฐานต่าง ๆ ในการให้ความคุ้มครองรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวอย่างจริงจังต่อเนื่องต่อไป
8. ส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและส่งผลดีต่อการพัฒนาสังคมทั้งในระดับ ครอบครัว ชุมชน และสังคมส่วนรวมของประเทศสืบไป

¹ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย . (2544) . *โครงการศึกษาเพื่อจัดทำ แผนปฏิบัติการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9* . หน้า 4-5

9. ส่งเสริมเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่มีคุณภาพเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น พักอยู่นานวัน ใช้จ่ายเพิ่มมากยิ่งขึ้น และเดินทางกระจายไปทั่วภูมิภาค โดยคำนึงถึงขีดความสามารถหรือข้อจำกัดในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง

10. สร้างค่านิยมให้ชาวไทยเพิ่มการเดินทางท่องเที่ยว และจับจ่ายใช้สอยภายในประเทศกระจายไปทั่วภูมิภาคตลอดปี เพื่อเพิ่มดุลการท่องเที่ยงให้มีมากขึ้น และเป็นการกระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่นอันจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาการทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศต่อไป

11. พิจารณาประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวที่จำเป็นและเหมาะสมในลักษณะของการลงทุนร่วมทุน หรือให้การส่งเสริมสนับสนุนการลงทุนเพื่อประโยชน์โดยรวมของชาติและองค์กร¹

ในช่วงระยะเวลาการดำเนินการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 คณะรัฐมนตรีได้มีมติกำหนดให้ปี พ.ศ.2541 – 2542 (Amazing Thailand 1998 - 1999) เนื่องในโอกาสพิเศษ 2 ประการคือ การเป็นเจ้าภาพการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ ครั้งที่ 13 และเนื่องในวโรกาสพระชนมายุครบ 6 รอบ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในปีพ.ศ. 2542 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อรณรงค์ให้มีการเดินทางมาเยือนประเทศไทยและให้นักท่องเที่ยวคนไทยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศให้มากขึ้น²

และเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลในการจัดปีการท่องเที่ยวไทย พ.ศ.2541 – 2542 (Amazing Thailand 1998 - 1999) จังหวัดสมุทรปราการจึงได้จัดการแสดง แสง สี เสียง ภายใต้ชื่อวามหัศจรรย์...เมืองปากน้ำ จัดแสดงเรื่องราวจังหวัดสมุทรปราการในเชิงประวัติศาสตร์เชื่อมต่อกันถึงเป็นอุตสาหกรรมในปัจจุบัน โดยมีมุ่งหวังส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้มากขึ้น ซึ่งงานได้จัดขึ้นระหว่างวันที่ 1 – 10 พฤษภาคม 2541 ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น การจัดแสดง แสง สี เสียง มหัศจรรย์...เมืองปากน้ำ การจัดเทศกาลอาหารทะเล การจัดจำหน่ายและแสดงสินค้าอุตสาหกรรม การจัดแสดงประเพณี ศิลปวัฒนธรรม การทำขนมอาหารพื้นบ้าน และการจัดนำเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ (One Day Tour)³ จากการจัดงานทำให้การท่องเที่ยวของจังหวัดเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 จังหวัดสมุทรปราการยังได้จัดโครงการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ เนื่องในโอกาสฉลององค์พระสมุทรเจดีย์

¹ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.(2545). *โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวภาคกลางฝั่งตะวันออก*. หน้า (2 – 4) – (2 – 5)

² การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย .(2543) . *อลังกาแผ่นดินวัฒนธรรม* . หน้า 37

³ สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ. (2541). *มหัศจรรย์...เมืองปากน้ำ*. หน้า 8 – 9

ครบ 175 ปี คือ โครงการ กิณปู ดูทะเล จัดขึ้นใน พ.ศ. 2544 โดยความร่วมมือของกองทัพเรือ จังหวัดสมุทรปราการ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โครงการ กิณปู ดูทะเล ร่วมสมโภชองค์พระสมุทรเจดีย์ 175 ปี จัดขึ้นในวันที่ 19 – 20 และวันที่ 26 – 27 พฤษภาคม 2544 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดหารายได้ในการบูรณปฏิสังขรณ์องค์พระสมุทรเจดีย์และศาลาทรงยุโรป ทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวสถานที่ต่าง ๆ ในจังหวัดสมุทรปราการ โดยมีกิจกรรม อาทิเช่น ล่องเรือชมปากอ่าวและโบราณสถานบริเวณป้อมพระจุลจอมเกล้าและอุทยานประวัติศาสตร์ทหารเรือ ชมวิถีชีวิตของชาวประมง นมัสการองค์พระสมุทรเจดีย์ เป็นต้น โดยกำหนดการบริการวันละ 2 รอบ¹ ซึ่งต่อมาเส้นทางการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นในโครงการกิณปูดูทะเล ได้กลายเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecological Tourism) เป็นเส้นทางท่องเที่ยวแบบ เข้าไป – เย็นกลับ จัดขึ้นในทุกวันเสาร์และวันอาทิตย์ เวลา 14.00 – 19.00 น. โดยมีรายละเอียดดังนี้ คือ

1. ออกเดินทางโดยลงเรือจากท่าเรือหน้าศาลากลางจังหวัดสมุทรปราการ
2. ล่องเรือชมทัศนียภาพของแม่น้ำเจ้าพระยา
3. จอดเรือชมปากอ่าวและป้อมพระจุลจอมเกล้า
4. ขึ้นเรือที่ท่าเรือเอเซียมารีน่า เดินทางต่อไปยังป้อมพระจุลจอมเกล้าเยี่ยมชมอุทยานประวัติศาสตร์ทหารเรือ เรือรบหลวงแม่กลอง
5. ล่องเรือหางยาว ชมวิถีชีวิตชาวตำบลแหลมฟ้าผ่า
6. พักรับประทานอาหาร เมนูจากอาหารทะเลสด ในบรรยากาศธรรมชาติ
7. เดินทางโดยรถยนต์ไปนมัสการองค์พระสมุทรเจดีย์ เยี่ยมชมนิทรรศการรัชกาลที่ 2 ชื่อขนมจากของทีระลึก
8. ลงเรือกลับศาลากลางจังหวัดสมุทรปราการ สิ้นสุดการเดินทาง²

ซึ่งการท่องเที่ยวในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ของจังหวัดสมุทรปราการทำให้การท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการได้รับความสนใจมากขึ้น ทั้งยังมีส่วนทำให้เกิดการท่องเที่ยวในจังหวัดและเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยยังได้เข้ามามีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการเข้ามีส่วนในการจัดงานสงกรานต์พระประแดง ให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและจัดงานสงกรานต์พระประแดงไว้ในเดือนแห่งการท่องเที่ยวไทย

¹ กองทัพเรือ. (2548). *ข่าวทหารเรือ*. (Online)

² องค์การบริหารส่วนจังหวัด.(ม.ป.ป.). *หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์*. หน้า 45

พัฒนาการการท่องเที่ยวช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9
(พ.ศ.2545-2549)

นโยบายในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 9 ดำเนินการตามแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 โดยองค์การปกครองท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดและควบคุมการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกบริการให้นักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้ทรัพยากรในท้องถิ่นเหล่านั้นได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน การสร้างค่านิยมให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น จะก่อให้เกิดการหวงแหนในทรัพยากรเหล่านั้นและเป็นวิถีทางที่ถูกต้องในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน¹ โดยในแผนพัฒนา ฯ ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

1. พัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มการจ้างงาน กระจายรายได้สู่ชุมชน และการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยดำเนินการพัฒนาท่องเที่ยวเชิงกลุ่มพื้นที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในระดับรองที่มีศักยภาพ พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่ไม่ใช่ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ อย่างถูกวิธี การท่องเที่ยวเชิงเกษตร กิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการกีฬา สวมสุขภาพและสวนสนุก เป็นต้น เพื่อให้เกิดความน่ากลับมาเยี่ยมเยือนของแหล่งท่องเที่ยว

2. ปรับปรุงคุณภาพบริการทางการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานและเพียงพอ โดยให้ความสำคัญต่อการเพิ่มและยกระดับมาตรฐานด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาคาหลอกหลวงเอาเปรียบนักท่องเที่ยว การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว โดยเฉพาะด้านการเข้า-ออก นอกประเทศ การเดินทางในประเทศ การให้บริการข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัยรวมทั้งการพัฒนาคูคลองทางการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและปริมาณสอดคล้องกับความต้องการของตลาด

3. ส่งเสริมบทบาทชุมชนและองค์กรชุมชนในท้องถิ่น ให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างครบวงจร ทั้งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การบำรุงรักษา และการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว โดยรณรงค์สร้างจิตสำนึกและเสริมสร้างความรู้เข้าใจที่ถูกต้องแก่ชุมชนและท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

4. เน้นกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพจากต่างประเทศให้มากขึ้น โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวกลุ่มการประชุม การจัดนิทรรศการนานาชาติ และการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล เพื่อ

¹ ศรัญญา วรากุลวิทย์ .(2546). ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. หน้า 329

เพิ่มสัดส่วนของรายได้ต่อนักท่องเที่ยวและเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยให้มีระบบบริหารจัดการเฉพาะขึ้นมารับผิดชอบ¹

การท่องเที่ยวในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เนื่องจากแนวทางและมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยว สนับสนุนการดำเนินการท่องเที่ยวในลักษณะกลุ่มพื้นที่ จังหวัดสมุทรปราการ ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงรุกขึ้น ในลักษณะการร่วมกลุ่มจังหวัด โดยมีชื่อว่า กลุ่มจังหวัดเบญจบุรพาสุวรรณภูมิ ประกอบด้วยจังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดนครนายก จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดสระแก้ว เป็นความพยายามร่วมกันของภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาเศรษฐกิจในกลุ่มอนุภูมิภาค โดยความร่วมมือในลักษณะพหุภาคี เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงถึงกัน พึ่งพาอาศัยกันปฏิบัติการสู่ความสำเร็จร่วมกัน โดยจัดตั้งคณะประสานงานการท่องเที่ยว คือ คณะ กรอ.จังหวัด หรือ คณะอนุกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน ซึ่งได้ร่วม จัดทำ แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงรุกขึ้น เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวและตลาด พ.ศ. 2547 – 2549 ขึ้น โดยกำหนดไว้ดังนี้ คือ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะ 3 ปี ของกลุ่มเบญจบุรพาสุวรรณภูมิ

1. วิสัยทัศน์

กลุ่มเบญจบุรพาสุวรรณภูมิร่วมกันพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวสู่มาตรฐาน

2. พันธกิจ

2.1 ดำเนินการพัฒนาโดยมุ่งเน้นผลประโยชน์ของนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น โดยส่วนร่วมเป็นสำคัญ

2.2 สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนเพื่อส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยว

2.3 มุ่งพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวด้วยความรู้้อย่างต่อเนื่อง

3. เป้าหมาย

3.1 จัดให้มีเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวในลักษณะพหุภาคีไว้เป็นแกนหลักในการประสานพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกจังหวัดและของกลุ่มจังหวัดอย่างเข้มแข็ง

3.2 เพิ่มจำนวนกลุ่ม หรือ องค์กรชุมชนเพื่อการพัฒนาด้านท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของแต่ละท้องถิ่น เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยว ตลอดจนอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตนได้อย่างต่อเนื่อง

¹ คณะทำงานประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดเบญจบุรพาสุวรรณภูมิ . (2546). *โครงการพัฒนาและจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงรุกกลุ่มเบญจบุรพาสุวรรณภูมิ* . หน้า 8

3.3. ยกย่องระดับความรู้ความเข้าใจให้กับบุคลากรชุมชน ท้องถิ่น ผู้ประกอบการ แรงงาน อาสาสมัครเยาวชน ผู้ให้บริการ และผู้เกี่ยวข้อง ให้มีจิตสำนึกด้านต่าง ๆ และมีทักษะ ความสามารถในการบริหาร การบริหารการท่องเที่ยวของตนได้อย่างมีคุณภาพยั่งยืน

3.4. เพิ่มขีดความสามารถผู้ประกอบการรายย่อย และ วิสาหกิจชุมชน ให้สามารถ พัฒนาคุณภาพสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวได้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวได้รับการบริการทางการท่องเที่ยวที่ดีขึ้น

3.5. มีเรื่องราว เรื่องเล่า และตำนานท้องถิ่นในแต่ละจังหวัดไว้เป็นหลักฐาน เพิ่มขึ้น เพื่อสารประโยชน์แก่นักท่องเที่ยว

3.6. เพิ่มงบประมาณเพื่อพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานทางการท่องเที่ยว ที่ยังขาดอยู่ เช่น ศูนย์ให้บริการท่องเที่ยว ป้ายบอกทางขนาดต่าง ๆ เส้นทางทางการท่องเที่ยวที่สะดวก ง่ายข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ หรือ อื่น ๆ ให้อยู่ในระดับที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ ด้วยตนเองได้อย่างมั่นใจและปลอดภัย

3.7. เพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวรายจังหวัดปีละไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 และ นักท่องเที่ยวเดินทางเยี่ยมเยือนชุมชนมากขึ้น

3.8. มีสื่อใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของ 5 จังหวัดอย่าง พอเพียงแหล่งท่องเที่ยวใน 5 จังหวัดเป็นที่รู้จักและสนใจของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

3.9. มีแผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวในกลุ่ม 5 จังหวัดต่อเนื่อง หลังจาก ปี พ.ศ.2549

4. กลยุทธ์และกระบวนการพัฒนา

4.1 กลยุทธ์สร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

แนวทางการพัฒนา

4.1.1 ส่งเสริมการรวมกลุ่มจัดตั้งองค์กร เครือข่ายของชุมชน และสนับสนุนให้ชุมชนมี ส่วนร่วมในการวางแผน จัดและกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสม

4.1.2 ปลูกสร้างจิตสำนึกร่วมกันของชุมชนให้ตระหนักถึงทรัพยากรและมรดกชุมชน

4.1.3 ส่งเสริมจัดให้มีแผนแม่บทการท่องเที่ยวชุมชน บนพื้นฐานความต้องการของ ชุมชน

4.2 กลยุทธ์การให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึก

แนวทางการพัฒนา

4.2.1 ส่งเสริมกระบวนการประชุม การประชุมเชิงปฏิบัติการและเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน

4.2.2 ส่งเสริมการดูงาน เพื่อเปิดโลกทัศน์ทางวิชาการและอาชีพแก่ประชาชน

4.2.3 สนับสนุนการศึกษาสืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่นชุมชน

4.2.4 ผลักดันให้สถาบันการศึกษากำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในท้องถิ่น เพื่อสร้างจิตสำนึก และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพได้

4.2.5 ส่งเสริมให้เยาวชนเข้ามามีบทบาทในการร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับวัย

4.3 กลยุทธ์การวิจัยศึกษา ค้นคว้า สืบค้น

แนวทางการพัฒนา

4.3.1 ส่งเสริมการผนึกกำลังความร่วมมือระหว่างองค์กร ชุมชน นักวิชาการ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของระบบการวิจัยทางการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม

4.3.2 ควรมีการศึกษาวางกรอบการวิจัยอย่างเป็นองค์รวมและมีระบบร่วมกันโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรากฐานพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น งานวิจัยเพื่อสร้างความรู้ท้องถิ่น งานวิจัยรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ และความเชื่อมโยงระหว่างทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ งานวิจัยเพื่อการตลาด และศึกษาติดตามพฤติกรรมนักท่องเที่ยวภายในประเทศ งานวิจัยเพื่อสร้างแนวนโยบายการพัฒนา ฯลฯ

4.3.3 การพัฒนาบุคลากรชุมชนเพื่อเป็นนักวิจัยชุมชนท้องถิ่น

4.4 กลยุทธ์การพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

แนวทางการพัฒนา

4.4.1 พัฒนาองค์ความรู้ทุกสาขาแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง

4.4.2 จัดทำแผนพัฒนาและกำหนดมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้บริการใน

แหล่งท่องเที่ยว

4.4.3 ดึงองค์กรอาสาสมัครพัฒนาท่องเที่ยวและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน

ดูแล

4.4.4 มีแผนแม่บทการพัฒนาที่ชัดเจน ทั้งในระดับกลุ่มจังหวัด จังหวัด และชุมชน

ท้องถิ่น

4.4.5 ผลักดันให้พื้นที่ท่องเที่ยวที่เสี่ยงต่อการถูกทำลายหรือความเปราะบาง ได้

ประกาศและบังคับใช้ Zoning เช่น ละคร

4.4.6 ขยายกำลังการรองรับของสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกให้ทันกับ

จำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น เพื่อไม่ให้เกิดมลภาวะ เช่น ขยะ น้ำเสีย

4.5 กลยุทธ์ส่งเสริมการลงทุนแก่ผู้ประกอบการรายย่อยและวิสาหกิจชุมชน

การส่งเสริมการลงทุน เป็นมาตรการที่รัฐพึงจัดขึ้นเพื่อกระตุ้น และพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยงให้มีศักยภาพเกิดขึ้นในทุกระดับของการบริการ ซึ่งในที่นี้เน้นที่ ผู้ประกอบการรายย่อย และวิสาหกิจชุมชน เป็นเพราะทั้งสองกลุ่มนี้ถือได้ว่าเป็นคลื่นลูกใหม่ของห่วงโซ่ด้านเศรษฐกิจ ที่ขยายจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งกระจายอยู่ในทุกพื้นที่ ซึ่งหากปล่อยให้ดำเนินการโดยปราศจากการส่งเสริมการลงทุน ก็จะมีสภาพที่ไม่สามารถแข่งขันได้ เกิดการลงทุนแบบเสี่ยงภัย ตลอดจนการสร้างผลิตภัณฑ์และบริการที่ด้อยคุณภาพขึ้นเคลื่อนภูมิภาค โดยไม่ได้ตั้งใจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อหลักการผลิตที่ดีกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

แนวทางการพัฒนา

4.5.1 เพิ่มสาขาการให้คำปรึกษาการลงทุนในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน และพัฒนาหน่วยดังกล่าวให้สามารถรองรับการขยายตัวธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ของผู้ประกอบการรายย่อยและวิสาหกิจชุมชน

4.5.2 ให้การศึกษาอบรม คำปรึกษา ผู้ประกอบการรายย่อยและวิสาหกิจชุมชน ให้มีความรู้ด้านการจัดทำแผนลงทุนธุรกิจของตนได้ด้วยตนเอง ก่อนตัดสินใจลงทุน

4.5.3 ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ประกอบการมีทักษะบริหารจัดการธุรกิจ และเกิดประสบการณ์ที่สามารถจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.5.4 ช่วยเหลือทางวิชาการในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์และการบริการท่องเที่ยว ที่ตรงกับความต้องการของตลาด

อำนวยความสะดวกด้านสินเชื่อการลงทุนให้กระจายและครอบคลุมในทุกสาขากิจการ

4.5.5 เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้ประกอบการเดิมที่อยู่ในสภาวะต้องการความช่วยเหลือ เพื่อฟื้นฟูกิจการสู่ความสำเร็จ

4.5.6 จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานทางการประกอบการ ที่เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจ ตลอดจนการลดและขจัดปัญหาอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการลงทุนประกอบการ

4.5.7 ติดตามความก้าวหน้าและให้ความช่วยเหลือ ด้วยการส่งเสริมกระบวนการพึ่งพากันเองในลักษณะการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ

4.6 กลยุทธ์ส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์

ในปัจจุบัน การระดมหรือการผนึกกำลังจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและเอกชนทั้งหมด ยังไม่ได้ถูกนำออกมาใช้ประโยชน์เพื่อขงเคลื่อนในด้านการส่งเสริมการตลาดและประชาสัมพันธ์อย่างเต็มที่ เป็นเพราะด้วยการพัฒนาแบบต่างคนต่างทำ รวมทั้งภาครัฐมีทัศนคติว่าเรื่องการตลาดเป็นเรื่องเอกชนเท่านั้น ทำให้พลังความร่วมมือในการพัฒนาจำนวนนักท่องเที่ยว

ตลอดจนความเข้าใจเกี่ยวกับสินค้าและบริการท่องเที่ยวในท้องถิ่นไม่เป็นที่รับรู้ทั่วถึงเท่าที่ควร และรวมถึงแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านนี้ก็ถูกจำกัดส่งเสริมอยู่แต่ในจังหวัดท่องเที่ยวหลัก ๆ ของประเทศ ข้อมูลที่จำกัดแคบ และการใช้เครื่องมือการตลาดและประชาสัมพันธ์ที่อยู่อย่างไม่เต็มศักยภาพ ถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาที่ต่อไปนี้ควรจะได้รับการปฏิรูปอย่างจริงจัง

แนวทางการพัฒนา

- 4.6.1 รับฟังความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการกำหนดแผนกลยุทธ์การพัฒนา
- 4.6.2 ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อผลึกกำลังของสื่อเผยแพร่ และหน่วยประชาสัมพันธ์ทั้งระบบเข้าร่วมพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว
- 4.6.3 ร่วมกันค้นหา IMAGE และพัฒนาแนวความคิดและเรื่องราวของภูมิภาค เพื่อดึงดูดความสนใจและนำมาเป็นจุดขายสำหรับแหล่งท่องเที่ยว ก่อนที่จะทำแผนปฏิบัติการการตลาดและแผนพัฒนาด้านกายภาพ
- 4.6.4 พัฒนาสินค้าและบริการให้ตรงกับความต้องการของตลาด
- 4.6.5 จัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวตามจุดผ่านสำคัญของนักท่องเที่ยว
- 4.6.6 ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวช่วงเทศกาล รวมถึงการจัดโปรแกรมกิจกรรมการท่องเที่ยวราคาพิเศษต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นการเดินทาง
- 4.6.7 พัฒนาระบบข้อมูล กลไก และการประชาสัมพันธ์กิจกรรม ให้เอื้ออำนวยการท่องเที่ยวพหุประสงค์ (Multi Purose หรือ Combination Tour) ในประเทศไทย
- 4.6.8 ส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในการเลือกใช้สื่อประชาสัมพันธ์ให้ได้กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม ตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ
- 4.6.9 มีการดำเนินการประชาสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องและจัดสรรงบประมาณด้านพัฒนาให้เพียงพอ
- 4.6.10 ใช้นวัตกรรมทางการตลาดเข้าช่วย

4.7 กลยุทธ์การบริหารจัดการที่ดี

การกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น เป็นกระแสความเปลี่ยนแปลงที่ช่วยให้เกิดกระจายความเจริญ และลดความแออัดของแหล่งท่องเที่ยวหลักและเมืองใหญ่ออกสู่พื้นที่เสริมอื่นๆ ในชนบท แต่ทว่าองค์กรท้องถิ่นซึ่งเป็นองค์หลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกพื้นที่ของประเทศ ยังขาดความรู้ความเข้าใจ และยังไม่มีความตระหนักในภารกิจในระยะที่ผ่านมาอย่างชัดเจน นอกจากนี้ชุมชนท้องถิ่นเองยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องบริหารจัดการ และการขอรับสนับสนุนงบประมาณ ดังนั้น

หากจะสร้างการบริหารจัดการที่ดี ควรมีการดำเนินการด้านการพัฒนาบุคลากร หรือองค์กร เครือข่ายเป็นสำคัญ

แนวทางการพัฒนา

4.7.1 เตรียมพร้อมและพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการท่องเที่ยวให้แก่ผู้บริหารและปฏิบัติการในองค์กรท้องถิ่น รวมทั้งการจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมและศูนย์บริการข้อมูลทางวิชาการให้บุคลากรท้องถิ่น

4.7.2 จัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกับกับท้องถิ่น โดยกำหนดนโยบาย วางแผน ดำเนินการและประเมินผลการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวให้ชัดเจนและโปร่งใส

4.7.3 จัดการประสานงานเชื่อมโยงกับเครือข่ายการท่องเที่ยวที่มีในภูมิภาคเพื่อสร้างพลังการพัฒนา

4.7.4 จัดหางบประมาณเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นหมวดงบกลาง โดยจะใช้เป็นแหล่งทุน หรือกองทุนที่จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยรวม

4.7.5 มีการวัดและประเมินผลรายได้ที่มาจากการท่องเที่ยว

4.7.6 สนับสนุนให้รางวัลสำหรับแหล่งท่องเที่ยวดีเด่น

4.7.7 สนับสนุนให้มีการศึกษาดูงาน และสัมมนากับท้องถิ่นที่มีความสำเร็จในด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว

4.7.8 สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน สินค้าชาวบ้าน อุตสาหกรรมชนบท (OTOP) อุตสาหกรรมในครัวเรือนร่วมถึงสิ่งแวดล้อมชุมชน เพื่อเป็นการสร้างฐานพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น พร้อมทั้งรองรับการกระจายรายได้และความเจริญเติบโตทางการท่องเที่ยวแผนโครงการ ในระยะ 3 ปี โดยกลุ่มจังหวัด ¹

สำหรับจังหวัดสมุทรปราการได้กำหนดแผนพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการในปีงบประมาณ พ.ศ. 2547 - 2549 โดยกำหนดกลยุทธ์และมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกลยุทธ์พัฒนาเพื่อสร้างขีดความสามารถและศักยภาพการท่องเที่ยวให้เข้มแข็งและยั่งยืนโดยการปรับกระบวนการจัดการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนา ทั้ง 3 ฝ่าย ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชนและประชาชนเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่

¹ คณะทำงานประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว กลุ่มจังหวัดเบญจบูรพาสุวรรณภูมิ.(2546) . *โครงการพัฒนาและจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงรุก กลุ่มจังหวัดเบญจบูรพาสุวรรณภูมิ*. หน้า 96-103

1. ด้านการประชาสัมพันธ์ โดยประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและศิลปวัฒนธรรมงานประเพณีที่สำคัญของจังหวัดไปยังจังหวัดต่าง ๆ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ในทุกรูปแบบ ใช้สื่อทุกประเภท และจัดให้มีศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวของจังหวัดในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ โดยเฉพาะตามสถานที่สำคัญหรือสถานที่เหมาะสม

2. สนับสนุนบทบาทขององค์กรการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนจังหวัด ให้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตท้องถิ่นของตนเองโดยเฉพาะการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมท้องถิ่น เพื่อเพิ่มรายได้กับประชาชนในท้องถิ่น โดยใช้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นอาชีพเสริมนอกเหนือจากอาชีพหลัก ในลักษณะของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว

3. พัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดที่สำคัญ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวประเภททางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์หรือศิลปกรรม ให้มีสภาพภูมิทัศน์ที่สวยงาม เป็นระเบียบ ตามสภาพทางธรรมชาติหรือสภาพทางประวัติศาสตร์ดั้งเดิม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวหรือเป็นจุดขายที่สำคัญของจังหวัด

4. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งเส้นทางคมนาคม ระบบสาธารณูปโภค และบริการต่าง ๆ สำหรับนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ได้แก่ ที่จอดรถ ร้านค้า บ้านพัก เป็นต้น ให้อยู่ในสภาพดีได้มาตรฐาน

5. ฟื้นฟูบูรณะโบราณสถานหรือแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์หรือศิลปกรรมที่สำคัญของจังหวัด โดยให้ความสำคัญในเรื่องการดูแลรักษาในรูปแบบทางสถาปัตยกรรม

6. ส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือเชิงนิเวศน์ สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งการท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์ ซึ่งต้องมีการอบรมสร้างความเข้าใจหรือสร้างจิตสำนึก ให้ประชาชนในท้องถิ่นที่นักท่องเที่ยวนิยมนิยมไปท่องเที่ยวและพักค้างแรม เข้าใจหลักการเป็นเจ้าบ้านที่ดี เพื่อสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยว

7. พัฒนาการคมนาคมขนส่ง โดยเฉพาะเส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว ให้อยู่ในสภาพดีได้มาตรฐาน เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการเดินทาง

8. ส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และงานประเพณีเทศกาลประจำปีที่สำคัญของจังหวัด เช่น งานนมัสการองค์พระสมุทรเจดีย์ เทศกาลสงกรานต์ปากลัด (พระประแดง) งานประเพณีรับบัว

9. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ประกอบการร้านค้า หรือประชาชนท้องถิ่น พัฒนาและปรับปรุงคุณภาพสินค้า ของที่ระลึกให้มีคุณภาพ ตลอดจนสร้างจิตสำนึกหรือค่านิยมเรื่องการบริหารนักท่องเที่ยว

10. พัฒนาบุคลากรในด้านการท่องเที่ยวหรือเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งในภาครัฐและเอกชนให้มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะในอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ตลอดจนการสร้างจิตสำนึก และมีความรับผิดชอบในหน้าที่และการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ให้กับนักท่องเที่ยว

11. ส่งเสริมและสนับสนุนกิจการตำรวจท่องเที่ยว เพื่อสร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินนักท่องเที่ยวในขณะที่พักหรือท่องเที่ยวในจังหวัด

12. ให้องค์กร กอ.จ.จังหวัด (คณะอนุกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน) ให้เป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด ทั้งด้านการกำหนดนโยบายแนวทางการพัฒนา การแก้ปัญหา ตลอดจนการสร้างการลงทุนเรื่องการท่องเที่ยวในจังหวัด

13. ส่งเสริมความร่วมมือกับจังหวัดใกล้เคียงในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

14. สนับสนุนการรวมตัวกันเป็นชมรมหรือสมาคมด้านการท่องเที่ยวเพื่อร่วมดำเนินงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกับภาครัฐ

15. จัดให้มีแผนแม่บทในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2545 – 2549) ¹

และจากแนวทางการร่วมกลุ่มการพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดสมุทรปราการจึงถูกบรรจุอยู่ในความดูแลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลาง เขต 8 ประกอบด้วยจังหวัดในกลุ่มเบญจบุรพาสุวรรณภูมิ คือจังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดนครนายก จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสระแก้ว และจังหวัดสมุทรปราการ โดยมีสำนักงานตั้งอยู่ที่ 182/88 หมู่ 1 ถนนสุวรรณศร ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ซึ่งดูแลการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด

จากกลยุทธ์และมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการได้รับการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น การบริการ การจัดสาธารณูปโภค การประชาสัมพันธ์ ทั้งยังเป็นความร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาชน เข้ามีส่วนร่วมดูแล จากการกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว จังหวัดสมุทรปราการได้กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวในลักษณะ One Day Trip in Samutprakan ขึ้น โดยมีเส้นทางที่สำคัญ คือ

เส้นทางที่ 1 “ ล่องเรือชมวิถีชีวิตปากแม่น้ำเจ้าพระยา – ยลอุทยานประวัติศาสตร์เขตกุหลาบ ชมปู ดุทะเลที่บ้านสาขลา “ เส้นทางฝั่งอำเภอพระประแดง โดยเริ่มจากการนมัสการองค์พระสมุทรเจดีย์ และลงเรือที่ท่าเรือพระสมุทรเจดีย์ เพื่อล่องเรือชมวิถีชีวิต บริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยา ชมป่าชายเลน และป้อมพระจุลจอมเกล้า ฯ ขึ้นฝั่งที่อุทยานประวัติศาสตร์ทวารวดี เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์

¹ คณะทำงานประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยว กลุ่มจังหวัดเบญจบุรพาสุวรรณภูมิ.(2546) . *โครงการพัฒนาและจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงรุก กลุ่มจังหวัดเบญจบุรพาสุวรรณภูมิ*. หน้า 43 - 44

จากนั้นเดินทางโดยรถยนต์ไปยังหมู่บ้านสาขลา รับประทานอาหารทะเลสดจากทะเล ชมหมู่บ้านสาขลาท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมชมวิถีชาวประมง เลือกซื้ออาหารทะเล และนั่งเรือไปตามลำคลองตาเพิ่ม ชมวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน การจับหอยแครง การเลี้ยงหอยแมลงภู่วังกุ่ม วังปู

เส้นทางที่ 2 “ศึกษางานวิจิตรศิลป์ ดูตะโขงอาบน้ำ ยลเมืองโบราณ ชมพระอาทิตย์อัสดงที่บางปู “ เส้นทางสู่ปากน้ำ อำเภอเมืองสมุทรปราการ เริ่มต้นโดยชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ประติมากรรมลอยตัวรูปช้างสามเศียร เดินทางชมการแสดงจับจระเข้ด้วยมือเปล่าที่ฟาร์มจระเข้และสวนสัตว์สมุทรปราการ จากนั้นขับรถชมเมืองโบราณ รับประทานอาหารกลางวันในบรรยากาศของตลาดน้ำไทย ชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติใหญ่กับงานประติมากรรมเลื่องชื่อกว่า 116 แห่ง และเดินทางต่อไปยังบางปู ชมทัศนียภาพและฝูงนกต่าง ๆ ชมพระอาทิตย์ตกที่ปากอ่าวไทย

เส้นทางที่ 3 “อิมบูนู – สุขใจ บนเส้นทางสายธรรมะ สัมผัสวิถีชีวิตริมสวน ชมสวนเสือแห่งแรกของประเทศไทย “ ให้เส้นทางอำเภอบางพลี ซึ่งเริ่มจากการนมัสการ พระพุทธรูปปางไสยาสน์ ที่วัดบางพลีใหญ่กลาง และเดินทางต่อมานมัสการหลวงพ่อดโตที่วัดบางพลีใหญ่ใน และทุกปีจะมีงานประเพณีรับบัวในเช้าวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี และรับประทานอาหารกลางวัน จากนั้นล่องเรือชมวิถีชีวิตสองฝั่งคลองตามลำคลองสำโรงสู่บางโหลง ชมวิถีชีวิตชาวสวนมะม่วง การเลี้ยงปลาสด ชมฟาร์มงูเห่าและฟาร์มเสือที่บางโหลง

เมื่อวันที่ 28 ก.ย. 2549 นั้นได้เปิดใช้ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิอย่างเป็นทางการ โดยรัฐบาลกำหนดให้ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิเป็นท่าอากาศยานหลักของประเทศและเป็นศูนย์กลางการบินในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิเป็นท่าอากาศยานนานาชาติที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริม เศรษฐกิจ สังคม และการท่องเที่ยว สำหรับผู้ที่เดินทางโดยสารเครื่องบิน ผู้ที่มาส่งญาติขึ้นเครื่องบิน และนักท่องเที่ยวที่รอต่อเครื่องบินไปยังจุดหมายมีเวลารอตั้งแต่ 4 – 7 ชั่วโมงนั้น ทางการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคกลาง เขต 8 ได้จัดแนะนำเส้นทางท่องเที่ยวรอบ ๆ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ในจังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 5 เส้นทาง เพื่อใช้เป็นแนวทางการเดินทางท่องเที่ยว ในโอกาสที่เดินทางมายังสนามบินสุวรรณภูมิ โดยเส้นทางท่องเที่ยวประกอบด้วย

เส้นทางที่ 1 ใช้เวลารวม 7 ชั่วโมง 50 นาที ประกอบด้วย

ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ – พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร – เมืองโบราณ – ฟาร์มจระเข้และสวนสัตว์สมุทรปราการ

เส้นทางที่ 2 ใช้เวลารวม 4 ชั่วโมง ประกอบด้วย

ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ – ฟาร์มจระเข้และสวนสัตว์สมุทรปราการ – สถานตากอากาศบางปู – เมืองโบราณ

เส้นทางที่ 3 ใช้เวลารวม 4 ชั่วโมง 45 นาที ประกอบด้วย

ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ – ตลาดโบราณบางพลีใหญ่ – วัดบางพลีใหญ่ใน – วัดบางพลีใหญ่
กลาง

เส้นทางที่ 4 ใช้เวลารวม 4 ชั่วโมง 40 นาที ประกอบด้วย (จังหวัดฉะเชิงเทรา)

ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ – ตลาดคลองสวน 100 ปี – วัดโสธรวรารามวรวิหาร - ล่องเรือชม
แม่น้ำบางปะกง – ตลาดบ้านใหม่ – วัดจีนประชาสโมสร – วัดอุภัยภาติการาม

เส้นทางที่ 5 ใช้เวลารวม 6 ชั่วโมง ประกอบด้วย

ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ – ตลาดคลองสวน – ล่องเรือชมโลมา – ซิมปลากะพง – เทียวดงนก
(ปลายเดือนตุลาคม – กุมภาพันธ์)¹

การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในขณะนี้ มีลักษณะบูรณาการเชื่อมโยงการท่องเที่ยว ทั้งยังร่วมมือกัน
ของทั้งภาครัฐและภาคเอกชน และรูปแบบการท่องเที่ยวชนิดแบบวันเดียว (One day Tour) การ
ท่องเที่ยวช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ช่วงที่มีการกำหนด รูปแบบการจัด
กิจกรรมและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างจริงจังและเป็นระบบไว้ในแผนพัฒนาจังหวัด ทั้งยังได้กำหนด
รูปแบบกลุ่มการท่องเที่ยวขึ้น เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในจังหวัดใกล้เคียง คือกลุ่มเบญจสุวรรณภูมิ
ทั้งแยกแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดไว้อย่างมีรูปแบบและเป็นระบบมากขึ้น รวมทั้งได้เริ่ม
จัดเก็บข้อมูลการท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น รายได้ จำนวนนักท่องเที่ยว แสดงให้เห็นถึงการเห็นความสำคัญ
ของการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับจังหวัด

¹ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคกลาง เขต 8 .(2549) . *เที่ยวเมืองไทยใกล้กรุงเทพ ฯ รอบท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ* .(Online)

ตาราง 7 แสดงพัฒนาการการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	พัฒนาการการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการ
ก่อนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	เกิดแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญคือ พระสมุทรเจดีย์ สถานตากอากาศบางปู ฟาร์มจระเข้และสวนสัตว์สมุทรปราการ และแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักในปัจจุบัน
แผนพัฒนาฯ ๓ ๑.1-3 (พ.ศ.2504 – 2519)	การท่องเที่ยวยังไม่ถูกบรรจุในแผนพัฒนาฯ แต่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญเกิดขึ้น คือ พิพิธภัณฑ์ทหารเรือ เมืองโบราณ สว่างคนิวาส
แผนพัฒนาฯ ๓ ๔ (พ.ศ.2520 – 2524)	เริ่มบรรจุเรื่องการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาฯ แต่จังหวัดสมุทรปราการยังไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องการท่องเที่ยวโดยตรง
แผนพัฒนาฯ ๓ ๕ (พ.ศ.2525 – 2529)	จังหวัดสมุทรปราการยังไม่มีมาตรการและแหล่งท่องเที่ยวใหม่เกิดขึ้นโดยยังใช้ชื่อเสียงที่มีมาแต่เดิมของแหล่งท่องเที่ยวนั้นในการดึงดูดนักท่องเที่ยว
แผนพัฒนาฯ ๓ ๖ (พ.ศ.2530 – 2534)	จังหวัดสมุทรปราการ จัดทำแผนลงทุน โดยจัดทำโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวบรรจุไว้ ชื่อว่า โครงการฟื้นฟู พัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว โดยจังหวัดสมุทรปราการได้จัดฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เช่น อุทยานประวัติศาสตร์ทหารเรือป้อมพระจุลฯ

ตาราง 7 (ต่อ)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	พัฒนาการการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการ
แผนพัฒนา ฯ ๑.๗ (พ.ศ.2535 -2539)	การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เข้ามาร่วมจัดกิจกรรมส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ประเพณีรับบัวของชาวอำเภอบางพลีให้นักท่องเที่ยวทั่วไปรู้จัก
แผนพัฒนา ฯ ๑.๘ (พ.ศ.2540 – 2544)	พ.ศ.2541 จังหวัดสมุทรปราการจัดงานแสดง แสง สี เสียง มหัศจรรย์เมืองปากน้ำ เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลในปีท่องเที่ยวไทย พ.ศ.2541 – 2542 (Amazing Thailand 1998 -1999) และจัดนำเที่ยวลักษณะ One Day Tour พ.ศ.2544 จังหวัดสมุทรปราการจัดงาน โครงการกินปู ดูทะเล ร่วมสมโภชองค์พระสมุทรเจดีย์ 175 ปี ต่อมากลายเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
แผนพัฒนา ฯ ๑.9 (พ.ศ.2545 – 2549)	เกิดหน่วยงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวขึ้น หลังจากประกาศพระราชบัญญัติ ปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 คือ ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดเพื่อดูแลด้านการท่องเที่ยวในจังหวัด และจังหวัดสมุทรปราการได้จัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงรุกขึ้นในลักษณะรวมกลุ่มจังหวัด เรียกว่า กลุ่มจังหวัดเบญจบุรพาสุวรรณภูมิ ประกอบด้วย 5 จังหวัด คือ นครนายก ฉะเชิงเทรา สระแก้ว ปราจีนบุรี และสมุทรปราการ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยง

ตาราง 7 (ต่อ)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	พัฒนาการการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการ
แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (ต่อ) (พ.ศ.2545 – 2549)	<p>ถึงกัน จังหวัดสมุทรปราการจึงเข้ามาอยู่ในความดูแลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลาง เขต 8 จังหวัดสมุทรปราการจัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวขึ้นในปีงบประมาณ 2547 – 2549 โดยความร่วมมือของ 3 ฝ่าย คือภาครัฐ เอกชนและประชาชน เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน รวมทั้งกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวในลักษณะแนะนำเส้นทางการท่องเที่ยวเรียกว่า One Day Trip in Samutprakan เกิดขึ้น 3 เส้นทาง รวมทั้งเกิดการท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์ ขึ้น ทั้งเกิดโครงการ มหัศจรรย์...วันเดียวเที่ยวทั่วปากอ่าว จังหวัดสมุทรปราการ ต่อมาเมื่อเปิดท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ใน พ.ศ.2549 เกิดเส้นทางการท่องเที่ยวรอบท่าอากาศยานขึ้นโดยใช้ชื่อว่า เที่ยวทั่วเมืองไทย ไกล่กรุงเทพฯ รอบท่าอากาศยานขึ้น</p> <p>ทั้งยังเกิดแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญคือ พิพิธภัณฑ์ช้างเอราวัณ และตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง</p>

บทที่ 4

ผลการดำเนินงานการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ

การท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการอาจกล่าวได้ว่าเริ่มขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในสมัยนั้น คือ พระสมุทรเจดีย์ หรือพระเจดีย์กลางน้ำ โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้เคยเสด็จมานมัสการองค์พระสมุทรเจดีย์แห่งนี้ด้วยจากนั้นจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เป็นต้นมาจึงเกิดแหล่งท่องเที่ยวด้านอื่น ๆ ตามมา เช่น เมื่อ พ.ศ.2480 เกิดแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ คือสถานตากอากาศบางปู พ.ศ.2493 จัดสร้างฟาร์มจระเข้และสวนสัตว์สมุทรปราการ พ.ศ.2506 จัดสร้างเมืองโบราณ และเปิดให้เข้าชมเมื่อ พ.ศ.2515 เป็นต้น ซึ่งในช่วงหลังทำให้การท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการพัฒนาขึ้นตามลำดับ

เนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการมีพื้นที่ติดกับกรุงเทพมหานคร และเป็นจังหวัดรองรับการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมจากกรุงเทพฯ ในระยะแรกหน่วยงานราชการในจังหวัดยังไม่ให้ความสนใจในเรื่องการท่องเที่ยว ทั้งเรื่องการจัดเก็บข้อมูล สถิติ จำนวนรายได้และจำนวนนักท่องเที่ยว การดำเนินงานที่ผ่านมาเป็นเพียงการประเมินการรายได้และประเมินจำนวนนักท่องเที่ยวเท่านั้น อีกทั้งสถานที่ท่องเที่ยวที่มีการเก็บรวบรวมสถิตินักท่องเที่ยว เช่น เมืองโบราณ ฟาร์มจระเข้และสวนสัตว์สมุทรปราการ ก็ไม่อาจเปิดเผยข้อมูลได้ แต่หลังจากมีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2545 ในหมวด 4 และมาตรา 15 ได้กำหนดส่วนราชการของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกฎกระทรวงเรื่องการแบ่งส่วนราชการ ส่งผลให้เกิดหน่วยงานต่าง ๆ ขึ้นในกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา รวมทั้งการจัดตั้งศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัด ซึ่งมีภารกิจและอำนาจหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและกีฬาในจังหวัดต่างๆ¹ ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัดสมุทรปราการจึงได้เกิดขึ้น เริ่มมีการจัดทำข้อมูล สถิตินักท่องเที่ยวและประเมินรายได้จากการท่องเที่ยวขึ้นอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มดำเนินการจัดเก็บข้อมูลเมื่อพ.ศ.2547 และดำเนินการเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันตามปีงบประมาณ

¹ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.(2546,15 มกราคม) คำสั่งที่ กก 0202/343 เรื่อง ภารกิจและอำนาจหน้าที่ของศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัด.

ผลการดำเนินการท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 หัวข้อดังนี้

1. จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้

การเก็บข้อมูลจากแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการกระทำอยู่ 7 แห่ง คือ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเขาวัง ฟาร์มจระเข้และสวนสัตว์สมุทรปราการ เมืองโบราณ สถานตากอากาศบางปู ป้อมพระจุลจอมเกล้า พระสมุทรเจดีย์-บ้านสาขลา และการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพบางกระเจ้า (สวนศรีนครเขื่อนขันธ์) โดยมีลักษณะการเก็บข้อมูล โดยขอความร่วมมือจากแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 7 แห่ง ดำเนินการเก็บข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากนักท่องเที่ยวส่งให้ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการในแต่ละเดือน เพื่อรวบรวมเป็นสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยว ดังตาราง 8 และตาราง 9 ซึ่งจังหวัดสมุทรปราการเก็บข้อมูลเพื่อดูแนวโน้มนักท่องเที่ยวในจังหวัด ตาราง 8 จำนวนนักท่องเที่ยวประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2547 – 2549

เดือน	ปีงบประมาณ 2547 จำนวนนักท่องเที่ยว(คน)	ปีงบประมาณ 2548 จำนวนนักท่องเที่ยว(คน)	ปีงบประมาณ 2549 จำนวนนักท่องเที่ยว(คน)
ต.ค.	81,462	132,293	106,939
พ.ย.	71,337	111,323	145,774
ธ.ค.	84,516	131,770	161,423
ม.ค.	176,405	548,294	190,187
ก.พ.	81,323	197,497	190,286
มี.ค.	65,710	203,541	130,071
เม.ย.	180,413	151,049	173,148
พ.ค.	142,259	130,609	186,616
มิ.ย.	113,671	93,100	149,374
ก.ค.	123,083	102,021	129,043
ส.ค.	146,187	208,694	165,084
ก.ย.	109,187	134,981	141,005
รวม	1,375,553	2,145,172	1,868,950

ที่มา : ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัดสมุทรปราการ . (2549) . รายงานผลการปฏิบัติราชการตามคำรับรองการปฏิบัติราชการของจังหวัดสมุทรปราการ(ตัวชี้วัดที่ 12)

ตาราง 9 จำนวนรายได้จากการท่องเที่ยวประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2547 – 2549

เดือน	ปีงบประมาณ 2547 รายได้(บาท)	ปีงบประมาณ 2548 รายได้(บาท)	ปีงบประมาณ 2549 รายได้(บาท)
ต.ค.	14,029,604	15,404,100	12,574,091
พ.ย.	13,286,645	12,215,905	16,783,140
ธ.ค.	16,285,796	14,452,995	17,457,915
ม.ค.	20,648,820	20,201,634	18,728,786
ก.พ.	10,300,815	23,820,468	16,408,286
มี.ค.	12,671,018	25,661,408	10,569,598
เม.ย.	14,872,128	17,385,686	18,184,853
พ.ค.	15,702,607	15,629,703	21,129,211
มิ.ย.	13,172,930	11,325,900	17,419,648
ก.ค.	13,448,367	12,410,854	13,381,053
ส.ค.	17,789,500	19,033,140	17,787,995
ก.ย.	13,844,500	16,908,842	15,760,584
รวม	176,061,730	204,450,665	196,815,160

ที่มา : ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัดสมุทรปราการ . (2549) . รายงานผลการปฏิบัติราชการตามคำรับรองการปฏิบัติราชการของจังหวัดสมุทรปราการ(ตัวชี้วัดที่ 12)

จากจำนวนสถิตินักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการที่ได้จัดเก็บรวบรวมข้อมูล ในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2547 – 2549 แนวโน้มรายได้และจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ แต่ในช่วงต้นปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ลดลง เนื่องจากปัญหาวิกฤตการณ์ต่างๆในประเทศ เช่น ปัญหาราคาน้ำมันแพง ปัญหาน้ำท่วม และปัญหาความวุ่นวายทางการเมือง เป็นต้น จึงส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวในปีนั้นลดลง แต่ในขณะเดียวกันในปลาย พ.ศ. 2549 คือเมื่อ วันที่ 28 กันยายน ได้มีการเปิดให้บริการท่าอากาศยานสุวรรณภูมิขึ้น การท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการได้รับการส่งเสริมมากขึ้นจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ได้มีการประชาสัมพันธ์และเปิดแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆใกล้สนามบินสุวรรณภูมิขึ้น จากปัจจัยดังกล่าวจึงส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการเพิ่มขึ้น สามารถสร้างรายได้

ให้กับจังหวัดสมุทรปราการ และเป็นผลให้จังหวัดสมุทรปราการให้ความสำคัญกับรายได้จากการท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง นอกเหนือจากรายได้จากภาคอุตสาหกรรม และภาคเกษตรกรรมตามแบบเดิม โดยจังหวัดสมุทรปราการได้พัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่งที่เชื่อมโยงสู่จังหวัดใกล้เคียงและภูมิภาคอื่น ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศได้สะดวกยิ่งขึ้น มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความโดดเด่น และหลากหลายรองรับการเป็นจังหวัดที่ติดกับเมืองหลวงและเป็นที่ตั้งของสนามบินสุวรรณภูมิ ทำให้สามารถพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวระยะสั้นเชื่อมโยงกับกรุงเทพมหานครและสนามบินสุวรรณภูมิได้เป็นอย่างดี

2. แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการมีหลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถานวัตถุและศาสนา แหล่งเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม ด้วยระยะทางที่ไม่ไกลจากกรุงเทพ ฯ การเดินทางที่สะดวก จึงทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวขึ้นอย่างต่อเนื่อง สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยว โดยแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นแบ่งตามปีการก่อสร้างและกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ดังนี้

ตาราง 10 แหล่งท่องเที่ยว ก่อน พ.ศ.2489 – 2549

พ.ศ.	แหล่งท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว
ก่อน พ.ศ. 2489	- พระสมุทรเจดีย์	- งานสงกรานต์พระประแดง (สงกรานต์ปากลัด)
	- ป้อมแดงไฟฟ้า	- งานประเพณีรับบัว
	- ป้อมพระจุลจอมเกล้า	- งานนมัสการหลวงพ่อบาน
	- วัดกลางวรวิหาร	
	- วัดโปรดเกศเชษฐาราม	
	- วัดไพชยนต์พลเสพย์ราชวรวิหาร	
	- วัดทรงธรรมวรวิหาร	

ตาราง 10 (ต่อ)

พ.ศ.	แหล่งท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว
ก่อน พ.ศ.2489 (ต่อ)	- วัดสาขลา - วัดบางพลีใหญ่กลาง - วัดบางพลีใหญ่ใน (วัดพระนอน) - ตลาดโบราณบางพลีใหญ่ - ตลาดคลองสวน 100 ปี - สถานตากอากาศบางปู - เกาะค่างคาว	
พ.ศ.2493	- ฟาร์มจระเข้และ สวนสัตว์สมุทรปราการ	
พ.ศ.2505	- วัดอโศการาม - สว่างคนิवास	
พ.ศ.2506	- เมืองโบราณ (เปิดเป็นทางการ พ.ศ.2515)	
พ.ศ.2515	- พิพิธภัณฑ์ทหารเรือ	
พ.ศ.2520	- สวนศรีนครเขื่อนขันธ์ (สวนบางกระเจ้า)	

ตาราง 10 (ต่อ)

พ.ศ.	แหล่งท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว
พ.ศ.2525	- ฟาร์มเสื่อ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ฟาร์มงูหนองงูเห่า	
พ.ศ.2535	- อุทยานประวัติศาสตร์ ทหารเรือป้อมพระจุลจอมเกล้า	
พ.ศ.2541		- งานมหัศจรรย์เมืองปากน้ำ (Amazing Paknam)
พ.ศ.2542	- พิพิธภัณฑ์เปลือกหอย	
พ.ศ.2544		- งานเทศกาล กินปู ดูทะเล ร่วมสมโภชองค์ พระสมุทระเจติย์ 175 ปี
		- One Day Trip in Samutprakan
พ.ศ.2545	- พิพิธภัณฑ์ช้างเอราวัณ	
พ.ศ. 2547	- ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง	

ตาราง 10 (ต่อ)

พ.ศ.	แหล่งท่องเที่ยว	กิจกรรมการท่องเที่ยว
พ.ศ.2548		- โครงการ มหัศจรรย์ วันเดียวเที่ยวทั่วปากอ่าว จังหวัดสมุทรปราการ (One Day Tour)
พ.ศ.2549		- โครงการเที่ยวเมืองไทย ใกล้กรุงเทพ ฯ รอบทำอากาศยานสุวรรณภูมิ

แหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในจังหวัดสมุทรปราการนั้น ส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และเกิดขึ้นก่อน พ.ศ.2489 ภายหลังจึงมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ เกิดขึ้นตามมา รวมทั้งมีการจัดกิจกรรมนำเที่ยวเป็นลักษณะโปรแกรมท่องเที่ยวในรูปแบบวันเดียวและเชื่อมโยงกับจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ กลุ่มจังหวัดเบญจบุรพาสุวรรณภูมิ ประกอบด้วยจังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดสระแก้ว จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดนครนายก ซึ่งลักษณะเด่นของการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดนี้คือการเดินทางเชื่อมต่อกันได้สะดวกและใช้เวลาในการท่องเที่ยวได้เพียงวันเดียว เช่น โครงการ เที่ยวเมืองไทย ใกล้กรุงเทพ ฯรอบทำอากาศยานสุวรรณภูมิ โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลางเขต 8 จัดโปรแกรมท่องเที่ยวขึ้น โดยจังหวัดสมุทรปราการร่วมกับจังหวัดในกลุ่ม เบญจบุรพาสุวรรณภูมิ ประกอบด้วยเส้นทางการท่องเที่ยว 5 เส้นทาง ที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน เป็นต้น

3. โครงการก่อสร้างและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

จังหวัดสมุทรปราการมีการพัฒนาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ รวมทั้งสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าถึงท่องเที่ยว โดยการจัดการสร้างระบบสาธารณูปโภค ทั้งการสร้างถนน การปรับปรุงสภาพแม่น้ำลำคลอง ส่งผลให้จังหวัดสมุทรปราการได้รับการพัฒนา ปรับปรุง โครงสร้างพื้นฐานสาธารณะต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น และเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนที่เกิดขึ้นในจังหวัดสมุทรปราการ คือ ปัญหาการจราจร และปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมอันเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว ดังจะเห็นได้จากมีโครงการก่อสร้าง และพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ผ่านมามีดังเช่น จากการสรุปผลยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด พ.ศ.2547 จังหวัดสมุทรปราการได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาล ในการแก้ไขปัญหาจราจรอันเป็นปัญหาเร่งด่วนในวงเงิน 2,616 ล้านบาท ซึ่งเป็นเส้นทางสายหลักของจังหวัด โดยแบ่งการดำเนินงานตามโครงการ คือ

1. งบประมาณเพิ่มเติม ปี พ.ศ. 2547 จำนวน 750 ล้านบาท ประกอบด้วย

1.1 โครงการก่อสร้างถนนสุขสวัสดิ์ ตอนพระประแดง – บางพลากด งบประมาณ 400 ล้านบาท

1.2 โครงการก่อสร้างสะพานลอยจุดตัดถนนศรีนครินทร์กับถนนสุขุมวิท บริเวณสามแยกไฟฟ้า งบประมาณ 150 ล้านบาท

1.3 โครงการก่อสร้างสะพานลอยจุดตัด ถนนศรีนครินทร์กับซอยลาซาล งบประมาณ 200 ล้านบาท

2. โครงการตามยุทธศาสตร์ศูนย์กลาง ลอจิสติกส์ (Logistics) ที่ได้รับงบประมาณ ปี 2548 จำนวน 3 โครงการ ได้รับงบประมาณ 1,250 ล้านบาท

2.1 โครงการก่อสร้างทางหลวง ตอนแยกถนนบางนา – ตราด ตอนแยกบรจวบถนนเทพารักษ์ (ถนนกิ่งแก้ว) งบประมาณ 400 ล้านบาท

2.2 โครงการก่อสร้างถนนบางนา – ตราด ตอนบางพลี – บางบ่อ งบประมาณ 500 ล้านบาท

2.3 สะพานลอยจุดตัดถนนศรีนครินทร์กับถนนเทพารักษ์ บริเวณสี่แยกศรีเทพา งบประมาณ 350 ล้านบาท

3. โครงการด้านการก่อสร้างและปรับปรุงถนน

จากมติที่ประชุมคณะรัฐมนตรี นอกสถานที่ ณ สนามบินสุวรรณภูมิ เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2547 ให้ความเห็นชอบและอนุมัติงบประมาณ รวม 1,036.76 ล้านบาท เพื่อก่อสร้างและปรับปรุงถนน รวม 4 เส้นทาง ได้แก่

3.1 โครงการศึกษาการก่อสร้าง แยกทางหลวงหมายเลข 3 - บ้านคลองกระปือ ได้รับ
งบศึกษาความเหมาะสม 20 ล้านบาท โดยจะขยายถนนเป็น 4 เลน มีเกาะกลางถนน ก่อสร้างเชื่อม
กันดินตลอดแนว ยาวประมาณ 11 กิโลเมตร และจะสามารถเชื่อมโยงถนนเทพารักษ์ - บางนา -
ตราด โดยสร้างสะพานข้ามถนนเทพารักษ์ คลองสำโรงบรรจบถนนบางนา - ตราด - ถนนกิ่งแก้ว -
สนามบึงสุวรรณภูมิ

3.2 โครงการ ถนนสุขุมวิท งบประมาณ รวม 376 ล้านบาท แยกเป็น กิโลเมตรที่ 26- 40
กิโลเมตรที่ 54 - 57 และกิโลเมตรที่ 40 - 75 (ช่วงที่เหลือ)

3.3 โครงการถนนสุขสวัสดิ์ ช่วงบางปลาгод - ป้อมพระจุล ๔ งบประมาณ 240 ล้านบาท

3.4 โครงการก่อสร้างทางหลวง ตอนแยกถนนบางนาตราด ตอนแยกบรรจบถนน
เทพารักษ์ (ถนนกิ่งแก้ว) งบประมาณ 400 ล้านบาท

นอกจากนี้ยังมีโครงการถนนวงแหวนอุตสาหกรรม งบประมาณ 8,000 ล้านบาท ซึ่งดำเนินการ
ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.2545 แล้วเสร็จในปีงบประมาณ พ.ศ.2549 รวมทั้งโครงการวงแหวนด้านใต้
จากถนนบางนา - ตราด เชื่อมต่อวงแหวนตะวันตกที่ถนนสุขสวัสดิ์ ระยะทาง 22 กิโลเมตร
งบประมาณ 15,584 ล้านบาท โครงการก่อสร้างถนนเลียบสองฝั่งคลองระบายน้ำที่เชื่อมโยงระหว่าง
สนามบึงสุวรรณภูมิ กับถนนสุขุมวิท ผ่าน ถนนบางนา - ตราด และ เทพารักษ์ ระยะทาง 11
กิโลเมตร งบประมาณ 9 ,000 ล้านบาท และโครงการก่อสร้างถนนวัดศรีวารีน้อย ระยะทาง 13.5
กิโลเมตร งบประมาณ 13,000 ล้านบาท¹

และยังมีโครงการก่อสร้างและปรับปรุงถนน โดยการดำเนินการขององค์การบริหารส่วนจังหวัด
(อบจ.) ที่ดูแลการก่อสร้างในระดับท้องถิ่นในช่วงที่ผ่านมาอีกหลายเส้นทาง เช่น พ.ศ. 2546 องค์การ
บริหารส่วนจังหวัด ได้ดำเนินการสร้างและปรับปรุงถนน จำนวน 27 เส้นทาง ด้วยงบประมาณกว่า
250 ล้านบาท

เมื่อโครงการเหล่านี้แล้วเสร็จ จะสามารถแก้ไขปัญหาการจราจรติดขัดในจังหวัดสมุทรปราการ
และสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวได้โดยนักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวก
ก่อให้เกิดการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการมากขึ้นด้วย

¹ สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ. (2547). *สรุปผลยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการประจำปี*
2547 . หน้า 18 - 20.

4. ปัญหาสภาพแวดล้อมการดำเนินนโยบายและมาตรการรักษาสภาพแวดล้อม

4.1 ปัญหาสภาพแวดล้อมในจังหวัดสมุทรปราการที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว

เนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในเขตปริมณฑล จึงมีลักษณะการพัฒนาที่ได้รับผลมาจากการขยายตัวของกรุงเทพมหานครโดยตรง พื้นที่เกษตรกรรมถูกพัฒนาเป็นแหล่งรองรับการขยายตัวของธุรกิจการค้า โรงงานอุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัย นอกจากนี้โครงสร้างการบริการขั้นพื้นฐานของภาครัฐและเอกชนก็ได้รับการพัฒนาจนได้มาตรฐานในระดับเดียวกันหรือใกล้เคียงกับกรุงเทพมหานคร ทั้งด้านระบบสาธารณูปโภค ที่อยู่อาศัย โรงเรียน สถาบันการศึกษา ทำให้มีการขยายตัวและเพิ่มจำนวนของประชากรอย่างรวดเร็ว ซึ่งจากสภาพดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาสภาพสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมตามมาเช่นกัน ปัญหาสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในจังหวัดสมุทรปราการที่สำคัญได้แก่

1. ปัญหาการทรุดตัวของดิน

โครงสร้างทางธรณีวิทยาของจังหวัดสมุทรปราการ มีชั้นน้ำบาดาลหลายชั้น ซึ่งชั้นที่ถูกขุดเจาะ และนำมาใช้มากที่สุดอยู่ในช่วงชั้นพระประแดง ชั้นนครหลวงและชั้นนนทบุรี โดยมีความลึกอยู่ระหว่าง 100 – 300 เมตร จากพื้นดิน เนื่องจากความต้องการน้ำเพื่อใช้ในอุตสาหกรรม และครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับการประปานครหลวงไม่สามารถขยายเขตบริการประชาชนได้อย่างเพียงพอ จึงเป็นสาเหตุสำคัญของการขุดเจาะน้ำบาดาลในเขตจังหวัดสมุทรปราการ

จากการตรวจสอบของกรมทรัพยากรธรณี กรมแผนที่ทหารและสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย ระหว่างพ.ศ. 2521 – 2535 พบว่าบริเวณอำเภอพระประแดง อำเภอบางพลี และอำเภอบางบ่อ มีระดับน้ำบาดาลลดลงถึง 6 – 9 เมตร และยังมีอัตราการทรุดตัวเฉลี่ยของพื้นดินมากกว่า 10 เซนติเมตรต่อปี ซึ่งถือว่าเป็นเขตวิกฤต¹ ซึ่งจากการทรุดตัวของแผ่นดิน ทำให้เกิดปัญหาที่ตามมา คือ ปัญหาน้ำท่วมขังและปัญหาน้ำทะเลหนุน เป็นผลให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัดสร้างปัญหาให้กับนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาท่องเที่ยวโดยเฉพาะในช่วงเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน ซึ่งเป็นช่วงที่มีฝนตกชุก น้ำทะเลหนุนสูง และน้ำเหนือที่ไหลมาจากตอนบนของแม่น้ำเจ้าพระยา

¹ จังหวัดสมุทรปราการและบริษัทที่ปรึกษา. (2535). *แผนลงทุนจังหวัดสมุทรปราการ*. หน้า 68 .

2. ปัญหาคุณภาพน้ำ

แม่น้ำเจ้าพระยาเป็นแม่น้ำสายหลัก ที่ไหลผ่านภาคกลางของประเทศไทย เป็นแม่น้ำที่รองรับกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากประชาชนทั้งการอุปโภค บริโภค เกษตรกรรม และอุตสาหกรรม น้ำเสียจากกิจกรรมต่างๆ ได้ไหลลงสู่อ่าวไทยบริเวณจังหวัดสมุทรปราการ ดังนั้นคุณภาพของน้ำตั้งแต่ปากอ่าวไทยถึงจังหวัดนนทบุรี จึงอยู่ในระดับที่ต่ำกว่ามาตรฐาน เนื่องจากปริมาณน้ำทิ้งที่สะสมมาจากต้นน้ำเรื่อยลงมาจนถึงบริเวณจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งถือเป็นจังหวัดที่มีน้ำทิ้งจากโรงงานอุตสาหกรรมค่อนข้างสูง ปัญหาคุณภาพของน้ำจึงมีความรุนแรง นอกจากน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมแล้วยังมีแหล่งน้ำเสียที่สำคัญอื่น ๆ ได้แก่ น้ำเสียจากชุมชน ซึ่งมาจากอาคารบ้านเรือน ตลาดสด ภัตตาคาร โรงพยาบาล หมู่บ้านจัดสรร โรงแรม คอนโดมิเนียม ศูนย์การค้า และแฟลปลา แหล่งน้ำเสียจากเกษตรกรรม เช่น จากการเพาะปลูก บ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง การปศุสัตว์ ซึ่งน้ำเสียจะประกอบด้วยปุ๋ยสารเคมี ตลอดจนสารอาหารอื่น ๆ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำบริเวณปากแม่น้ำและบริเวณชายฝั่งทะเลอย่างมาก ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การรुक้าของน้ำเค็มเนื่องมาจากปริมาณน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาไหลลงสู่อ่าวไทยน้อยลงโดยเฉพาะในช่วงฤดูร้อน ระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน ทำให้น้ำในแม่น้ำและลำคลองที่ติดกับทะเลมีความเค็มมากกว่าบริเวณอื่นๆ ไม่สามารถนำมาอุปโภคและบริโภคได้ แหล่งน้ำเสียของจังหวัดสมุทรปราการยังมีความแตกต่างจากบริเวณอื่น ๆ คือ เรือสินค้าต่างๆ ที่ใช้ร่อนน้ำจากบริเวณอ่าวไทยเข้าออกท่าเรือกรุงเทพ ฯ ส่วนใหญ่มักมีการระบายน้ำเสียด้วย จากปัญหาคุณภาพน้ำและน้ำเน่าเสียจึงส่งผลต่อสภาพแวดล้อมและทัศนียภาพของจังหวัดด้านการท่องเที่ยวโดยเฉพาะการท่องเที่ยวทางน้ำตามลำแม่น้ำเจ้าพระยา และรวมถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำด้วย

3. ปัญหาคุณภาพอากาศ

เนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการมีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนถึง 5,554 โรง¹ ทำให้มีการจราจรคับคั่งจากการขนส่งสินค้าและวัตถุดิบ นอกจากนี้แหล่งชุมชนและย่านธุรกิจ ซึ่งรวมอยู่ในบริเวณเดียวกันทำให้เกิดปัญหามลพิษทางอากาศอย่างต่อเนื่อง จากการติดตามตรวจสอบคุณภาพอากาศพบว่าบริเวณอำเภอพระประแดงมีความเข้มข้นของก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์สูงกว่ามาตรฐาน เนื่องมาจากการเผาไหม้ของเชื้อเพลิงจากโรงงานอุตสาหกรรม² ปัญหาคุณภาพอากาศ เป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผล

¹ กองแผนและงบประมาณ. (2547). แผนยุทธศาสตร์พัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ. 2547. หน้า 21.

² จังหวัดสมุทรปราการและบริษัทที่ปรึกษา. (2535). แผนลงทุนจังหวัดสมุทรปราการ. หน้า 68 .

กระทบต่อการท่องเที่ยว โดยเฉพาะบริเวณตัวเมือง ทำให้นักท่องเที่ยวเลือกที่จะไม่เดินทางมายังพื้นที่ดังกล่าว

4. ปัญหาขยะมูลฝอย กากของเสีย และสารอันตราย

แหล่งกำเนิดขยะมูลฝอย และกากของเสียที่สำคัญของจังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรมและชุมชน ซึ่งยังไม่มีระบบกำจัดขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ทำให้มีปัญหามลพิษตกค้าง¹ ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในด้านทัศนียภาพรอบๆ บริเวณแหล่งท่องเที่ยวและตลอดเส้นทางเดินทางท่องเที่ยวทำให้ขาดความสวยงาม

4.2 นโยบายและมาตรการรักษาสภาพแวดล้อม

จากปัญหาสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ที่ส่งผลกระทบต่อจังหวัดสมุทรปราการในด้านต่างๆรวมทั้งการท่องเที่ยว ทำให้จังหวัดสมุทรปราการมีนโยบายและมาตรการในการรักษาสิ่งแวดล้อมขึ้นเพื่อไขปัญหาเหล่านั้นและเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดมากขึ้นด้วย ได้แก่

1. การประกาศเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในบริเวณอำเภอพระประแดง

เนื่องจากพื้นที่ตำบลบางกระเจ้า ตำบลบางกอบัว ตำบลบางยอ ตำบลบางน้ำผึ้ง ตำบลบางกระสอบ และตำบลทรงคะนอง ในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นพื้นที่ที่มีแม่น้ำเจ้าพระยาล้อมรอบจึงมีระบบนิเวศที่เอื้ออำนวยในการทำเกษตรกรรมประเภทสวนผลไม้ ประกอบกับมีป่าชายเลนและพื้นที่สีเขียวที่มีลักษณะความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศทางธรรมชาติสูง สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม จึงได้ดำเนินการอนุรักษ์บริเวณบางกระเจ้าให้เป็นเขตพื้นที่สีเขียว โดยได้เสนอคณะรัฐมนตรี ตั้งแต่ พ.ศ. 2520² ต่อมา พ.ศ. 2535 ได้จัดทำโครงการสวนกลางมหานคร เพื่อให้มีการวางแผนการใช้ที่ดินและดำเนินการให้เป็นรูปแบบ จัดทำเป็นสวนสาธารณะและได้รับพระราชทานชื่อว่า สวนศรีนครเขื่อนขันธ์ ซึ่งปัจจุบันได้จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศขึ้น โดยเมื่อปีงบประมาณ 2548 ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัดสมุทรปราการได้เข้ามาจัดทำโครงการที่ชื่อว่า “โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวและออกกำลังกายในพื้นที่สีเขียวเชิงนิเวศนครเขื่อนขันธ์จังหวัดสมุทรปราการ”³ โดยมี

¹ จังหวัดสมุทรปราการและบริษัทที่ปรึกษา. (2535). แผนลงทุนจังหวัดสมุทรปราการ. หน้า 68.

² แหล่งเดิม. หน้า 69.

³ ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการ. (2548). สรุปการดำเนินงานของศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัดสมุทรปราการ 2548 .

วัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและออกกำลังกาย นอกจากนี้โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวและออกกำลังกายยังประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆอีกหลายประการ เช่น การปรับปรุงพื้นที่ลานกีฬา อเนกประสงค์ การปรับปรุงตกแต่งสถานที่ การทำป้ายแสดงข้อมูลเส้นทางภายในสวนและจัดอุปกรณ์กีฬา การจัดกิจกรรมทางน้ำ ได้แก่ การพายเรือ การถีบจักรยานน้ำ รวมทั้งการถีบจักรยานในสวนเพื่อชมธรรมชาติ การจัดกิจกรรมการแข่งขันได้แก่ การแข่งขันพายเรือคายัค การแข่งขันกีฬาฟุตบอล วอลเลย์บอล กิจกรรมการละเล่นพื้นเมือง ได้แก่ การแข่งขันสระบัวทอย สระบัวปอน การจัดตั้งกลุ่มการออกกำลังกายของชุมชน เช่น การรำกระบอง การจัดตั้งกลุ่มเรียนรู้และเที่ยวชมธรรมชาติในสวน ซึ่งจากการดำเนินการโครงการดังกล่าวทำให้มีการประชาสัมพันธ์สวนศรีนครเขื่อนขันธ์ให้เป็นที่รู้จักแก่ประชาชนทั่วไปทั้งในจังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดอื่น ๆ ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นและเป็น การส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อไป

2. การกำหนดเขตพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการเป็นเขตควบคุมมลพิษ

เนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมหลายด้าน กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ได้ติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อมของจังหวัดสมุทรปราการตั้งแต่ พ.ศ.2521 และได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการฟื้นฟูแก้ไขปัญหานี้ อย่างเป็นระบบ เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณและแก้ไขปัญหานี้ไม่ซ้ำซ้อน จึงกำหนดเขตพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการทั้งจังหวัดเป็นเขตควบคุมมลพิษและให้จังหวัดสมุทรปราการประสานงานกับกรมควบคุมมลพิษ จัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด โดยสาระสำคัญของกาหนดเขตพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการให้เป็นเขตควบคุมมลพิษ จะเป็นการแก้ไขปัญหาหมอกพิษของจังหวัดสมุทรปราการซึ่งเป็นปัญหาต่อเนื่อง โดยการจัดการด้านมลพิษในลักษณะผสมผสานอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การสำรวจแหล่งกำเนิดมลพิษ การดำเนินการแก้ไขปัญหเฉพาะหน้าและการดำเนินการต่อเนื่องระยะยาว รวมถึงการบริการจัดการด้านการเงินและงบประมาณเพื่อผลักดันไปสู่แผนปฏิบัติในที่สุด¹

นอกจากนี้ในยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดที่ผ่านมา จังหวัดสมุทรปราการได้จัดทำโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม เสริมสร้างความร่วมมือของภาครัฐและภาคเอกชนให้มีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีและมีประสิทธิภาพรวมทั้งการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมภายในจังหวัด เช่น

1. “โครงการสมุทรปราการ บ้านเมืองสะอาดน่าอยู่ เชิดชูคุณธรรม” เป็นโครงการที่จัดทำขึ้นเพื่อเฉลิมฉลอง เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2550 มีวัตถุประสงค์เพื่อรณรงค์ให้ประชาชนรักษาความสะอาด จัดสภาพแวดล้อมของบ้านเรือน ชุมชน

¹ จังหวัดสมุทรปราการและบริษัทที่ปรึกษา. (2535). แผนลงทุนจังหวัดสมุทรปราการ. หน้า 69.

หมู่บ้าน ให้ปราศจากขยะมูลฝอย น้ำเสีย อากาศเป็นพิษ รวมทั้งปรับปรุงภูมิทัศน์ให้ร่มรื่นน่าอยู่ ทั้งยังจัดประกวด หมู่บ้าน ชุมชน สะอาดน่าอยู่ ทั้งในเขตเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล

2. โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณถนนศรีนครินทร์ ซึ่งเป็นถนนสายหลักเข้าสู่จังหวัดสมุทรปราการ จัดทำขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองเนื่องในวโรกาสที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนม์มายุ 72 พรรษา โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ สนับสนุนงบประมาณ 19,440,000 บาท

3. โครงการปรับปรุงคลองชลประทาน (คลองชายทะเล) บริเวณริมถนนสุขุมวิท - บางป่อ ระยะทาง 30 กิโลเมตร ซึ่งโครงการประกอบด้วยกิจกรรม ต่าง ๆ เช่น การกำจัดวัชพืชสิ่งปฏิกูลบริเวณสองฝั่งคลอง ส่งผลให้คุณภาพน้ำในคลองดีขึ้น ชะลอน้อยลง นอกจากนี้ยังมีการผลักดันผู้ปลูกปลูกสร้างร้านอาหารริมคลอง ทำให้สภาพภูมิทัศน์ริมคลองสะอาดเรียบร้อยสวยงาม

4. โครงการปรับปรุงคุณภาพน้ำในคลองสำโรง โดยจังหวัดสมุทรปราการ ได้จัดทำโครงการ “คืนชีวิตให้กับคลองสำโรง” โดยมีสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเป็นหน่วยงานประสานงานในการรณรงค์กิจกรรม ร่วมกับส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชนและประชาชน แบบบูรณาการ โดยใช้งบประมาณทั้งสิ้น 1,849,000 บาท ประกอบไปด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น การเทศารจุลินทรีย์ชีวภาพลงในคลองสำโรง การเดินรณรงค์ การตรวจสภาพคลองสำโรง ซึ่งจากผลการดำเนินงาน สภาพน้ำในคลองสำโรงดีขึ้น ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์น้ำมากขึ้น และกิจกรรมที่จะดำเนินการต่อคือ การจัดหาถังหันขั้วพัฒนาเพื่อเพิ่มปริมาณก๊าซออกซิเจนให้น้ำในคลองสำโรง และการเทศารจุลินทรีย์ชีวภาพเพื่อปรับสภาพน้ำทุกเดือน รวมทั้งการจัดเวทีประชาคม “สภาพาแพรริมคลองสำโรง” เป็นต้น

5. การปรับปรุงภูมิทัศน์เกาะกลางถนนสายหลัก โดยมอบให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแล เพื่อรองรับการขยายตัวของสนามบินสุวรรณภูมิ โดยผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการได้มอบหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ ทำข้อตกลงกับแขวงทางหลวงสมุทรปราการ เพื่อมอบความรับผิดชอบในการดูแลและบำรุงรักษาถนนในเขตความรับผิดชอบ รวมทั้งการตั้งงบประมาณเพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมบริเวณเกาะกลางถนนและไหล่ทาง การกำจัดวัชพืชและสิ่งปฏิกูลบริเวณทางระบายน้ำร่องกลางถนนและไหล่ทางทั้งสองข้าง ให้มีความสวยงามอย่างต่อเนื่อง อาทิเช่น ถนนศรีนครินทร์ ถนนสุขุมวิท และถนนเทพารักษ์ เป็นต้น

6. โครงการปักไม้รวกและปลูกป่าชายเลนเพื่อป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งทะเลและฟื้นฟูระบบนิเวศชายฝั่งในพื้นที่ อำเภอบางป่อ และอำเภอมืองสมุทรปราการ ซึ่งสามารถเพิ่มพื้นที่ป่าชายเลนตามแนวชายฝั่งได้ เฉลี่ยกิโลเมตรละ 10 ไร่ และยังทำให้ปริมาณสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้นด้วย ทำให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีโครงการพื้นที่อนุรักษ์ธรรมชาติ

กองทัพบก(บางปู)เฉลิมพระเกียรติ 72 พรรษามหาราชินี จัดทำเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้แก่สถานศึกษาต่าง ๆ ที่สนใจ

7. โครงการจัดการน้ำเสียเขตควบคุมมลพิษ จังหวัดสมุทรปราการ โดยรัฐบาลได้อนุมัติการก่อสร้างระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสีย จากฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกของจังหวัดสมุทรปราการ มาบำบัดที่ ตำบลคลองด่าน อำเภอบางบ่อ เพื่อแก้ไขปัญหาน้ำเสียจากชุมชนและจากโรงงานอุตสาหกรรม¹

จากมาตรการและโครงการต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในจังหวัดสมุทรปราการ จะสามารถช่วยลดและบรรเทาปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นได้ และมีส่วนทำให้จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดท่องเที่ยวทางเลือกอีกแห่งหนึ่ง ของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ สามารถสร้างรายได้ให้กับจังหวัดสมุทรปราการ และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดสมุทรปราการให้ดีขึ้น

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ

หน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการที่สำคัญ ประกอบด้วย

1. สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ

ทำหน้าที่จัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว การดูแลโครงการต่างๆ และจัดสรรงบประมาณ

2. สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคกลาง เขต 8

เดิมสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลาง เขต 3 (ททท.ภาคกลาง เขต 3) ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและเทศกาลประเพณี รวมทั้งดำเนินงานด้านการตลาดการประชาสัมพันธ์ของจังหวัดสมุทรปราการมาก่อน โดยสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลาง เขต 3 จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2520 เดิมชื่อ องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว พัทยา ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2522 เปลี่ยนเป็น ททท.พัทยาและในปี พ.ศ.2540 ได้เปลี่ยนเป็น ททท.ภาคกลาง เขต 3 ดูแลการท่องเที่ยวจังหวัดชลบุรีและสมุทรปราการ² ต่อมา พ.ศ. 2549 ททท.ภาคกลาง เขต 8 จึงเข้ามาทำหน้าที่รับผิดชอบจังหวัดสมุทรปราการแทน เนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการเข้าร่วมอยู่ในกลุ่มจังหวัดเบญจบูรพาสุวรรณภูมิ ได้แก่ จังหวัดสระแก้ว จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดนครนายก

¹ สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ. (2547). *สรุปผลยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสมุทรปราการประจำปี 2547*. หน้า 30-36.

² สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลาง เขต 3. (2549). *ประวัติสำนักงาน*. (Online)

และจังหวัดสมุทรปราการ โดย ททท.ภาคกลาง เขต 8 เข้ามาทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและและจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงในกลุ่มจังหวัดดังกล่าว

3. องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ (อบจ.)

เป็นองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งในภารกิจและอำนาจหน้าที่ส่วนหนึ่ง ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 มาตรา 17 ได้กำหนดอำนาจและหน้าที่ต่างๆ ร่วมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยว¹ ซึ่งองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการได้ดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว เช่น เมื่อ พ.ศ.2549 องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการได้จัดทำหนังสือชื่อ แนะนำจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งจัดทำทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นต้น และองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการยังได้ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น พ.ศ.2541 ได้ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ จัดงานแสดง แสง สี เสียง มหัศจรรย์เมืองปากน้ำขึ้น

4. เทศบาล

คือองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยในจังหวัดสมุทรปราการมีเทศบาลที่มีส่วนส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สำคัญ 2 เทศบาล คือ เทศบาลนครสมุทรปราการ และเทศบาลเมืองพระประแดง ได้มีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมประเพณีที่สำคัญของจังหวัด 2 ประเพณี คือ ประเพณีสงกรานต์พระประแดงหรือสงกรานต์ปากลัดจัดโดยเทศบาลเมืองพระประแดง โดยดูแลการจัดกิจกรรมและจัดสรรงบประมาณร่วมกับชุมชน และงานนมัสการองค์พระสมุทรเจดีย์โดยเทศบาลนครสมุทรปราการ ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัดจัดขึ้น

5. องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

เป็นหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับตำบล ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับชุมชนสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างยั่งยืนและยังได้รับส่งเสริมจัดทำผลิตภัณฑ์ OTOP เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเลือกซื้อสินค้าภายในตำบลและก่อให้เกิดการท่องเที่ยวในท้องถิ่น เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวของ อบต.บางน้ำผึ้งได้ร่วมกับประชาชนในชุมชนจัดตั้ง “ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง” เพื่อ

¹ กองแผนและงบประมาณ. (2548). แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.2548. หน้า

จำหน่ายสินค้าในชุมชน อันสามารถสร้างรายได้และส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว
ทั่วไป

6. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรปราการ

ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ.2545 ตามพระราชบัญญัติ ปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545 โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด จัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมประจำอำเภอที่ดูแลด้านการอนุรักษ์ และส่งเสริมวัฒนธรรมในท้องถิ่น ทั้งยังได้เข้าร่วมการอนุรักษ์ประเพณีที่สำคัญในจังหวัดสมุทรปราการ ให้เป็นที่รู้จักของประชาชนและนักท่องเที่ยว

8. ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสมุทรปราการ

เกิดขึ้นตาม พระราชบัญญัติปรับปรุง กระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545 เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ เป็นศูนย์กลางในการส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานกับหน่วยต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมส่งเสริม การท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัด และการจัดกิจกรรมอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

บทที่ 5

บทวิเคราะห์สรุป

จังหวัดสมุทรปราการตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคกลาง บริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยาเหนืออ่าวไทย ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศตะวันออก ประมาณ 29 กิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านกลาง แยกพื้นที่ออกเป็นฝั่งด้านตะวันตกและด้านตะวันออก แบ่งการปกครองเป็น 5 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอ มีพื้นที่ประมาณ 1,004.092 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 627,557.50 ไร่

เมืองสมุทรปราการสร้างขึ้นตั้งแต่สมัยพระเจ้าทรงธรรม แห่งกรุงศรีอยุธยา ตั้งอยู่บริเวณคลองบางปลากด เป็นเมืองเพื่อการติดต่อค้าขายและเมืองหน้าด่านทางทะเล ต่อมาได้กลายเป็นเมืองร้างในคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 จนกระทั่งสมัยรัตนโกสินทร์เมืองสมุทรปราการได้ถูกสถาปนาขึ้นมาใหม่ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 บริเวณบางเจ้าพระยา และได้กลายเป็นเมืองสำคัญในการป้องกันข้าศึกทางทะเลในรัชกาลต่อมา เช่น เหตุการณ์กรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสใน ร.ศ.112 (พ.ศ.2436) สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกฤษฎีกายกฐานะเมืองสมุทรปราการเป็นจังหวัดสมุทรปราการ จนกระทั่งในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ.2486 จังหวัดสมุทรปราการถูกยุบรวมกับจังหวัดพระนคร และในพ.ศ.2489 ได้มีพระราชกฤษฎีกาประกาศตั้งจังหวัดสมุทรปราการขึ้นใหม่จนถึงปัจจุบัน

ประชากรในจังหวัดสมุทรปราการส่วนใหญ่มีเชื้อสายเป็นชาวไทยและยังประกอบด้วยชาวไทยเชื้อสายมอญที่อพยพเข้ามาตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่รองรับการขยายตัวจากกรุงเทพมหานครในด้านอุตสาหกรรมและการกระจายตัวของประชากร ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 เป็นต้นมา จึงทำให้มีประชากรตามภาคต่างๆ ย้ายถิ่นเข้ามาจำนวนมากเพื่อมาประกอบอาชีพ และมีการพัฒนาใกล้เคียงกับกรุงเทพมหานคร ทั้งทางด้านระบบสาธารณูปโภค ที่อยู่อาศัย โรงเรียน สถานศึกษา ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอุตสาหกรรมและบางส่วนประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะด้านการประมง ทั้งประมงน้ำจืดและประมงน้ำเค็ม

ในส่วนของรายได้จังหวัดสมุทรปราการนอกจากมีรายได้หลักจากภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรมแล้วยังมีรายได้จากภาคบริการ คือ รายได้จากการท่องเที่ยว ถึงแม้จังหวัดสมุทรปราการไม่ใช่จังหวัดหลักของด้านการท่องเที่ยวแต่จังหวัดสมุทรปราการก็มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักของ

นักท่องเที่ยวโดยทั่วไปและสามารถสร้างรายได้ให้กับจังหวัดสมุทรปราการอย่างต่อเนื่อง โดยการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการนั้นเกิดขึ้นได้ด้วยปัจจัยต่างๆ ดังนี้

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการประกอบด้วย ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย

1. ที่ตั้ง เนื่องจากเป็นจังหวัดที่อยู่ติดกับกรุงเทพมหานคร ระยะทางการเดินทางไม่ไกล และแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการมีระยะทางไม่ไกลกันมากสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ทั่วจังหวัดภายใน 1 วันและจากระยะทางการเดินทางดังกล่าวจึงได้มีการจัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวขึ้น เช่น กิจกรรม มหัศจรรย์วันเดียวเที่ยวทั่วปากอ่าวจังหวัดสมุทรปราการ (One Day Tour) โครงการเที่ยวเมืองไทย ไกลกรุงเทพระอบท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ เป็นต้น

2. เส้นทางคมนาคมที่สะดวก จังหวัดสมุทรปราการมีเส้นทางคมนาคมทั้งทางบกที่มีเส้นทางเชื่อมโยงติดต่อกันทั้งภายในจังหวัดและสามารถเชื่อมโยงกับจังหวัดใกล้เคียงอยู่หลายสาย ส่วนการคมนาคมทางน้ำมีแม่น้ำลำคลองที่ในสมัยก่อนใช้ในการเดินทางติดต่อกันและใช้ในการขนถ่ายสินค้ามายังบริเวณท่าเรือ ปัจจุบันได้ใช้ประโยชน์จัดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวชมทัศนียภาพบริเวณริมสองฝั่งแม่น้ำด้วย ส่วนเส้นทางคมนาคมทางอากาศจังหวัดสมุทรปราการเป็นที่ตั้งของสนามบินสุวรรณภูมิ สนามบินนานาชาติ เป็นศูนย์กลางการบินของประเทศจึงทำให้มีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

3. ทรัพยากรการท่องเที่ยว จังหวัดสมุทรปราการมีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น สถานตากอากาศบางปู และสวนศรีนครเขื่อนขันธ์(สวนบางกระเจ้า) แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณสถานวัตถุ และศาสนา เช่น พระสมุทรเจดีย์ อุทยานประวัติศาสตร์ทหารเรือป้อมพระจุลจอมเกล้า และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม เช่น ประเพณีสงกรานต์พระประแดง(สงกรานต์ปากลัด) ประเพณีรับบัว ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ล้วนเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติ

ปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการ

จังหวัดสมุทรปราการได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยภาครัฐ รัฐบาลได้กำหนดเรื่องการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 4 (2520 – 2524) เป็นต้นมา และยังได้กำหนดมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น กำหนดให้ พ.ศ. 2541 -2542 เป็นปีท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand 1998 – 1999) ซึ่งจังหวัดสมุทรปราการได้จัดนโยบายสนองกิจกรรมดังกล่าว โดยได้จัดงานแสดง แสง สี เสียง มหัศจรรย์ เมืองปากน้ำ ขึ้นในพ.ศ.2541 นอกจากนี้จังหวัดสมุทรปราการยังมีหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัดที่ร่วมกันจัดกิจกรรมและโครงการต่างๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอีก เช่น องค์การบริหารส่วน

จังหวัด สำนักงานจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการ จังหวัด เป็นต้น

จากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกดังกล่าว ทำให้จังหวัดสมุทรปราการเป็นจังหวัดที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง ซึ่งจากปัจจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในจังหวัดสมุทรปราการได้ดังนี้

การท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการเริ่มเป็นที่รู้จักขึ้นหลังจากการสร้างพระสมุทรเจดีย์แล้วเสร็จ โดยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ได้เสด็จแห่พระบรมสารีริกธาตุและพระปฏิมากรรมมาบรรจุที่องค์พระสมุทรเจดีย์และจัดงานสมโภชขึ้นเมื่อ พ.ศ.2371 ทำให้มีประชาชนเดินทางมานมัสการองค์พระสมุทรเจดีย์นับเป็นจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวในจังหวัดนอกจากนี้วัดและโบราณสถานที่มีมาแต่อดีต เช่น วัดทรงธรรม ป้อมพระจุลจอมเกล้าฯ ฯลฯ ก็นับเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักของประชาชนจากท้องถิ่นอื่นให้เดินทางเข้ามาด้วยเช่นกันแต่แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว ยังไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง แม้จะมีการบรรจุแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520 – 2524)เป็นฉบับแรก เป็นต้นมา ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540 – 2544) รัฐบาลได้ประกาศให้ พ.ศ.2541 – 2542 เป็นปีท่องเที่ยวไทย จังหวัดสมุทรปราการได้จัดงาน แสง แสง สี เสียง มหาศรชัย เมืองปากน้ำ ขึ้นในพ.ศ. 2541 ซึ่งส่งผลให้จังหวัดสมุทรปราการเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมากขึ้น จนกระทั่งในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) จังหวัดสมุทรปราการจึงได้ให้ความสำคัญในเรื่องของการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง โดยเริ่มจัดทำแผนยุทธศาสตร์เรื่องการท่องเที่ยวและร่วมมือกับกลุ่มจังหวัดเบญจบูรพาสุวรรณภูมิเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกัน ประกอบด้วย 5 จังหวัด คือ จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดนครนายกและจังหวัดสระแก้ว แหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสมุทรปราการเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยช่วงก่อนพ.ศ.2489(ก่อนตั้งจังหวัดสมุทรปราการ) แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เช่น พระสมุทรเจดีย์ วัดทรงธรรม วัดบางพลีใหญ่กลาง หลังจาก พ.ศ.2489 แหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นมีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เช่น พิพิธภัณฑสถานเรือ เมืองโบราณ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น ฟาร์มจระเข้และสวนสัตว์สมุทรปราการ สวนศรีนครเขื่อนขันธ์ และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม เช่น ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง ซึ่งภายหลังแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ได้รับการส่งเสริมจัดเป็นรูปแบบท่องเที่ยวที่สามารถท่องเที่ยวได้ทั่วจังหวัดภายในเวลาเพียง 1 วัน (One Day Tour) และสามารถท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับจังหวัดใกล้เคียงด้วย จัดเป็นกลุ่มจังหวัดท่องเที่ยว เรียกว่า กลุ่มจังหวัดเบญจบูรพาสุวรรณภูมิ

จากการส่งเสริมการการท่องเที่ยว ส่งผลให้การท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรปราการได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยจากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวและจำนวนรายได้ ที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่ พ.ศ. 2547 – 2549 เป็นต้นมา ส่งผลให้จังหวัดสมุทรปราการมีรายได้จากการท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง โดยจังหวัดสมุทรปราการได้มีโครงการพัฒนาสิ่งก่อสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยเฉพาะเส้นทางคมนาคมให้เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกยิ่งขึ้น เนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการประสบปัญหาการจราจรติดขัดซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมทั้งปัญหาสภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว คือ ปัญหาการหลุดตัวของแผ่นดิน ปัญหาคุณภาพของน้ำ ปัญหาคุณภาพอากาศ ปัญหาขยะมูลฝอย กากของเสียและสารอันตราย ทำให้จังหวัดสมุทรปราการได้ดำเนินนโยบายและมาตรการรักษาสภาพแวดล้อม เช่น การกำหนดเขตพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการเป็นเขตควบคุมมลพิษ เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆดังกล่าว โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมทำให้การท่องเที่ยวดำเนินมาอย่างต่อเนื่องตลอดมา อาทิเช่น สำนักงานจังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่น ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัด เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้น

คณะทำงานประสานงานการพัฒนาการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดเบญจบูรพาสุวรรณภูมิ . (2546) .

โครงการพัฒนาและจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงรุก กลุ่มจังหวัดเบญจบูรพา
สุวรรณภูมิ. ม.ป.พ.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2546 ,15 มกราคม). คำสั่งที่ กก 0202/343 เรื่อง ภารกิจและ

อำนาจหน้าที่ของศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัด

สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ. (2547). *สรุปสำหรับผู้บริหารยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด*

สมุทรปราการ . อัดสำเนา

ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัดสมุทรปราการ. (2549) . *สรุปผลการดำเนินงานของ*

*ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัดสมุทรปราการ 2548 .*อัดสำเนา

เอกสารชั้นรอง

หนังสือ

กฤษกร วงศ์กรวุฒิ. (2543). *สมุทรปราการ.กรุงเทพฯ : สารคดี.*

กนกพร ทองมลิวรรณ. (2535) . *จังหวัดสมุทรปราการ .* สมุทรปราการ : ช. แสงงามการพิมพ์.การ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2539). *36ปีการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ดอกเบญ.*

_____ .(2534) . *การศึกษาเบื้องต้นเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ชลบุรี ฉะเชิงเทราและ*

สมุทรปราการ. กรุงเทพฯ: สำนักบริการวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .

_____ .(2540) . *สรุปแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับจังหวัดภาคกลาง .* กรุงเทพฯ ฯ:

กองวางแผนโครงการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

_____ .(2545). *โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวภาคกลางฝั่ง*

ตะวันออก .(อัดสำเนา)

กองแผนและงบประมาณ. (2547). *แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.*

2547. ม.ป.พ.

_____ . (2548). *แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการพ.ศ.2548. ม.ป.พ.*

คณะประมวลสารสนเทศ. (2501). *เที่ยวทั่วเมืองไทย. พระนคร: เกษมสัมพันธ์การพิมพ์ .*

จิราภรณ์ เชื้อไทย. (ม.ม.ป.). *อุทยานประวัติศาสตร์ทหารเรือป้อมพระจุลจอมเกล้า .*กรุงเทพฯ:

กรีนแมคพาย

- จรัล แหวนทอง และกิตติภูมิ ควรรแสง. (2549). *แนะนำจังหวัดสมุทรปราการ*. สมุทรปราการ: องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2541). *เสด็จประพาสจันทบุรี*. ใน . *ชุมนุมเรื่องจันทบุรี*. หน้า 87 – 93 . ม.ป.พ.
- จังหวัดสมุทรปราการและบริษัทที่ปรึกษา. (2534). *แผนลงทุนจังหวัดสมุทรปราการ*. ม.ป.พ.
- เฉลิม สุขเกษม. (2515). *สมุทรปราการ*. พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย
- ฉวีวรรณ ควรรแสง . (2531). *ศูนย์วัฒนธรรมอำเภอพระประแดง*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตรสยาม
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ. (2505). *พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เล่ม 1*. กรุงเทพฯ : องค์การค้าคุรุสภา
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ. (2505). *พระราชพงศาวดาร กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 2 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เล่ม 2*. กรุงเทพฯ : องค์การค้าคุรุสภา
- ทำอากาศไทย. (ม.ป.ป.). *ทำอาศยานสุวรรณภูมิ*. แผนพับ
- ทิพากรวงศมหาโกษาธิบดี (ขำ บุนนาค), เจ้าพระยา. (2548). *พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 4 . พิมพ์ครั้งที่ 6*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด
- ทวี ศรีสุวรรณ. (2541). *ท้องถิ่นของเรา สมุทรปราการ*. สมุทรปราการ: ท้องถิ่นการพิมพ์.
- ทวีศักดิ์ ทิพยมหิษฐ์. (2546). *โครงการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทาง มาท่องเที่ยวในพื้นที่ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดนครนายก จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสมุทรปราการและจังหวัดสระแก้ว*. (อัดสำเนา)
- น.ณ ปากน้ำ. (2529). *ความเป็นมาของสถาปัตยกรรมในสยามประเทศ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์พลชัย.
- บรรจง ศิริวิภากร. (2539). *พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยกับองค์พระสมุทรเจดีย์*. กรุงเทพฯ : หอสมุดการพิมพ์จำกัด
- ประพัฒน์ ตรีณรงค์. (2502). *ศึกษาและเที่ยวในประเทศไทย*. พระนคร : โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง.
- ประยูร พิศนาคะ. (2514). *ของดี 71 จังหวัด*. ธนบุรี : ป. พิศนาคะการพิมพ์ .
- ประสิทธิ์ โสวิไลกุล. (2536). *ป้อมพระจุลจอมเกล้า*. กรุงเทพฯ : ธีรนาถพรพริ้นติ้งเพรส.
- ปรีชา แดงโรจน์. (2544). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสู่ศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : ดวาทสมสมัย.
- พรรณศิริ จุลกาฬ. (2541). *การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดสมุทรปราการ*. สมุทรปราการ : มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- มานิตย์ เกษมวรรณ. (2529). *ประวัติหลวงพ่อโต*. สมุทรปราการ : ช.แสงงามการพิมพ์.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2528). *อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 5*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ไทยมิตรการพิมพ์
- ละออง ศรีสุคนธ์. (2508). *เที่ยวเมืองไทย 71 จังหวัด เล่ม 2*. พระนคร : คลังวิทยา .
- วิเชียร โรจนุตมะ. (2539). *พระสมุทรเจดีย์จังหวัดสมุทรปราการ*. สมุทรปราการ : บ้านไม่ตรี.
- _____. (2541). *การสร้างเมืองสมุทรปราการ*. สมุทรปราการ : บ้านไม่ตรี.
- วิรัช ทศานนท์. (2543). *ประวัติวัดโปรดเกศเชษฐาราม และทำเนียบสกุลวงศ์ เกตุทัต หงสกุล*
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- วินิจ วีรยางกูล. (2535). *การจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว .ภาควิชาบริหารธุรกิจ*
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ .(อัดสำเนา)
- เวทย์ นิฉัตร. (2519). *รวมเรื่องเมืองสมุทรปราการ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ศรัณญา วรากุลวิทย์. (2546). *ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.เฟื่องฟ้า พรินติ้ง* : กรุงเทพฯ
- ศิริ ฮามสุโพธิ์. (2543). *สังคมวิทยาการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์
- ศิริพร กิตติสุขเจริญ. (2543). *สมุทรปราการ*. กรุงเทพฯ : เลิฟแอนด์ลิฟเพรส จำกัด.
- ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2546). *แผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยว*
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล. กรุงเทพฯ : งานวางแผนภูมิภาคของวางแผนโครงการ
แผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานครและปริมณฑล.
- ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดสมุทรปราการ. (2547). *สมุทรปราการเมืองแห่งการเรียนรู้*.
กรุงเทพฯ : วิทยบรรณ
- ศึกษาธิการจังหวัด. (2542). *วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา*
จังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2544). *รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาเพื่อจัดทำ*
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 - 2549) กรุงเทพฯ :
สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย
- สมชาติ มีกลิ่นหอม. (2531). *สถาปัตยกรรมในเมืองสมุทรปราการ*. สมุทรปราการ : โรงเรียน
สมุทรปราการ .(อัดสำเนา)
- สมศักดิ์ แก้วสุทธิ;และคณะ. (2541). *มหัศจรรย์เมืองปากน้ำ*. กรุงเทพฯ : พีวเจอร์เพรส เอนด์
มีเดีย จำกัด
- สาวิตรี พิศณุพงศ์. (2543). *โบราณสถานกับการท่องเที่ยว*. ภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .(อัดสำเนา)

สุนทรภู่. (ม.ป.ป.). นิราศกลาง. ใน. *วรรณคดีบางเรื่องของสุนทรภู่และนายมี*. หน้า 89 -115.

ม.ป.พ.

เสรี วังสไพจิตร. (2534). *จุดหักเหของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวชนวนให้เกิดการนิเวศวิทยาการเมือง*.

กรุงเทพฯ : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.(อัสสัมชัญ)

สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ. (2546). *คู่มือการท่องเที่ยวสมุทรปราการ*. กรุงเทพฯ :

พีวเจอร์เพรส แอนด์ มีเดีย จำกัด

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรปราการ.(2545,ธันวาคม). *แนะนำสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด*

สมุทรปราการ. *ข่าว ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม* .1(1) :1

สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองสมุทรปราการ. (2541). *สมุทรปราการ*. ม.ป.พ.

สำนักบริการวิชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2535). *การศึกษาเบื้องต้นเพื่อพัฒนาการ*

ท่องเที่ยวกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. ถ่ายเอกสาร.

สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. (2546). *ภารกิจและแนวทางการบริหารภารกิจของสำนัก*

งานวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์. (2546). *ประชาสัมพันธ์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา*. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

หอการค้าจังหวัดสมุทรปราการ. (2539). *รายงานประจำปีหอการค้าจังหวัดสมุทรปราการ*. ม.ป.พ.

องค์การบริหารส่วนจังหวัด. (2544). *ผลงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ*.

สมุทรปราการ : องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรปราการ.

_____ . (ม.ป.ป). *หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์*. สมุทรปราการ : องค์การบริหารส่วนจังหวัด

สมุทรปราการ

แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2548). *นโยบาย*. สืบค้นเมื่อ 30 พฤษภาคม 2548, จาก

http://www.space.loxinfo.co.th/tat/tatinfo_policy.php.

_____ . (2548). *แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรปราการ*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2548 ,จาก

http://www.tat.or.th/thai/media/images/map_2_1099468981_1spk.gif

_____ . (2548) .*ประวัติ*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2548 ,จาก

http://www.tat.or.th./thai/tatinfo_profitephp

_____ . (2548) . *พิพิธภัณฑ์ช้างเอราวัณ*. สืบค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2548 , จาก

[http://www.tat.or.th/thai/travel_place more.php?province](http://www.tat.or.th/thai/travel_place_more.php?province)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคกลาง เขต 8. (2549). *ตลาดคลองสวน100 ปี*. สืบค้นเมื่อ 23 มกราคม 2549 , จาก http://www.tat8.com/thai/ch/p_klongsuan.html.

_____ . (2549). *ปฏิทินการท่องเที่ยว: เมษายน* . สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2549 , จาก <http://www.TAT8.com/thai/calendar/apil.html>

_____ . (2549). *เที่ยวเมืองไทยใกล้กรุงเทพฯรอบทำอากาศยานสุวรรณภูมิ*. สืบค้นเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2549, จาก <http://www.tat8.com/thai/new/suwan01.htm>

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคกลาง เขต 3. (2549). *ประวัติสำนักงาน*. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2549 , http://www2.tat.or.th/tat_branch/web/branch_info.php?BR=7

ข้อมูลวัฒนธรรมภาคกลาง.(2545) . (CD-ROM). กรุงเทพฯ : คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

เมืองโบราณ. (2548). *วัตถุประสงค์*. สืบค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2548 , จาก <http://www.Ancientcity.com/manryboran/th.index.html>

สถานตากอากาศบางปู. (2547). *ประวัติสถานตากอากาศบางปู*. สืบค้นเมื่อ 9 พฤศจิกายน 2547 , จาก <http://www.rta.mi.th/armyturism/bangpoo/history/history2.html>.

สมุทรปราการ. (2548). *ประวัติความเป็นมาของจังหวัดสมุทรปราการ*. สืบค้นเมื่อ 4 ตุลาคม 2548 , จาก <http://www.samutprakan.go.th/Title/history.poif>

_____ . (2548). *ที่ตั้งและอาณาเขต* . สืบค้นเมื่อ 30 ธันวาคม 2548 , จาก <http://www.samutprakan.go.th/Top/samut.pdf>.

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดสมุทรปราการ. (2548). *ภูมิอากาศ*. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2548. , จาก http://geocities.com/moac_spk/Climate.htm?200515

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสมุทรปราการ. (2548). *ข้อมูลเศรษฐกิจการพาณิชย์การตลาด*. สืบค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2548 , จาก <http://www.moc.go.th/opslenter/sp/part2/part2.1.html>

สำนักนายกรัฐมนตรี. (2549). *คำแถลงนโยบายคณะรัฐมนตรี คณะที่ 36 ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช*. สืบค้นเมื่อ 8 มีนาคม 2549 จาก http://www.cabinet.thaigov.go.th/pol_36.htm

บทความและวารสาร

นันทวัน กอบอุดมวนิช ; เปรมจิต จันทรรกุล. (2544, พฤษภาคม). *เที่ยวเทศกาลกินปูดูทะเลที่เมืองปากน้ำ. แคมป์ท่องเที่ยว*. 17(200) :29 – 30 .

ภาคภูมิ น้อยวัฒน์. (2549,10 พฤษภาคม). *ที่สองล้อพระราชสวนบางกระเจ้า*. *อนุสาร อ.ส.ท.* 46(10): 100 – 110

องค์ บรรจุน. (2549). มอญปากมัด. ใน. *ทีระลี้งานประเพณีแห่งส้ ธงตะขาบ*. หน้า 97 – 102.
กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พริ้งดิ้งแอนพั้บลิชชิ่ง จำกัด

ปริญญานิพนธ์

อรรรรณ ศรีอุดม. (2543). *การศึกษาเรื่องการทำทอเที๋ยวในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว(พ.ศ.2453-2468)*. ปริญญานิพนธ์ ศศ.ม. (วิชาเอกประวัติศาสตร์ไทย) .

กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ,ถ่ายเอกสาร

อภินภัส ไวกยกุล. (2546). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาใช้บริการสถานตากอากาศบางปู*. สารนิพนธ์ บธ.ม.(การจัดการ) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร . ถ่ายเอกสาร.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ภาพแหล่งท่องเที่ยว ประเภทธรรมชาติ



ฟาร์มจระเข้และสวนสัตว์สมุทรปราการ



สถานตากอากาศบางปู



สวางคินิวาส



พิพิธภัณฑ์เปลือกหอย



สวนศรีนครเขื่อนขันธ์

ภาคผนวก ข

ภาพแหล่งท่องเที่ยว ประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถานวัตถุ และศาสนา



อุทยานประวัติศาสตร์ทวารวดีล้อมพระจุลจอมเกล้า



ป้อมแดงไฟฟ้า



พิพิธภัณฑ์ทหารเรือ



พระสมุทรเจดีย์



เมืองโบราณ



พิพิธภัณฑ์ช้างเอราวัณ



วัดอโศการาม



วัดกลางวรวิหาร



วัดโปรดเกศเชษฐาราม



วัดไพชยนต์พลเสพย์ราชวรวิหาร



วัดทรงธรรมวรวิหาร



วัดศาลา



วัดบางพลีใหญ่กลาง



วัดบางพลีใหญ่ใน

ภาคผนวก ค

ภาพแหล่งท่องเที่ยว ประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม



สงกรานต์พระประแดง(สงกรานต์ปากลัด)



ประเพณีรับบัว(ประเพณีโยนบัว)



ประเพณีนมัสการหลวงพ่อบาน



บ้านสาขา



ตลาดบางพลีใหญ่



ตลาดคลองสวน 100 ปี



ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

ภาคผนวก ง

ภาพเส้นทางท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดเบญจบูรพาสุวรรณภูมิ

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคกลาง เขต 8 .เส้นทาง. (Online)

เส้นทาง... เหนือขุนเขาสูงระรณภูมิ

- นครนายก • ปราจีนบุรี • สระแก้ว
Nakhon Nayok • Prachin Buri • Sa Kaeo
- ดอยงาช้าง • สมุทรปราการ
Chachoengsao • Samut Prakan

The map displays a network of roads connecting several provinces. Key locations marked include Nakhon Nayok, Prachin Buri, Sa Kaeo, Chachoengsao, and Samut Prakan. Major roads are color-coded and labeled with numbers like 301, 304, 307, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400. Landmarks such as National Parks (e.g., Phu Phan National Park, Phu Phan National Park, Phu Phan National Park), Wildlife Sanctuaries (e.g., Wang Nam Yen Wildlife Sanctuary, Wang Nam Yen Wildlife Sanctuary, Wang Nam Yen Wildlife Sanctuary), and various temples and historical sites are also indicated. A compass rose is located in the top left corner. A distance chart is provided in the bottom right corner.

แผนที่ระยะทางจังหวัด (กม.)
DRIVING DISTANCE CHART (Km.)

	นนทบุรี	ปทุมธานี	นครนายก	ปราจีนบุรี	สระแก้ว	ฉะเชิงเทรา	ชลบุรี	สมุทรปราการ	กรุงเทพฯ
นนทบุรี	-	12	108	120	132	144	156	168	180
ปทุมธานี	12	-	96	108	120	132	144	156	168
นครนายก	108	96	-	12	24	36	48	60	72
ปราจีนบุรี	120	108	12	-	12	24	36	48	60
สระแก้ว	132	120	24	12	-	12	24	36	48
ฉะเชิงเทรา	144	132	36	24	12	-	12	24	36
ชลบุรี	156	144	48	36	24	12	-	12	24
สมุทรปราการ	168	156	60	48	36	24	12	-	12
กรุงเทพฯ	180	168	72	60	48	36	24	12	-

อ่าวไทย
Gulf of Thailand

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวถนอมจิตต์ รื่นเรือง
วันเดือนปีเกิด	10 เมษายน 2517
สถานที่เกิด	จังหวัดสมุทรปราการ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	38 หมู่ 6 ต.บางปลา อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ 10540
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	ครู คศ.1
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนวัดมงคลนิมิตร (มงคลพิทยาคาร) กิ่งอำเภอบางเสาธง จ.สมุทรปราการ
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2535	มัธยมศึกษาปีที่ 6 จากโรงเรียนบางพลีราษฎร์บำรุง
พ.ศ.2539	ค.บ.(วิทยาศาสตร์ทั่วไป) จากสถาบันราชภัฏสวนดุสิต
พ.ศ.2550	กศ.ม.(ประวัติศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ